

הישיבה השבעים ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"ה באדר התשמ"ה (18 במרס 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

אלוני: הצעת חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון).
התשמ"ה - 1985 - מאת חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי;
הצעת חוק סיצוי מפוני סיני (תיקון) - דיזנהב,
התשמ"ה - 1985 - מאת חברי הכנסת י"ז אמיר, ד' דנינו וי'
פרץ.

עוד עלי להודיע, שבהצעת חוק ע"ג - חוק הפסקת
כהונת שרים כחברי הכנסת, התשמ"ה - 1985, יוסרו
שמותיהם של חברי הכנסת פ' גולדשטיין ומ' דייטר, תודה.

היו"ר ש' הלל:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה לזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו
היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם - הצעת חוק האנטומיה והפתולוגיה
(תיקון), התשמ"ה - 1985 - מאת חברת הכנסת שולמית

ב. שאלות ותשובות

תשובת שר הביטחון י' רבין:
1. הסדר המשפטי למשרתי קבע ניתן לפי הוראות
הצבא, על-פי שתי אמורות מידה מנחות: מצבר הסוציאלי של
המבקש ומידת הקשר בין העניין שבעטיו הוא נזקק לסעד
המשפטי לבין השירות הצבאי. הסמכות לאשר עזרה משפטית
במקרים המצדיקים זאת נתונה לקצין תנאי השירות הפיקודי או
החילי, בפיקוח מחלקת פרט באכ"א - אגף כוח אדם -
ובהנחייתו המקצועית של הסניגור הצבאי הראשי. לדרגה
הצבאית של מבקש הסעד אין כל משקל.

2. בתקופה של 2 באפריל 1984 ועד ליום 3 בדצמבר
1984 נוצלו 1,902 ימי מילואים של עורכדיין.

3. עלותם הכספית של השירותים הללו לצבא היא
קטנה בשים לב לכך שמקבלי הסעד נושאים בעצמם בהוצאות
הנלוות. לפיכך אין מקום להורות על מתן הוראות כמוצע.

210. הגבלת תלמידים ערבים בשירות לאומי
חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום י"ב בכסליו
התשמ"ה (6 בדצמבר 1984):

בבית-הספר "רנה קאסן" בירושלים נאסר על תלמידה
ערבייה לצאת לשירות לאומי ביחידת מחסני חירום של צה"ל,
"מחשש שתסכן את ביטחון ישראל" - "ידיעות אחרונות",
22 בנובמבר 1984. פקיד משרד החינוך אמר לכתבת "ידיעות
אחרונות": "משרד הביטחון קובע את המדיניות - - -
אני יכול להבין את ההיגיון שבחוק, האוסר על תלמיד ערבי
להיכנס למחנות צבאיים - - -".

היו"ר ש' הלל:

אבקש מכבוד שר הביטחון להשיב על כמה שאלות.

209. גיוס עורכדיין במילואים לשירות אנשי הקבע

חבר הכנסת י' שריד שאל את שר הביטחון ביום י"ב בכסליו
התשמ"ה (6 בדצמבר 1984):

בכמה עיתונים התפרסם, שנהוג להעמיד לרשות משרתי
צבא הקבע שירותים של עורכדיין אזרחיים במסגרת ימי
המילואים שעליהם לשרת, לרבות במשפטים בענייני משפחה,
משפטים אזרחיים ועוד.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הם הקריטריונים ומה הן ההנחיות למתן שירותים
משפטיים כאמור למשרתי צבא הקבע? האם מתחלקת הזכות
לקבלת שירותים על-פי דרגות או שקיימות הגבלות כלשהן
ביחס למימושה? מי מחליט בנדון?

2. כמה ימי מילואים של עורכדיין נוצלו על-ידי מקבלי
השירותים במשך השנה האחרונה?

3. האם קיים תחשיב כספי של עלות השירותים הללו
לצבא?

4. מה היא ההצדקה למתן השירותים כאמור?

5. לאור הקיצוצים הנדרשים בתקציב, האם מתכוון שר
הביטחון לחסוך גם בסעיף זה, ואם כן - כיצד ובאיזה היקף?

לכך יגויסו לשירות מילואים בימי חופשת הקיץ שלהם. על-ידי כך הם יוכלו להמשיך ללמד, והלימודים לא ישתכשו.

שר הביטחון י' רבין:

אני יודע שבעיה זו קיימת לגבי מורי בתי-הספר. היא קיימת לגבי סטודנטים והיא קיימת לגבי מגזרים רבים במשק.

בדרך כלל הקריאה לשירות מילואים היא לאימונים או לשירות צבאי אחר, ובאופן טבעי אדם נקרא לשרת במילואים לא על-פי מקצועו האזרחי, אלא על-פי תפקידו הצבאי. אני מוכן לבדוק את הדבר, אם כי כעיקרון אינני רואה אפשרות להבטיח שאכן הדבר יחול על מרבית המורים.

244. לימודים אקדמיים לאסירים בבתי-הכלא

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר הביטחון ביום ט"ו בכסליו התשמ"ה (9 בדצמבר 1984):

בתשובה על שאלתא שלי בעניין כלא-גייד אמר השר בר"ל: "בשנת 1980 אפשר שירות בתי-הסוהר, לאחר אישור מתאם הפעולות בשטחים, לאסירים ביטחוניים ללמוד ולהיבחן באוניברסיטת בירזית. בשנת 1981 הופסק הנוהל באופן חד צדדי על-ידי אוניברסיטת בירזית ללא כל מתן הסבר או הודעה. לאחרונה נתקבלה פנייה מאוניברסיטת בירזית, המבקשת לחדש את הקשר עם האסירים. הממשל הצבאי התנגד עקרונית לחידוש תוכנית לימודים אקדמיים לאסירים ביטחוניים".

הנני שואל את כבוד השר:

1. מדוע מתנגד הממשל הצבאי לחידוש תוכנית הלימודים הנ"ל?

2. האם מוכן השר לדון מחדש בנושא זה?

3. האם מוכן השר לאפשר קיומה של תוכנית לימודים אקדמיים לאסירים?

שר הביטחון י' רבין:

1 — 3. קיומה של תוכנית לימודים אקדמית לאסירים ביטחוניים יש בה כדי להטיל עלינו נטל מינהלי כבד. מטעם זה אין אנו גורסים קיומה של תוכנית שכזאת.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, שר המשטרה, הממונה על בתי-הסוהר ומנהל את ענייני בתי-הסוהר, הודיע שאין לשירות בתי-הסוהר התנגדות לקיים את תוכנית הלימודים האקדמיים לאסירים היושבים בבתי-הסוהר. מדוע משרד הביטחון ושלטונות הממשל הצבאי צריכים להתנגד לזה? איזה נטל זה מטיל עליהם?

שר הביטחון י' רבין:

מסיבות פשוטות: שר המשטרה אחראי רק לעניין החזקתם של האסירים הביטחוניים בבתי-הסוהר. מערכת הביטחון אחראית לכלל המשטמה ממעצום ולכלל הקשור בכך, ומכאן הנטל הנוסף.

311. מעצר אזרח באונייה סעודית

חבר הכנסת מ' ותד שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בכסליו התשמ"ה (19 בדצמבר 1984):

ע"ד ג' (השם נכתב במקור) נעצר לפני שש שנים, כאשר היה על סיפונה של אונייה סעודית, לטענתו, במימיה הטריטוריאליים של סעודיה. בית-משפט צבאי דן אותו לשש שנות מאסר.

לפיכך, הריני שואל:

1. האם יש הגבלה כלשהי על כניסת תלמידים ערבים למחנות צבאיים?

2. האם הורה משרד הביטחון למשרד החינוך להבדיל בין תלמידים יהודים לערבים בפעילות כלשהי הקשורה לחומיו של משרד הביטחון?

שר הביטחון י' רבין:

1 — 2. עד עכשיו לקחו חלק בשירות הלאומי תלמידים ותלמידות שעתידיים להתגייס לצה"ל.

הרמטכ"ל הטיל על ראש אכ"א לבוא בדברים עם משרד החינוך והתרבות במגמה למצוא דרכים כדי לשתף תלמידים ערבים בשירות הלאומי, אם רצונם לעשות כן.

233. תכנון שירות המילואים של מורים

חבר הכנסת נ' רז שאל את שר הביטחון ביום ט"ו בכסליו התשמ"ה (9 בדצמבר 1984):

ל-15 מורים בבית-הספר בבית-יריח נשלחו צווי מילואים לחודשים אוקטובר-נובמבר. 15 מורים אלו מהווים כמעט את כל הסגל הגברי החינוכי של בית-הספר. החפיפה בין הצווים היא כמעט מלאה ומגיעה עד כדי כך, שמשך 8 ימים לא יהיה כמעט שום מורה בבית-הספר. הפניות לוולת"ם הושבו ריקם.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימת מערכת המתכננת את ימי המילואים של מוסדות, ובעיקר מוסדות חינוך, כך שהפגיעה בלימודים תהא מזערית?

2. אם לא — במה כרוכה הקמת מערכת כזאת, והאם ימליץ השר להקימה?

3. מה הם שיקולי הוולת"ם כבואה להחליט שבית-ספר שלם יושבת מלימודים, על כל פנים המסלול הטכנולוגי-המקצועי יושבת כלי?

שר הביטחון י' רבין:

1 — 2. המורים מזומנים על-ידי יחידות שונות ולמשימות שונות, ואין אפשרות לתכנן מראש שירות של המורים במילואים. ככלל קובעות פקודות הצבא, שיש להשתדל לזמן מורים ומחנכים לשירות בתקופות הפגרה.

לפני שנתיים צורף נציג משרד החינוך לוולת"ם — ועדות לתיאום שירות מילואים. עליו לייצג את המורים באותם מקרים שהוועדה דנה בענייניהם.

3. נמסר לי שבמקרה הקונקרטי לא הוצג בפני ולת"ם חיפה מצבו הכולל של בית-ספר בבית-יריח. לוועדה הוגשו בקשות לגבי שירותם של 4 מורים בלבד, ובשום בקשה לא הודגש ש-15 מורים של אותו בית-ספר נקראים לשירות בעת ובעונה אחת. עניינת דנה הוועדה, כאמור, בענייניהם של 4 מורים בלבד. במקרה אחד קוצר השירות מחודש ל-18 ימים; במקרה שני קוצר השירות ל-17 ימים; בשני מקרים נדחו הבקשות. מוצע אפוא שבעתיד יפנו מנהלי בתי-הספר, שמוריהם נקראים לשירות כעונה אחת, באופן מרכזי לוולת"ם, על-מנת שתעמוד בפני הוועדה תמונת המצב המלאה.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת נחמן רז.

נחמן רז (המערך):

האם מוכן שר הביטחון לבדוק אפשרות שמורים המוכנים

החפץ החשוד. הנימוק שנלווה להוראה זו היה, שאין טעם לקרוא לחבלן, משום שעובר זמן רב עד שהוא מגיע.

הוראות אלו נמסרו לחיילים בעל-פה על-ידי דרגי פיקוד נמוכים, וידוע לי על מקרה אחד שבו אכן בוצע נוהל זה.

שאלותי הן:

1. האם ידוע לשר דבר קיומן של הוראות כאלה?
2. האם הוראות אלה ניתנות על דעת הדרגים הגבוהים?
3. הוראה זו עלולה לסכן אנשים חפים מפשע. האם יש ברעתו של שר הביטחון להורות לחיילי צה"ל להימנע מנוהל זה ולהורות שהפיקוד הצבאי יקפיד שגם דרגים נמוכים יותר לא ינהגו כך?

שר הביטחון י' רבין:

1 ו-2. סעיף 88(ב) לצו בדבר הוראות ביטחון, התשל"ו — 1970 — אני מדגיש, 1970 — קובע כי "כל חייל רשאי לדרוש בצו מחויביה של כל עיר, כפר, שטח או שכונה, כולם או מקצתם, להסיר מן הדרך כל מתנס או מטנר או כל זכוכית, מסמרים או מחסומים או מכשולים אחרים שיש בהם כדי להפריע לשימוש באותה דרך".

בחדרון הניתן היום לכוחות הביטחון נאסר על חיילי צה"ל ואלה הכפופים להם מהממשל הצבאי להורות לחושבים על פינוי מחסומים כאשר קיים חשש כי הללו ממולכדים או כי מצויים בקרבתם חומרי נפץ וחבלה. במקרים כאלה מוטלת חובה על החיילים להזעיק צוות מיומן לפירוק מטעני חבלה ממולכדים, כשיש חשש לקיומם של אלה.

3. לאור האמור לעיל, אין מקום להוראות נוספות בנדון.

353. סגירת מרכז התרבות לנוער במחנה הפליטים אלעאידה חבר הכנסת מ' מיעארי שאל את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשמ"ה (24 בדצמבר 1984):
זה שנה וחצי סגור מרכז התרבות לנוער במחנה הפליטים אלעאידה שלידי בית-לחם.

לפיכך, הריני שואל:

1. מה הן הסיבות לסגירת מרכז התרבות?
2. מתי מתכוון הממשל הצבאי להחזיר את פתיחתו מחדש?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת מ' פלד)

1. מועדון הנוער במחנה הפליטים אלעאידה נסגר לפני שנתיים, לאחר שנמצא בו חומר תעמולה והסתה האסור על-פי החוק. בין השאר, נמצאו כרוזת המפארות את השימוש במאבק המזוין ואנשי אש"ף שנהרגו במהלך פינועים.

2. המועדון ייפתח מחדש כאשר תוגש בקשה לכך בהתאם לנהלים המקובלים.

357. צעדות והפגנות בשטחים

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשמ"ה (24 בדצמבר 1984):

ב"הארץ" פורסם ב-11 בדצמבר 1984, כי צה"ל התיר לאנשי "גוש אמונים" ולמתנחלים לערוך בחנוכה צעדה ממחנה דהיישה למנוח כרמיון, במחאה נגד "המדיניות הביטחונית הכושלת", כלשון המפגינים.

לפני כשבועיים, ב-10 בדצמבר 1984, עצרה המשטרה עשרות מפגינים מישראל, שבאו למבואות דהיישה למחות על הפרובוקציה של הרב לוינגר במקום.

הנ"ל טוען, שהוא סובל ממחלה בחוט השדרה, וכתוצאה ממנה משיחוק חלקי ומהפרעות נשימה. הוא מוכן, אם ישוחרר, לעבור למצרים, שכן, לטענתו, הוא מצרי במקורו ואשתו ובנו חיים בקהיר.

שאלותי הן:

1. האם האמור לעיל נכון הוא?
2. האם השר מוכן לבדוק אפשרות לשחררו כטרם ירצה את כל תקופת מאסרו?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ו' שש"טוב)

1. נכון בחלקו. עבדאללה דאוד ג'אלוד נאסר ביום 30 בספטמבר 1979 ביחד עם עוד שישה נאשמים על-ידי ספינת חיל-הים, עת שהו על ספינת האונייה "אגוס דימטריוס". שהיתה במימי החופים של מדינת ישראל במפרץ-אילת. האונייה היתה מתומשט בחומרי נפץ וב-45 טילי קטיושה לשם שיגורם לעבר העיר אילת ופגיעה בה על יושביה. כל העצורים הובאו לדין בפני בית-המשפט הצבאי בלוד, תיק במל"ד 3/79, ועל הנ"ל הוטל עונש מאסר של 25 שנים לריצוי בפועל.

אשר לטענות בדבר מצבו הרפואי — מחותת-הדעת הרפואית שהוגשה על-ידי שירות בתי-הסוהר עולה, כי הנ"ל אכן התלונן בעבר על מיתושים שונים. כל טענותיו נבדקו באופן יסודי. כיום מצב בריאותו הכללי מוגדר כטוב.

2. אין בנסיבות כמתואר לעיל כדי להצדיק ההמלץ על שחרורו המוקדם מן המאסר.

היו"ר ש' הלל:

שידה בריא.

347. זמני הביקורים בכלא-שש

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשמ"ה (24 בדצמבר 1984):

נמסר לי מפי משפחותיהם של חיילים הכלואים במתקן כליאה 396 של המשטרה הצבאית, הידוע גם ככלא-שש, כי לאחרונה הורעו תנאי הביקור ככלא. בעבר אפשר היה לבקר אצל האסירים בימי שלישי ושבת, ואילו עתה כוטלו הביקורים בשבתות.

לפיכך, הריני שואל:

1. מה היא הסיבה לכיטול הביקורים בשבתות?
2. לכמה מהמשפחות נאמר כי הביקורים בשבתות בוטלו מטעמים של שמירת שבת. האם יש אמת בכך?

שר הביטחון י' רבין:

1. ימי הביקור במתקני הכליאה של צה"ל הם שני, שלישי ושבת.

2. בימי שבת מתכונת הביקורים מצומצמת. שכן כוח האדם במתקן הוא בהיקף מצומצם ומושתת על סגל תורן.

349. הוראות הטיפול במחסומים ובחפצים חשודים בשטחים
חבר הכנסת מ' כראון שאל את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשמ"ה (24 בדצמבר 1984):

הגיעה אלי ידיעה בדבר הוראות שניתנו לחיילי מילואים בגדר אחד לפחות (מספר הגדר שמור צמי), המשרה בתפקידי ביטחון שוטף באזור רמאללה: אם נתקלים במחסום מאולתר או בחפץ חשוד, יש להורות לאחד הערכים מחושבי השטחים, המזדמן למקום במקרה, לפרק את המחסום או לבדוק את

נקבע: "לא ימכור מחזיק ולא יציע למכור מצרך וכן לא יתן שירות ולא יציע לתת שירות שהוא בגדר עסקו המניחים לו יותר מכדי רווח סביר מאותה מכירה או מאותו שירות".

הנני שואל את כבוד השר:

האם מוכן השר להורות על ביטול התיקון הנ"ל?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ת' טובין)

ההחלטה לחיזוק הצו נתקבלה בעקבות המדיניות שננקבה, שלא לפרסם עוד באזור מחירים מקסימליים לרוב המוצרים בנייהפיקוח, ועם זאת שלא להפקיד את ציבור הצרכנים באזור לשירותים לבס של הסוחרים בכל הנוגע לבקיעת מחירים למוצרים.

מטרת התיקון כל-כולה היא להגן על הצרכנים באזור מפני קביעת מחירים בלתי סבירים למוצרים ולשירותים. כידוע, חקיקה דומה להגנת הצרכן קיימת גם בישראל זה שנים.

לאחר פרסום הצו האמור פורסמה בישראל ובאזור יהודה, שומרון וחבל-עזה חקיקה ענפה, הבאה להסדיר את כל הכרוך בעסקת החבילה וביציבות מחיריהם של מצרכים ושירותים.

איני מוצא אפוא טעם להורות על ביטולו של הצו האמור, שמטרתו רווחתו של ציבור הצרכנים.

536. חקירת המהלכים הקשורים לכיבוש כביש ביירות-דמשק חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר הביטחון ביום ו' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

"ידוע לי, כי בשלב שבו כיהן אריאל שרון כשר הביטחון ניתנה לענף היסטוריה בצה"ל הוראה מגבוה, שלא לחקור את המהלכים לקראת כיבוש כביש ביירות-דמשק ביוני 1982, שזכו לכינוי "הזחילה". וכן עוכבה חקירתו של אירוע דומה שהתרחש בראשית אוגוסט אותה שנה במערב-ביירות.

אבקש מכבודו להשיבני:

1. האם נחקרו מאז ועד היום האירועים הללו על-ידי ענף היסטוריה בצה"ל, והאם הופקו הלקחים הדרושים?

2. אם לא — מה הם הנימוקים, כולם או חלקם, לאי-חקירה כזאת?

3. אם אלה לא נחקרו עדיין — האם בדעתך להורות עתה על חקירת האירועים ולימודם?

4. אם הם נחקרו — מתי קרה הדבר, ומי נמצא אחראי לאירועים הכושלים?

שר הביטחון י' רבין:

1-4. אני מצטט תשובתו של ראש מחלקת היסטוריה במטה הכללי: "לא ניתנה שום הוראה למחלקת היסטוריה שלא לחקור את המהלכים לקראת כיבוש כביש ביירות-דמשק ביוני 1982 או את המהלכים לקראת כיבוש ביירות המערבית באוגוסט 1982. מחלקת היסטוריה אינה נמצאת בשלב כתיבת המחקר הכולל על מלחמת של"ג, אלא, עדיין, בשלב איסוף החומר, עיבודו וגיבוש תוכנית המחקר. מכל מקום, לקחי המלחמה הופקו על-ידי מה"ד — מחלקת הדרכה — במסגרת חקירות וסיכומים זרועיים וחיליים, שנערכו ברמות שונות" — גמר צייטט.

ברצוני להוסיף על דבריו, כי בדיקת הנושא מלמדת שלא כל הקרבות במלחמה נחקרו ברמה הצה"לית, וכיניהם גם

לפיכך, הריני שואל:

למה לאלה מתירים ואת אלה עוצרים?

שר הביטחון י' רבין:

היתה לצה"ל פנייה לאשר טיול במסגרת טיולי חנוכה לכרמל. הטיול אושר בנהל רגיל, במסגרת עשרות טיולים נוספים שאושרו באותו שבוע. לאחר מתן האישור התברר, כי בכוונת המטיילים להיכנס למחנה דהיישה בדרכם לכרמל, דבר שלא אושר בטופס הבקשה לטיול. בפועל נמנעה מהמטיילים הכניסה למחנה, והטיול התקיים במסלול שאושר.

496. הגבלות מטעם ישראל על הכנסת מטבע חוץ לשטחים חבר הכנסת מ' מיעארי שאל את שר הביטחון ביום ט"ו בטבת התשמ"ה (8 בינואר 1985):

זה שנים נהוגה הגבלה על הכנסת מטבע חוץ לשטחים המוחזקים. תחילה הוגבל הסכום ל-1,000 דולר, ואחר-כך הועלה הסכום המותר ל-3,000 דולר ול-5,000 דולר לאיש.

אי לכך, הריני שואל:

מה הוא הטעם להמשך ההגבלה הנ"ל ולמה לא תורה לבטלה?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת מ' פלד)

כל חושב יכול להביא עמו באופן חופשי סכום השווה ל-5,000 דולר. לעומת זאת חל איסור על הכנסת כספים של ארגוני מחבלים לאזורים אלה. כדי ליצור מכשיר-יעיל לפיקוח על ביצוע החוק נקבע, כי במקרה של הכנסת סכום העולה על 5,000 דולר לנפש יש צורך להוכיח כי מקור הכספים אינו ארגוני מחבלים.

אין אפוא מקום לבטל את הצו, שכן הממשל הצבאי לא ירשה לארגוני מחבלים להחזיר כספים לאזורים אלה.

499. רכישת אבזרי תאורה על-ידי משרד הביטחון

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את שר הביטחון ביום ט"ו בטבת התשמ"ה (8 בינואר 1985):

נמסר לי על-ידי מנכ"ל מפעלי תאורה "חרום", כי צה"ל רוכש אבזרי תאורה, בעיקר נורות חשמל, מתוצרת חוץ, וכי הוא ביטל רכישת אבזרים אלה מהמפעל המקומי, אף כי מחיר הנורות המיוצרות בארץ זול כדי שליש מהנורות המיובאות.

הריני מבקשת לשאול את כבוד השר:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן — מה היא הסיבה לכך?

3. כיצד מתיישב הדבר עם הצורך בקיצוץ תקציבים ובעידוד הייצור המקומי?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ו' שם-טוב)

מערכת הביטחון רוכשת את כל אביזרי התאורה בארץ, למעט סוגים של אביזרי תאורה הנחוצים לה, שאינם מיוצרים בארץ.

535. הצו מס' 1122 בדבר בתי-עסק בגדה המערבית

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר הביטחון ביום ו' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית הוציא ב"ו בנובמבר 1984 צו מס' 1122 בדבר פתיחת בתי-עסק. בסעיף 3א(א)

539. טקס חלוקת התארים באוניברסיטת אל-נג'אח
חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר הביטחון ביום ו' בשבט
התשמ"ה (29 בינואר 1985):

ביום 10 בינואר 1985 התקיים טקס חלוקת תעודות לכוגרי
אוניברסיטת אל-נג'אח. הטקס לבש צורה של מפגן פוליטי
פלשתינאי של תמיכה באש"ף עם הנפת דגלים, נאומים
משלהבים, הסתה וסממנים לאומניים נוספים. שידור נרחב של
הטקס הוקרן בטלוויזיה הישראלית.

אודה לך מאוד אם תשיבני:

1. מדוע ראה השר לנכון שלא למנוע את קיום הטקס
כמפגן פוליטי?

2. מדוע לא הופסק הטקס כשהתברר אופיו האש"פיסטי?

3. האם יועמדו המשתתפים והמארגנים לדין על שעברו
על פקודות הממשל במסגרת הטקס. כגון צו מס' 101?

שר הביטחון י" רבין:

1-2. טקס חלוקת התארים לכוגרים באוניברסיטת
אל-נג'אח אורגן ותוכנן על-ידי הנהלת האוניברסיטה ואושר
על-ידי המינהל האזרחי כאירוע אקדמי. במהלך הטקס היו כמה
אלמנטים לאומניים, אשר ככל הידוע לא אורגנו על-ידי הנהלת
האוניברסיטה והנהלה לא ידעה עליהם מראש.

3. לאחר שהמידע על אופי האירוע הגיע לכוחות
הביטחון, הוחלט לנקוט אמצעים נגד מארגני האירועים הללו,
לרבות מעצר לשם חקירה והעמדה לדין, וכבר הוחל בכך.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה צמת):

כתור שאלה נוספת אני מבקשת כעצם תשובה על השאלה
השנייה, שלא קיבלתי עליה תשובה מלאה.

היו"ר ש' הלל:

את רוצה שהשר ישלים את תשובתו?

שר הביטחון י" רבין:

אני חושב שהשכתי על כך במסגרת התשובה לחבר הכנסת
לנדאו. כוחות הביטחון לא נוכחים תמיד בטקסים, ולא היתה
סיבה לדעתם של הנוגעים בדבר, להפסיק את הטקס חוץ כדי
מהלכו.

גאולה כהן (התחיה צמת):

זה מה שאני שואלת — למה לא הפסיקו.

שר הביטחון י" רבין:

אני מסביר: לפי שיקול הגורמים שהיו במקום — — —

עבד-אללה דראושה (המערך):

— — —

שר הביטחון י" רבין:

היא לא שאלה אותך, חבר הכנסת דראושה, היא שאלה
אותי. אמרתי: גורמי הביטחון לא מצאו לנכון להפסיק את
הטקס.

עבד-אללה דראושה (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה צמת):

עוד לא שאלתי כלל. תנו לי לשאול את השאלה.

המהלכים לקראת כיבוש כביש ביירות-דמשק וביירות
המערבית.

537. טקס הענקת התארים באוניברסיטת אל-נג'אח בשכם
חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את שר הביטחון ביום ו' בשבט
התשמ"ה (29 בינואר 1985):

ב-10 בינואר 1985 הציג "מבט לחדשות" את טקס הענקת
התארים לכוגרי אוניברסיטת אל-נג'אח בשכם. דגל ענק של
אש"ף נחלה כרקע לכימת הכבוד, מקהלה שרה שירים
לאומניים קיצוניים, נציג הסטודנטים שלח מהבמה ברכה חמה
לערפאת, וכן לבסאם שקעה, לכרים ח'אלף ולמוסטפה עבד
אל-נטשה — תומכים מובהקים מי באכר-מוסא ומי בערפאת
— מוזמני הכבוד. הבוגרים סימנו בידם לקהל את האות "וי".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מעמד אש"ף בשפל המדרגה — האין באירועים מסוג
זה תרומה ניכרת לחיזוק מעמדם של ארגוני הטרור בכלל
ואש"ף בפרט ביהודה ובשומרון?

2. האם תרומתם לאווירת ההסתה והאלימות עלולה
לדרכן את יידי האבנים על רכב ישראלי?

3. האירוע אורגן ותוכנן זמן רב מראש — מדוע הוא הותר
במתכונתו זו? ומשהחל להתגלגל, מדוע עמדו כוחות הביטחון
מנגד ואפשרו את קיומו?

4. מתי נערכה לאחרונה ביקורת על מערך הכספים
באוניברסיטה?

5. מה הוא היקף התקציב השנתי של האוניברסיטה, ומה
הם המקורות הספציפיים המממנים אותו?

שר הביטחון י" רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' בן-אלישר)

1. טקס חלוקת התארים הוא אירוע המתקיים בסוף כל
שנת לימודים בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה באזור יהודה
ושומרון. מדובר באירועים שגרתיים בעלי אופי אקדמי. בטקס
הספציפי באוניברסיטת אל-נג'אח היו אלמנטים חורגים, שלא
תוכננו מראש, וכוחות הביטחון התייחסו אליהם כהתאם
לאופיים.

2. קשה להוכיח קשר ישיר בין אירועים מסוג זה לבין רמת
יידי האבנים, אם כי אין להוציא זאת מכלל אפשרות. לכן,
גורמי הביטחון נוקטים וינקטו את הצעדים החוקיים הנדרשים
כלפי האחראים להסתה.

3. הטקס אורגן ותוכנן על-ידי הנהלת האוניברסיטה
במתכונת אקדמית. עד כמה שנבדק — האלמנטים הלאומניים
שבטקס לא תוכננו מראש, וודאי שלא על-ידי המארגנים. כיוון
שבמהלך הטקס לא היו מקרים של הפרות סדר או פגיעה
בביטחון, לא התערבו כוחות הביטחון במהלך הטקס. עם זאת,
הוחלט לנקוט צעדים נגד הגורמים שעמדו מאחורי האלמנטים
הלאומניים, ובכלל זה מעצר לחקירה במטרה להעמידם לדין.
חלק מצעדים אלה כבר ננקטו.

4-5. במסגרת החופש האקדמי הקיים כמוסדות
ההשכלה הגבוהה ביהודה ושומרון ועוד מאז הקמתם, רשויות
הממשל אינן נכנסות לפרטי הפרטים בתחום הכספי, כפי שאינן
מתערבות בתחום האקדמי, ואולם, ידוע לנו, באמצעות מעקב
כללי, שמקורות הכספים של אוניברסיטת אל-נג'אח הם —
ארצות ערב, שכר לימוד ותרומות מארגונים זרים.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אם את רוצה לנסח את השאלה — אבקש לאפשר לך לנסח את השאלה: לא הערה, אלא שאלה נוספת. אם השר ירצה לענות — ישיב עליה. חברי הכנסת האחרים מתבקשים שלא להשתתף בשמחה הזאת.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מדוע, אחרי שכבר נודע אופיו הפוליטי האש"פטי של הטקס, ונכחו שם אנשי הביטחון — מדוע לא הפסיקו אותו באמצע? הרי זה כאילו רואים משהו רצח או גונב, ואומרים: יגמור לרצוח ואחר כך נעמיד אותו לדין.

עבדאללה דראושה (המערך):

זאת השוואה?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דראושה, אתה לא ממונה כאן על ההשוואות. הנח לך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני מברכת על כך שהנאשמים הועמדו לדין, אבל מדוע לא הפסיקו את הטקס באמצע?

היו"ר ש' הלל:

השאלה ברורה. אדוני השר, אם תרצה להשיב נוסף על מה שהשבת — תוכל לעשות כן, אם לא — אנחנו נעבור לשאלתך הבאה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

היו"ר ש' הלל:

אבל השר השיב כפי שהוא חושב שהוא יכול להשיב. את לא יכולה לנסח לו את התשובה.

584: פעולותיה של חברת "מורשת בנימין"

חבר הכנסת מ' וילנר שאל את שר הביטחון ביום ד' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

נודע לי שחברת "מורשת בנימין" הישראלית, הפועלת כשטחים, מנסה להשתלט על קרקעות פרטיות בכפר א-ג'יב באזור רמאללה, על-ידי קביעת עובדות בשטח, לדוגמה, שתי החלקות של סלמאן מוחמד א-חג' ומוסא עבדאללה. היות שעל-פי הנחיות היועץ המשפטי אין בסמכות בתי-המשפט המקומיים לדרון אורחים ישראלים בערכאות משפטיות, עושה החברה ככל העולה על רוחה וגורמת לבעלי הקרקע נזקים רבים.

הנני שואל את כבוד השר:

1. האם הדברים האלה נכונים?

2. אם כן — האם ידועים פרטי המקרה הנ"ל לשר?

3. האם מוכן השר להורות על חקירת מעשיה של חברת "מורשת בנימין" בקרקעות כפר ג'יב באזור רמאללה?

4. האם מוכן השר להורות לחברה הנ"ל להפסיק להציג לבעלי הקרקעות?

5. האם מוכן השר לפעול כדי לחייב את החברה הנ"ל לפצות את בעלי הקרקע בגין הנוקים שנגרמו להם על-ידה?

6. אילו צעדים ינקוט השר כדי למנוע הישנות מקרים כאלה?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ת' טובי)

1 — 6. לגבי רוכ השטח שעליו עוכרת חברת "מורשת בנימין" הוגשו בקשות לרישום ראשון במרשם המקרקעים. אם משהו טוען ששטח זה הוא שלו, עליו להגיש התנגדות ללשכת רישום מקרקעין בעיר רמאללה לפי החוק היורדני. במסגרת פנייה כזאת, יוכלו לדרון גם בבקשות של המתנגדים למתן צווים נגד חברת "מורשת בנימין". אם בוצעו עבודות בשטחים שלגביהם לא הוגשו בקשות לרישום ראשון ואם יש מתנגדים לעבודות אלו, יכולים המתנגדים לפנות בתביעה אורחית לכית-המשפט המקומי ברמאללה, המוסמך לדרון גם בחביעות כעניינים אלה נגד אורחים ישראלים. המלצה כזאת אכן נמסרה לאחר הטוענים. מכאן יוכן, כי כעניין זה אין הנחיה של היועץ המשפטי, שלפיה אין בתי-המשפט המקומי מוסמך לדרון בתביעה נגד אורחים ישראלים.

אשר לפרטי הפעילות במקום, העברתי את פנייתך לשר המשפטים, על-מנת שפרקליטות המדינה תבדוק את פרטי התלונה.

585. פגיעה של ספינת משמר מצרית ביכטה ישראלית

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הביטחון ביום ד' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):
ב-15 בינואר 1984 פגעה ספינת משמר מצרית ביכטה ישראלית אשר היטטה תיירים מול אי-האלמוגים.

נוכח תקרית זו, אני שואל:

1. מה הן הפעולות שמערכת הביטחון נקטה כדי למחות בפני המצרים על התקרית ולהזהירם מפני פרוכקציות דומות בעתיד?

2. האם כוחות הביטחון יהיו ערוכים להתערב בכוח בתקרית דומה, אם תהיה?

שר הביטחון י' רבין:

1. לאחר האירוע, מפקד יחידת הקישור של צה"ל למצרים מחה — באמצעות מברק — בפני שלטונות מצרים, כן הועלה הנושא בשיחות באר-שבכ בפני הקצין המצרי הבכיר, כמגמה למנוע הישנות מקרים כאלה.

2. חוזה השלום בין ישראל למצרים מספק את הכלים, כדי להשפיע וליישב סכסוכים בדרכי שלום ולהימנע משימוש בכוח.

דרישה לפינוי המרכז האסלאמי בעזה

חבר הכנסת מ' מיעארי שאל את שר הביטחון ביום ד' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

ב-6 בינואר 1985 דרש הממשל הצבאי בעזה מחליל קוקה, מוזכר האיגוד האסלאמי בעזה, לפנות את השטח המוחזק בידי האיגוד ולמסור אותו לממשל.

אבקשך לענות על השאלה:

מה היא הסיבה לדרישה זו?

שר הביטחון י' רבין:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת מ' פלד)

מדובר בקרקע בבעלות המדינה, שהאגודה האסלאמית פלשה אליה שלא כדין וכמועד מאוחר יותר נחתמו עמה הסכמים המאפשרים לאגודה להשתמש בקרקע לצורך מגה משחקים. בהסכמים צוין כמפורש, כי האגודה מתחייבת לפנות

ואי-הבנה בקשר למשאומנות שנוהל, לפי המדוות בין שר הביטחון לבין שר התקשורת. לפי הודעת משרד הביטחון, הבטיח השר רובינשטיין שלא לנתק טלפונים לפני שיפגש עם שר הביטחון. לעומתו טוען מנכ"ל משרד התקשורת, שפניות משרדו וחברת "בוק" למשרד הביטחון לא זכו לתשובה.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הוסכם בין שר הביטחון לשר התקשורת?
2. גם אם קיים חוב — והוא קיים — כיצד אפשר לבצע ניתוק טלפונים שרירותי, כאשר מדובר במערכת הביטחון?
3. מי קבע איזה טלפון הוא חיוני ואיזה לא חיוני — מה לנתק ומה לא לנתק?
4. גם אם יוסדר הדבר — כיצד אפשר להבטיח שלא ינתקו טלפונים במערכת הביטחון בעתיד?

שר הביטחון י' רבין:

1. התקיימו דיונים אחדים ובהם הגיעו המשרדים להסכמה בעניין שיעור אומדן התמורה המגיעה לחברת "בוק" ממשרד הביטחון לשנת התקציב 1984.

2 — 4. אני מעדיף שלא להתייחס לכך. אני צד בעניין, זה ברור לך.

660. השתתפות סרן בצה"ל בהפגנה פוליטית

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ה (11 בפברואר 1985):
בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 28 בינואר 1985, בעמוד 6, התפרסמה תמונתו של סרן בצה"ל, ככל הנראה במילואים, המפגין במדים ודרגות נגד השיחות בבאר-שבע ובידור כרונות.

ברצוני לשאול:

1. האם ננקטה פעולה כלשהי נגד הקצין הנ"ל? ואם כן — מה היא?

2. אם התשובה שלילית, מה ככוונתך לעשות בנודון?

שר הביטחון י' רבין:

1 — 2. הקצין נעצר ונחקר כבר ביום ביצוע ההפגנה. ממציא החקירה הועברו לפרקליט הצבאי, והוא הורה להעמיד את הקצין לדין משמעתי ביחידתו. ההליכים המשפטיים עדיין לא הסתיימו.

808. הפגנתו של הרב לוינגר

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר הביטחון ביום ה' באדר התשמ"ה (26 בפברואר 1985):
בעקבות פגישתך עם הרב לוינגר ביום ראשון, 17 בפברואר 1985, פורסם עליידי הרב, כי אומנם לא התחייבת על "אפס פיגועים" אך הבטחת להחמיר את הצעדים של צה"ל ולנקוט מדיניות תקיפה יותר בשטחים. בעקבות כך מתפנה הרב לוינגר מדהייסה.

אודה לך אם תשיבני:

1. מה הם הצעדים החמורים שהבטחת לנקוט, והאם הרב לוינגר כבר יודע עליהם?

2. האם לא גרמה נוכחותו של לוינגר בדהייסה בחודשים האחרונים להחמרת המצב בשטחים ולהכבדה נוספת על כוחות הביטחון, והאם אין בהחלטתך משום כניעה לתכתיב של הרב לוינגר?

את הקרקע בתוך 60 יום מקבלת הודעה על כך מהמינהל האזרחי. לאגודה נמסרה הודעה כמועד.

על השטח מוקם עתה בית-ספר יסודי בשביל כ-800 תלמידים וטושי עזה, הלומדים כיום בצפיפות רבה בבתי-ספר מרוחקים מאזור מגוריהם ומסתכנים בחציית כבישים ראשיים. האתר נבחר בשל התאמתו וקרבתו לאזור מגורי התלמידים ומשום הרצון להימנע מהפקעת קרקע פרטית לצורך הקמת בית-הספר. למותר לציין כי בניית בית-הספר היא למטרות של רווחת המשפחות החיות באזור.

600. ידי מצרים על ספינות תיירות ישראליות

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר הביטחון ביום ז' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

לאחרונה דווח באמצעי התקשורת כי חיללים מצרים ירו לעבר ספינות תיירות ישראליות אשר שטו בסמוך לאי-האלמוגים. הדבר אירע פעמיים במשך כמה ימים, וכפעם אחת היתה זו הוראה מפורשת של קצין מצרי.

לאור האמור לעיל, אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות האלה:

1. האם יש לראות בתופעה חמורה זו הסלמה ביחסי ישראל-מצרים?

2. כיצד טיפל משרדך בנושא הנדון וכיצד ככוונתו לפעול על מנת למנוע הישנות תופעות כאלה בעתיד?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. מפקד יחידת הקישור של צה"ל מחה בפני שלטונות מצרים מייד לאחר האירוע. כן הועלה הנושא בשיחות באר-יבנה בפני הקצין המצרי הבכיר במגמה למנוע הישנות מקרים כאלה.

653. תוכנית מערכת הביטחון לספקים

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ה (11 בפברואר 1985):

לאחרונה מדווחים אמצעי התקשורת על קשיים הנגרמים לצה"ל בשל תוכנית מערכת הביטחון לספקים שונים. הדבר בא לידי ביטוי כניתוק קווי הטלפון, באספקה בלתי סדירה של מוצרי מזון ועוד.

לאור זאת, אודה לכבודו אם ישיבני על השאלה:

כיצד מתמודד משרד הביטחון עם הכעיה, ומה ככוונתו לעשות על מנת למנוע הישנות תופעות כגון אלה בעתיד?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

פרט לניתוק זמני של קווי טלפונים לא היו שיבושים באספקת מזון לצה"ל. בניתיים הודים משרד האוצר את הכסף לתשלום החובות, ואני מקווה שבעתיד לא יישנו תופעות כאלה.

659. ניתוק טלפונים במערכת הביטחון

חבר הכנסת ב' בן-אליעזר שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ה (11 בפברואר 1985):

כ-1,000 טלפונים נותקו ב-1985 במשרד הביטחון — בהם, לפי הטענות, טלפונים מבצעיים. קיימות אי-בהירות

שר הביטחון י' רבין:

אני ממליץ שתפנה בשאלה זאת אל הרב לוינגר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כשבייל אתה סמכות גבוהה יותר.

שר הביטחון י' רבין:

אני חוזר ואומר: לשאלות על סיבות התפנתו של הרב לוינגר מליד המחנה דהייש — לא אני הכתובת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הבנתי.

ג. שאלות בעל-פה

היו"ר ש' הלל:

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד השר, האם אין זה נכון שצד"ל משרתו והחילים הנמצאים בתוכו יש ביניהם שכירי חרב כאלה שהזכרת, המקבלים משכורת מגורמי הביטחון בישראל, מהצבא הישראלי, ממשד הביטחון, ועל כן האין זאת שאפשר לומר ששכירי חרב אלה, באופן בלתי ישר, מועסקים על-ידי הצבא הישראלי?

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, חבר הכנסת מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני יושב-ראש הכנסת, אדוני שר הביטחון, אני חושב שאומנם הזכות הפרלמנטרית נתונה לשאלות בעל-פה, ואנחנו כפרלמנטרים צריכים לכבד כל מה שנאמר בבית הזה, אבל יש גבול להפקרות של לשון. השאלתא של חבר הכנסת גרנות היא מופקרת מיסודה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו שאלה נוספת, איזה ביטוי זה "מופקרת מיסודה"?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה לא מסוגל כלל להבין את מה שנאמר.

יהושע מצא (הליכוד):

הם גוזלים לי את הדקה.

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש שלא להפריע. בבקשה, חבר הכנסת מצא, במסגרת של ויכוח לא הייתי מתערב. אבל העניין הזה של השאלתא בעל-פה יקום ויפול על-פי מידת הקפדתם של חברי הכנסת על המסגרת. אם ברצונך לשאול את השר שאלה לעניין במסגרת של דקה, בבקשה. זכותך להתווכח עם חבר כנסת אחר רק במסגרת של דיון כללי.

לכן אני חוזר ומבקש ממך, אם במסגרת של דקה ברצונך להוסיף שאלה על השאלות על מנת שהשר יענה עליה, בלא ויכוח עם חברי הכנסת האחרים, אנא ממך: אם לא — נאפשר לשר להשיב כמקובל.

יהושע מצא (הליכוד):

אני רוצה לשאול את שר הביטחון, האם הוא איננו חושב ששימוש בביטויים כגון "שכירי חרב", כאשר מדובר בצבא-הגנה לישראל, הוא לשון מופקרת, ושביטוי מסוג זה פוגע או יפגע במורל של חיילי ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אולי תקרא את השאלתא לפני שאתה מדבר? זאת עברית, לא "צר-לית".

1-2. אינני מוכן להתייחס לידיעה שפורסמה, אלא למדיניות הנקוטה בידי ממשלת ישראל, לאמור: אמצעי ביטחון שיינקטו על-פי הדין יבטיחו את הביטחון ואת הסדר של כל החושבים, יהודים כערכים. למדיניות זו אני נותן ביטוי בכל פגישותי.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש לדעת רק דבר אחד — הבנתי שעל השאר לא תוכל לענות: האם כאמת הרב לוינגר התפנה מדהיישה בעקבות עסקה מסוג זה אחר?

36. העסקת שכירי חרב בצה"ל

חבר הכנסת א' גרנות שאל את שר הביטחון:

נודע, כי שכירי חרב גרמני שימש נהגו של אלוף-משנה חידו ז"ל ונפצע בעת הפיגוע, שבו קיפד חידו את חייו. שכירי חרב אחר, שווייצי כמוצאו, גם הוא איש צד"ל, משמש נהגו של קצין צה"ל, הממלא תפקיד של חונך לצבא דרוס-לבנון.

שאלותי הן:

1. מה הניע את צה"ל להעסיק שכירי חרב?

2. האם אין די נהגים מתאימים מקרב חיילי צה"ל?

שר הביטחון י' רבין:

ברצוני להודיע חוזר והדגש: צה"ל איננו מעסיק שכירי חרב. נהגים חיילי צה"ל אינם משרתים בצד"ל, אלא בצה"ל. בצד"ל נמצאים אנשים מספר שגויסו על-ידי רכסרן חדאר כשעתו, ביניהם גם שווייצי וגרמני, המשרתים שנים ביחידתו של חדאר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רן כהן, יש סדר בשאלתא בעל-פה. רשות השאלה עכשיו לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני השר, לא שאלתי אם בצה"ל יש שכירי חרב. שאלתי מדוע שכירי חרב גרמני, שהיה במלחמות לא לנו במקומות אחרים, הסיע מפקד בכיר בצה"ל, השאלה היא שאלה מפורשת: מדוע קצין בכיר בצה"ל הוסע על-ידי שכירי חרב גרמני? אינני שואל האם יש שכירי חרב בצה"ל, אני יודע שאין ואני יודע שגם לא יהיו. השאלה היא זאת, ומדוע גם קצין נוסף בצה"ל מוסע על-ידי שכירי חרב, זו היתה השאלה.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי, במסגרת של דקה. הפרוצדורה היא ששני חברים נוספים יכולים לשאול במסגרת של דקה כל אחד, והשר יענה לכולם בעת ובעונה אחת.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רן כהן, אני קורא אותך לסדר, ואגיד לך מדוע. אני רוצה לומר לכם חד-משמעית: כל הניסיון הזה של שאלות בעל-פה יקום ויפול על-פי מידת הכרתם של חברי הכנסת בכך שזה מכשיר שניתן להם כדי לברר עניינים. אם הם יתפכו זאת למסגרת של ויכוח נוסף, ככל הוריוכוחים האחרים. לא יהיה לכך כל טעם.

אני חוזר ומבקש בצורה חד-משמעית — ואני אנהג בעניין זה בצורה התקיפה ביותר, כי לא אתן להפוך את השאלות בעל-פה למסגרת של ויכוח נוסף: אם אין חברי הכנסת רוצים במסגרת של השאלות בעל-פה, נבטל אותה מכול וכול. אם יהיו חברי הכנסת שירגישו שאינם מסוגלים לשלוט בעצמם, אנא מהם, יעזבו את האולם ויאפשרו לכנסת לקיים את דיוניה כפי שצריך.

אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

על השאלה הנוספת של חבר הכנסת גרנות — גרמי צה"ל אינם מתערכים בשאלה מי נוהג ברכב של צבא דרום-לבנון ואיזה רכב נהוג על-ידי מי.

אני חוזר ומדגיש, שכל מה שאני אומר מתייחס לרכב של צבא דרום-לבנון ולא לרכב צה"ל, הנהוג אך ורק על-ידי חיילי צה"ל, וכידוע — בצה"ל משרתים רק חיילי צבא-הגנה לישראל ולא שום גורם אחר.

על השאלה של חבר הכנסת תופיק טובי — את השכר לחיילי צד"ל משלמת מפקדת צד"ל, לא אכחד, שבין הגורמים המסייעים לצד"ל מצויה גם ממשלת ישראל.

על שאלתו של חבר הכנסת יהושע מצא — לא שמעתי פה כל התייחסות לשכירי חרב בצה"ל, לכן אין מקום להשיב על השאלה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לשר הביטחון.

ד. הצעת חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ה — 1985*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' הלל:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ה — 1985, קריאה ראשונה. אבקש משר הביטחון להביא את הצעת החוק לפני הכנסת.

שר הביטחון י' רבין:

הנני מתכבד להגיש לקריאה ראשונה את הצעת החוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ה — 1985, תיקון תקנות 10 ו-10א.

הצעת חוק זו באה לעגן בחוק את הסמכות לשלם הפרשי הצמדה וריבית על פיצויים בגין נזקים שנגרמו לצידוד בעת הגיוס וכן על דמי השימוש בצידוד.

לפי המצב המשפטי כיום, מפתות תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), לעניין פיצויים בגין נזקי צידוד מגויס ודמי שימוש, לפקודה מנדטורית ששמה פקודת הפיצויים (הגנה) משנת 1940. פקודה זו אינה מתייחסת, כמובן, לאינפלציה ואין בה התייחסות להפרשי הצמדה וריבית — עניין הדורש תיקון.

בחקופה של גיוס רכב המוני ושחרור ביומני של כמות ניכרת של צידוד ורכב, הפיצויים משולמים לעתים באיחור עקב העומס בשחרור, בבדיקת השמאות, בהגשת החשבונות ובחשלוש. במקביל ללקחים ארגוניים בנושא זה, שהופקו כתוצאה ממבצע של"ג, כמו שכלול המיכון והמבנה הארגוני, הוחלט לתקן את התקנות כך שתקבע כהן החובה לשלם הפרשי הצמדה וריבית על הפיצויים.

התיקון מאמץ כמה עקרונות הקבועים בחוק חוק הביטוח, התשמ"א — 1981, אשר גם כן נקבעו תשלומי הפרשי הצמדה וריבית על תגמולי ביטוח, המשולמים לאחר מועד הפיצוי הקבוע בחוק. בדומה לתוק חוק הביטוח, גם תיקון זה מבחין במקרים חריגים, שבהם לא יהיה בעל הצידוד זכאי

להפרשי הצמדה, אם העיכוב בחשלוש נבע מהתנהגותו של בעל הצידוד, כמו עיכוב ללא צידוק מצדו, או כוונת מרמה ומסירת מידע כוזב.

אדוני היושב-ראש, כפי שכבר הודעתי בכנסת, אנו עומדים להגיש את תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס) בכללותן כהצעת חוק. אולם, על-מנת לא לעכב תיקון זה, שהוחלט עליו עוד לפני שהוחל בהפיכת כל תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס) לחוק, מוצע לקבל תיקון זה כבר עתה, ובהצעת החוק הכוללת, שתוגש לכנסת לאחר גמר הכנתה, ישולב תיקון זה בפרק הפיצויים הרלבנטי.

אבקש מהמליאה לאשר את החוק בקריאה ראשונה ולהעבירו לדיון לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' הלל:

תודה לשר הביטחון. אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המעריך):

אני מסתפק בדברי השר.

היו"ר ש' הלל:

אם אין נרשמים לדיון, נעבור להצבעה. מי תומך בהצעת השר להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את החוק לתיקון תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ה — 1985, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ה. הצעה לסדרהיום

פיקוח פרלמנטרי על חקיקה בשטחים המוחזקים

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדרהיום: הצעות לסדרהיום. אבקש להקדים את ההצעה לסדרהיום של חבר הכנסת חיים רמון — פיקוח פרלמנטרי על חקיקה בשטחים המוחזקים. חבר הכנסת רמון, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעלות היום בפני הבית נושא שאנו מתעלמים מקיומו. אנחנו נמצאים בשטחים המוחזקים מאז 1967. בחודש יוני ימלאו 18 שנה להימצאותנו בשטחים אלה במעמד של כובשים, על-פי החוק הבין-לאומי. זהו מצב חסר תקדים, שאין דומה לו בשום מקום אחר בעולם. הגיעה העת לבחון את הדרכים שבהן אנו, כמדינת ישראל, ככנסת, מתייחסים למה שקורה בשטחים.

אינני רוצה להתייחס כרגע לחיי היום-יום, איך מבוצעים שם החוקים והתקנות, אלא לשאלה מהו החוק הנוהג בשטחים האלה ומהם יחסי הגומלין בין החקיקה בשטחים המוחזקים לבין המחוקק הישראלי.

כיום המשפט הנוהג בגדה וברצועת-עזה מבוסס על הרובד העות'מני, על תקנות הגנה לשעת-חירום, על המשפט הירדני ועל כ"1,130 צווים שהוצאו מאז 1967 על-ידי המושל הצבאי. נוסף על כך קיימת אמנת ג'נבה, האמנה הרביעית, שאומנם איננה חלה על השטחים באופן פורמלי —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מדוע לא?

חיים רמון (המערך):

זהו הטענה מבחינת ממשלת ישראל. ממשלת ישראל איננה אומרת היום שאמנת ג'נבה הרביעית חלה באופן פורמלי, כיוון שהיא איננה מתייחסת לשטחים האלה כשטחים כבושים. אבל, דה-פקטו האמנה חלה, לא דה-יורה אלא דה-פקטו. דה-פקטו נוהגים על-פי אמנת ג'נבה הרביעית בשטחים המוחזקים. למרות זאת, אמנת ג'נבה הרביעית חוקקה, או הוסכם עליה, בעקבות מצב מלחמה, והיא מיועדת אך ורק לכיבוש לתקופה קצרה, בניגוד למצב שבו אנחנו חיים היום, של כיבוש ממושך כאשר למעשה אין מצב מלחמה בינינו לבין המדינה שממנה כבשנו את אותם שטחים.

אמנון לין (המערך):
אין מצב מלחמה?

חיים רמון (המערך):

אין מצב מלחמה דה-פקטו בינינו לבין ירדן. יש הפסקת אש.

שבת וייס (המערך):
זה מצב מלחמה.

חיים רמון (המערך):
דה-פקטו אין מצב מלחמה.

היו"ר ש' הלל:

זה מצב מלחמה משופר.

חיים רמון (המערך):
לא יוריס.

שר הביטחון י' רבין:

לא יוריס, אבל יש מצב מלחמה.

חיים רמון (המערך):

הגבול שקט מאז 1967. זה איננו מצב מלחמה, שבו אתה כובש אוכלוסייה מסוימת ואתה ממשיך להילחם במדינה שממנה כבש את השטחים.

רצוני להתייחס בעיקר לשני רבדים בחקיקה בשטחים. הרובד האחד הוא הרובד של תקנות ההגנה לשעת-חירום. תקנות ההגנה לשעת-חירום, שחוקקו על-ידי שלטונות המנדט, נהוגות גם במה שקרוי תחומי הקו הירוק, או מדינת ישראל. אבל, הכיסות הפעלתן גדולה יותר והפעולות שנעשות על-פי תקנות אלה בשטחים המוחזקים הן רבות לאין שיעור מבשטחי הקו הירוק.

אני יכול לציטט מה אמרנו על תקנות ההגנה לשעת-חירום כאשר נאבקנו נגדן: "יש כאן הפרה של מושגים אלמנטריים של חוק, צדק ומשפט. התקנות נותנות סנקציה לשרירות מוחלטת של השלטונות האדמיניסטרטיביים והצבאיים. תקנות ההגנה מבטלות את זכויות הפרט ומוסרות לידי האדמיניסטרציה שלטון בלתי מוגבל". את זה אנחנו אמרנו. והשימוש בתקנות האלה הוא חזיון נפרץ בשטחים המוחזקים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חיים רמון (המערך):

ציטטתי את אחד מגדולי המשפטנים הארץ-ישראליים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בגין אשרר את זה ככנסת.

חיים רמון (המערך):

רצוני להתייחס בעיקר למה שקרוי צווי הממשל. מאז 1967 הוצאו על-ידי המושל הצבאי כ"1,130 צווים. הסמכות להוציא את הצווים האלה היא על-פי אמנת האג, סימן 43: חובה על המושל הצבאי להבטיח את הסדר ואת הקיום הנאות של האזרחים הנחויים לשליטתו.

צריך לומר, שעל-פי הסמכות הזאת, המפקד הצבאי משמש בעת וכעונה אחת גם הרשות המבצעת, גם הרשות המחוקקת וגם הרשות השופטת. מה שיכול להיות מצב נסכל לתקופת כיבוש קצרה, הופך לבלתי הגיוני מבחינת שלטון חוק וצדק בכיבוש שנמשך קרוב לח"י שנים.

צווי המפקד עצמם אינם חייבים בכיקורת ציבורית כלשהי כמדינת ישראל. אין שום גוף שחפקידו וסמכותו לפקח על צווים אלה, על ההוראות שבהם, על כוונותיהם ועל תוצאותיהם. גם אין כיום בישראל שום דרג נבחר, פרט לשר הביטחון, שהמפקד הצבאי חייב לפניו בכיקורת ובדיווח על הצווים. גם לבג"ץ צווים אלה כפופים באופן מוגבל ביותר. מצב זה מאפשר למפקד הצבאי לפעול למעשה לא רק כמסדיר החיים האזרחיים ודואג לביטחון ולסדר, אלא גם כמחוקק, כגוף פוליטי לכל דבר.

אביא שתי דוגמאות. צו 1060 של המושל הצבאי מחודש יוני 1983 קבע למעשה טכניקה שעוקפת את בתי-המשפט האזרחיים, על מנת לאפשר לישראל לבצע את מדיניות

להפרידן זו מזו. מדי פעם יוצאות הוראות בעלות משמעות כלכלית גם לגבי מה שקורה בקו הירוק. אביא דוגמה פשוטה. יש צו, והיום במקרה שר הביטחון השיב על שאלתה הקשורה אליו. בנושא העברת כספים ממדינות ערב למדינת ישראל. אין ספק שמדינת ישראל רוצה שיבוא אליה מטבע חוץ, מבחינה כלכלית. אנחנו לא רוצים שכל כסף יגיע, אבל עקרונית אנחנו רוצים כסף, ובעיקר מטבע קשה שאנחנו זקוקים לו. קיים צו שאוסר על הכנסת כספים מעל 5,000 דולר. זה התחיל ב-1,000 דולר, עלה ל-3,000 דולר, הגיע ל-5,000 דולר. זוהי החלטה בעלת משמעות כלכלית מרחיקה לכת ובעלת היבטים ביטחוניים. אני מתעלם מההיבטים הביטחוניים, אבל היכן שיקול הדעת אשר בא לאזן — מבחינת הכנסת, ובעיקר ועדת הכספים וועדת הכלכלה — את שני הרכיבים של החלטה מהסוג הזה. אני יכול לצטט — — —

היו"ר ש' הלל:

אתה כבר לא יכול לצטט שום דבר.

חיים רמון (המערך):

אני מבקש לסיים בהצעה לסיכום.

אני אינני רוצה לספח את השטחים, איש לא יחשוד בי בכך, דעתי המדינית ידועה, אבל קיימת בעיה. אני יכול לומר, שמה שקורה שם איננו מעניין אותי, אני את נפשי הצלתי. שיעשו שם מה שהם רוצים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת רמון, האם אפשר לשאול שאלה?

חיים רמון (המערך):

אם היושבי-ראש ירשה לי.

היו"ר ש' הלל:

לא, לא, אינני מרשה. הוא עבר את מסגרת הזמן.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שאלתי את הדובר.

חיים רמון (המערך):

אני מסכים, אם היושבי-ראש יחליט שהוא נותן לי עוד דקה

אחת או שתיים.

היו"ר ש' הלל:

הוא לא יקבל.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הכנסת שותפה בחקיקה לגבי השטחים האלה, בעניינים

שהמשלה מעוניינת — — —

חיים רמון (המערך):

אתייחס לעניין הזה. קיימת בעיה. אינני מתעלם מן הבעיה הזאת. מצד אחד, אנחנו חייבים למצוא דרך, במסגרת של ועדה או ועדת-משנה, שלא ייעשו בשמנו — בשמנו כמחוקק, כריבון. כנציג העם — דברים שאיננו יודעים עליהם, שאיננו מסכימים להם, שמשפיעים על חיינו, על תדמיתנו כמדינה נאורה ועל מערכות הכלכלה והחברה במדינת ישראל. מצד שני, אני חייב להדגיש חוזר והדגש כי אין לספח את השטחים האלה ולא להפוך לגורם שמחוקק שם.

לכן, אני מבקש משר הביטחון שלא לדחות את ההצעה הזאת ולאפשר לוועדה — ועדת החוץ והביטחון — לדון בנושא ולבחון את הדרכים הנאותות כיצד לנהוג בו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. שר הביטחון, בבקשה.

ההתנחלות כרצונה. אינני בא לומר שממשלת ישראל איננה יכולה לבצע מדיניות התנחלות על-פי רצונה. אבל לא ייתכן שהשינוי המוחלט במדיניותה יבוא באמצעות צו של מושל צבאי, שאין עליו שום פיקוח והכנסת איננה יודעת עליו.

דוגמה נוספת ותמורה לא פחות היא צו 947 מתורש נובמבר 1981, אשר על-פיו למעשה הקימו את מה שקרוי המינהל האזרחי. הקמת המינהל האזרחי לא היתה מעשה חמים. היא באה חוץ כדי המשא-ומתן על האוטונומיה בעקבות הסכמי קמפ-דייוויד. כאשר ניסו לקבוע עובדות לקראת המשא-ומתן הזה, שוב, אינני טוען כלפי סמכותה של הממשלה להחליט החלטה כזאת, אבל דאי שהחלטה מהסוג הזה איננה יכולה להיות מסורה למושל הצבאי. היא איננה נשארת בתחום המוגבל של פעילות המושל הצבאי כלפי האזרחים במקום. יש לה השלכות פוליטיות על מה שקורה בגבולות הקו הירוק, על מה שקורה במדינת ישראל. ולכנסת אין מה לומר בנושא זה. היא אינה יודעת כלל שיש צו מהסוג הזה.

דוגמה נוספת — במקרה הגיע אלי היום מכתב על מה שקורה בשטחים המוחזקים בקשר לסמכות המוחלטת שנתונה למפקד הצבאי. לדוגמה, הקמת ערכאת ערעור שיפוטית כמערכת בתי-המשפט בשטחים המוחזקים. בפסק-דין של בית-המשפט העליון, בג"ץ 41/83, בעמוד 802, ביקש השופט ברק להסב את תשומת לבם של האזרחים, כי "מציאות זו" — המציאות שאין ערעור על פסק-דין של בית-משפט צבאי, שהוא פסק-דין סופי — "מציאות זו מחייבת בחינה ובדיקה. האם אכן מוצדק הוא, כי פסק-דין של בתי-דין צבאיים על-פי הצו בדבר הוראות ביטחון" — שהוא צו של המושל — "אשר עשויים לעתים להטיל עונשים כבדים ביותר (לרבות עונש מוות), לא יהיו נתונים לערעור לפני ערכאת ערעור? ערעור כזה קיים כמערכת בתי-הדין הצבאיים הפועלים על-פי חוק השיפוט הצבאי, ומאז חוק לחיקון חוק השיפוט הצבאי (בתי-משפט צבאיים — ערעורים) התשכ"ג — 1963, הוא קיים גם בערעור על בתי-משפט צבאיים". שר הביטחון הודיע שהוא איננו מוכן להקים ערכאת שיפוט זאת מטעמים תקציביים.

שר הביטחון י' רבין:

— — —

חיים רמון (המערך):

לפחות כך נמסר לי. אדוני שר הביטחון, אתה יכול לתקן את דברי. אם זה מטעמים מהותיים, זה חמור עוד יותר, אבל אני מוכן לשמוע את זה.

שר הביטחון י' רבין:

זה נושא הדין?

חיים רמון (המערך):

זה מתקשר לצו הוראות הביטחון, שהוא צו של המושל הצבאי. זה נגזר מהפעולה שלו. אינני יודע מה הן ההוראות האלה. לכנסת אין מושג מה קורה שם, ואלה אינם אזורים שנמצאים מעבר לים. זו לא איוו מושבה רחוקה ושכוחת אל.

אני רוצה להתייחס לנושאים כלכליים.

היו"ר ש' הלל:

אבל בקצרה.

חיים רמון (המערך):

בקצרה. ידוע שהיחסים הכלכליים בינינו לבין השטחים המוחזקים הם הדוקים. הכלכלה הישראלית משולבת בכלכלת השטחים באופן שקשה מאוד להעלות על הדעת שניתן

אדוני היושב-ראש: מאחר שכלל פעולות מערכת הביטחון נתונות לביקורת הכנסת, ומעשי החקיקה של המושל הצבאי בכלל זה, נראה לי שאין כל צורך במסגרת עצמאית שתעסוק בנושא זה. מה גם שהוקמה ועדת-משנה מיוחדת של ועדת החוץ והביטחון, הדנה בכל הנעשה באזורים אלה, והיא ראשית לקיים דיון בכל תחום ובכל נושא הנוגע לאזורים אלה.

חברי הכנסת, נדמה לי שחברי הכנסת חיים רמון לא התכוון בהצעתו להאריך את ההליך להחלת החוק הישראלי על אזורי יהודה, שזמרון ועזה, אבל כוונתו היא עניין אחד והתוצאות עלולות להיות שונות. שכן, איזו משמעות תינתן, הלכה למעשה, להחלטה של הכנסת לפקח על חקיקת המושלים הצבאיים, לאחר ש-17 שנה לא הופעל פיקוח כזה? קיימת מידה רבה של סכירות, כי תהיה פרשנות בוורה, שמדובר בצעד נוסף בכיוון של החלת הריבונות הישראלית באזורים אלה, על כל המשתמע מכך.

אני פונה לחבר הכנסת רמון להסתפק בדברי, ובכך לסיים את הדיון בעניין זה.

היו"ר ש' הלל:
סליחה?

שר הביטחון י' רבין:
אדוני היושב-ראש, אני פונה לחבר הכנסת רמון להסתפק בתשובתי ולהסכים שלא להעמיד את הצעתו לסדר-היום להצבעה.

היו"ר ש' הלל:
תודה רבה. אני שואל את המציע, אם הוא רואה בזה סוף פסק. האם אתה מסכים?
חיים רמון (המעריך):
כן.

ו. הצעות לסדר-היום

עתידם של העובדים במפעל "מנועי בית-שמש"

לאחרונה לידי הנהלת מפעל המנועים האמריקני "Pratt and Whitney", המחזיק 40% ממניות המפעל, כדי שהאמריקנים יאשרו אותה וישקיעו את חלקם היחסי בסכום הדרוש להגשמתה.

חברי הכנסת, מדובר בתוכנית שעובדה וגובשה במשרד הביטחון. היא כנויה בעיקר לפי התנאים שהציב המיורד לתפקיד מנכ"ל המפעל, מר עזרא יסודי, איש התעשייה הצבאית, שבינתיים — כפי שפורסם — הודיע על התפטרותו. אך דא עקא, גם בתוכנית זו מנסים ללכת בדרך הקלה ביותר על גבם של מפרנסים ועמלים, על גבם של אנשים הרוצים להרוויח את לחמם מיגיע כפיהם.

אדוני היושב-ראש, עיקרה של תוכנית ההבראה עוסקת בפיטורי עובדים. היום אישרה מועצת העובדים את תוכנית ההבראה של ההנהלה, הקובעת פיטורי 275 עובדים, מתוכם 80 עובדים מהעירייה בית-שמש. למרות הכאב הכרוך בכך, נאלצה מועצת העובדים לאשר זאת. כמו כן יפוטרו 25 עובדים בכירים, וזה צעד חיובי כשלעצמו, שיקצץ בשומן של המפעל.

יעקב ז'אק אמיר (המעריך):
אולי הם עובדים מקצועיים?

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שלא כפי שנאמר בדברי ההסבר להצעתו של חבר הכנסת חיים רמון, החקיקה באזורי יהודה, שזמרון וחבל-עזה, המופקדת בידי המושל הצבאי, היא מוגבלת ביותר, על-מנת להבטיח שלא תחרוג מן המותר על-פי המשפט הבין-לאומי.

העיקרון המנחה את המפקדים הצבאיים הוא, כי יש לכבד את הדין המקומי, הידני, החל באזורים אלה, וכי אין לסטות ממנו אלא אם יש מניעה מוחלטת לקיים את הוראותיו, או כאשר מדובר בענייני ביטחון, או בהתאמה לצורכי החיים המשתנים של התושבים, המחייבים חיקון הדין המקומי על-מנת להתאימו למציאות. עניין שזכה לכרכתו של בית-המשפט העליון.

מכל מקום, כל חיקון בחוק עובר ביקורת של הגורמים המשפטיים והמקצועיים המופקדים על נושא החיקון בצה"ל, במשרד הביטחון ובמשרד המשפטים שבתחום טיפולו מצוי העניין, מה גם שבית-המשפט העליון מפקח על כל אקט חקיקתי, בהיותו חשוף לביקורת בג"ץ, אם יעזרו תושבי האזור נגד שינוי בחוק.

חברי הכנסת, מערכת הביטחון בחנה לאחרונה את הנושא על היבטיו. הממצאים מעלים, כי מאז 1967 פורסמו ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה 1,130 צווים, אולם כיוון שחלק מהם בא להחליף צווים קודמים שפג תוקפם, סך-כל הצווים המופעלים עתה באזורים אלה הוא כ-500. כדי להמחיש שפעולת החקיקה אינה סתמית והיא מאופיינת במגמת המעטה, אציין שכשנת 1967 פורסמו 260 צווים, ואילו ב-12 החודשים האחרונים — 34 צווים. מרבית הצווים שפורסמו לאחרונה עניינם שאלות של התאמת מחירים, מסים ומכסות ייצור.

עניין אחר שנבדק לאחרונה נוגע לאופן פרסום הצווים. הממצאים מראים, כי הצווים מתפרסמים, כפי שמחייב בחוק, ברבים — בעיתונות המקומית, על לוחות המודעות ובכרוזים.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עכשיו לכמה הצעות לסדר-היום שעניינן: עתידם של העובדים במפעל "מנועי בית-שמש". ראשון המעלים את ההצעות הוא חבר הכנסת דוד דנינו — בבקשה.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אומנם הדיון הזה צריך היה להתקיים לפני שבועיים, אבל גם היום טוב שהוא מתקיים.

יהושע מצא (הליכוד):
כל עכבה לטובה.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

מפעל "מנועי בית-שמש" נוסד למעשה מתוך מחשבה לשחרר מעט את ישראל מתלות ביצרנים זרים. היו שראו בו אור בקצה המנהרה, אור שיביא בעקבותיו התפתחות גדולה לתעשיית המטוסים הישראלית, והתוצאה תהיה לא רק תצרוכת פנים אלא גם ייצוא. אך המפעל עבר עליות וירידות. מאז נוסד היו לו תקופות של גיאומה, אך לצערנו הוא הגיע עתה לשפל, המסכן את קיומו.

תוכנית להבראת המפעל "מנועי בית-שמש" הועברה

שידלובסקי, והבעלות הועברה. העברת הבעלות לירי הממשלה פירושה העברת האחריות לקיום המפעל ופיתוחו לידי הממשלה. אולם הממשלה לא השקיעה במפעל "מנועי בית-שמש" את הסכומים שנדרשו לצורך הערכות לקראת בניית מנוע ה"לביא". הסכום עם מר שידלובסקי, הקפאת פרויקט ה"לביא" ומחסור חמור במשאבים כספיים נתנו אותותיהם באווירה שהשתררה במפעל. ועד העובדים החל לגלות פעילות רבה, והרסן הלך וגשטט מיד ההנהלה.

ועדות שונות בדקו את המצב במפעל, אך כולן הגיעו למסקנה, כי הימנעות הממשלה מהשקעות כספיות במפעל גרמה להגדלת הפיגור בהיערכותו לייצור מנוע ה"לביא". מומחים העריכו את הפיגור בשנתיים וחצי. היום, הפיגור גדול עוד יותר.

בינתיים היה גלגול נוסף בבעלות המפעל. החברה האמריקנית "United Technology", בעלי השליטה בחברת "Pratt and Whitney" רכשה 40% ממניות המפעל, בידיעה שכאן ייצרו את מנוע ה"לביא".

היום מתברר, כי חובותיו של המפעל עולים על 60 מיליון דולר, וכי לתוכנית ההכרזה דרושים 41 מיליון דולר. הממשלה מצדה התחייבה לקונסולידציה של החובות וכן להשקעה נוספת בתשתית.

רבותי, חברי הכנסת, מפעל "מנועי בית-שמש" אינו מפעל כושל. לדעתי, זה מפעל שהתחיל לפני יוש לו פוטנציאל מבטיח למדי. על משרד הביטחון וראשי המפעל להציב מטרות הגיוניות שבציון יעלה את המפעל על דרך המלך. חלק מהמטרות האלה כולל הזמנות ייצור של מפעל "Pratt and Whitney" בסכום של 20 מיליון דולר לשנה ופרויקטים נוספים, שיש בהם כדי להוציא את המפעל מחלק גדול מקשייו.

אדוני היושב-ראש, אני מציע שהכנסת תדון בנושא זה ותקרא למשרד הביטחון לעשות את כל הדרוש להעברת המפעל על רגליו, ובכלל זה הצעד של מכירת המניות שבידיו לגורמים פרטיים. אסור לנו לשכוח שמדובר פה בהרכבה אבות ואמהות המפרנסים משפחות. מהן ברוכות ילדים, בעיירה בית-שמש. פיתוריהם יפגעו קשות במרקם החברתי והכלכלי בעיירה קטנה זו.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת דינינו. הצעה באותו נושא לחבר הכנסת בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר (יחד):

רבותי, חברי, חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, כאשר מדברים על העיירה בית-שמש, צריך לזכור שהיום אנו מדברים כלמעלה מ-600 מפרנסים הרשומים היום ככלתי מועסקים. רק מספר זה, בלי לדבר על המפעל "מנועי בית-שמש", מהווה למעלה מרכש של כוח העבודה במקום. אלה הם נתונים רשמיים. אפשר להניח שעל אלה מצטרפים גם רבים שהתייאשו, או הפסיקו להירשם בלשכות התעסוקה, כך שאחוז המובטלים בבית-שמש גבוה הרבה יותר.

ובמצב זה אנו מתכשרים על מכה חדשה העומדת ליפול על העיירה בית-שמש. ואין זה משנה אם שר הביטחון יבוא לכאן ויאמר, שבצעם לא מפתרים כפי שאמרו בתחילה 400 איש, אלא 200 איש. צריך לזכור שהמכה הזאת, של פיטורי ה-200, נופלת על סדן שכבר קיים ממילא בשטח, ומתחיל לגרום להגירה שלילית מתוך עיירה נפלאה זו.

דוד דינינו (חזית דתית לאומית):

אני מקווה שאם הם מקצועיים, הם ימצאו את פרונסתם במקום אחר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
למה?

דוד דינינו (חזית דתית לאומית):

על מנת לתת לאחרים, שיישארו במפעל, אפשרות לעבוד ולהתקיים.

בעיירה קטנה כמו בית-שמש יש בפיטורי 80 מפרנסים פגיעה לא קלה. עלינו לעשות הכול כדי שמספר זה לא יגדל ולא ישמש תקדים לפיטורים נוספים. נראה שיש פיטורים נוספים בדרך — כך ששמעתי.

רבותי, חברי הכנסת, מועצת העובדים במפעל "מנועי בית-שמש" ביקשה ממני להעביר את רגשי המרירות שלהם על הצעד הבלתי-הוגן והבלתי-אנושי — עיבוד משכורות העובדים, שהיו צריכות להיות משולמות ב-14 בחודש זה, כאמצעי לחץ כדי להביא לסכמת העובדים לתוכנית ההוצאה. אני מצטרף אליהם וקובע, שזה מעשה שלא ייעשה. אי-תשלום משכורת בזמן למפרנסים שצריכים לשלם מים, חשמל ומשכנתאות ולקנות מזון למשפחותיהם הוא צעד לא הוגן, ואולי גם מחפיר.

חברי הכנסת, ננסה לבדוק בקצרה מה אירע במפעל זה, אשר חנוכתו היתה בצהלה ושמחה. הכול התגאו בו — ממשלת ישראל, אנשי ציבור ולמעשה כולנו, והיום נמצא המפעל יתום. בלי אבא.

ראשיתו של המפעל "מנועי בית-שמש" בשנת 1968, כאשר ממשלת ישראל החליטה להיכנס לתחום המורכב והמסובך של ייצור מנועי סילון למטוסים. זה היה זמן קצר אחרי האמברגו שהטיל הציגול על משלוחי מטוסים לישראל. הוחלט להתחיל לבנות תעשיית מטוסים מתוחכמים, שתשחרר את ישראל מהתלות ביצרנים זרים, והכול בירכו על כך.

הממשלה פנתה אל יוסף שידלובסקי, בעל מפעל לייצור מנועי מטוסים בצרפת, ולאחר שהוא שקל את ההצעה הוא החליט, בפרץ פתאומי של ציונות, להקים מפעל לייצור מטוסים בישראל. בהתאם לחוזה שנחתם, הוּלמר שידלובסקי 51% ולממשלת ישראל 49%. אך למרבה הצער, המפעל לא היה סיפור הצלחה, וכ-5 שנים איש לא התעניין בגורלו וכמעט שכחו על קיומו.

חברי הכנסת, כאשר הגיעה השעה להכריע היכן ייצרו את מנוע ה"לביא" — ובאופן טבעי ברור היה שהמפעל שהוקם לצורכי ייצור מנועי סילון הוא אשר ייצר את המנוע — התחילה המלחמה הגדולה של התעשייה האווירית על ייצור המנוע. התעשייה האווירית הפעילה קבוצת לחץ והשתמשה בשיטות מתוחכמות של לוחמה פסיכולוגית. למרות כל זאת, הביעו קצינים בכירים בחיל האוויר את דעתם בעד ייצור המנוע במפעל בבית-שמש. הוקמה ועדת מעיין, תפקידה היה להכריע בעניין, ואכן היא הגיעה למסקנה והמליצה בפני ראש הממשלה לשעבר, מר מנחם בגין, אשר החליט שמפעל "מנועי בית-שמש" הוא שיהיה הקבלן הראשי לייצור מנוע ה"לביא".

חברי הכנסת, טרם נגמר המאבק על ההחלטה על מקום ייצור של מנוע ה"לביא", והחל מאבק חדש — לחץ של שרים בממשלה הקודמת להעביר את כל הבעלות על המפעל לידי הממשלה. לחץ כבד הופעל על האיש הנוגע והחלוץ מר

התחום האחד הוא העניין המהותי, כמובן — האם התוכנית לפטר כ-40% מעובדי המפעל היא אכן הכרחית. גם אם אני יודע כי ההכרזה לפטר 500 עובדים היא הכרזה ראשונית, לצורכי משא ומתן עם נציגות העובדים, וגם אם הכוונה האמיתית של ההנהלה היא לפטר 30% מהעובדים — גם זה מספר אדיר, שיכול כהחלט להגדיר את התוכנית כתוכנית פיטורים המוניים.

התחום השני שאני חושב שהכנסת צריכה להידרש לו הוא השאלה, האם תוכנית זו, בעלת ההשלכות השליליות בתחום התברתי, עולה בקנה אחד עם קווי היסוד של הממשלה, אותה ממשלה שהצהירה בבכורה של הכנסת כי גורלן, פיתוחן וביטונן של ערי הפיתוח הם משאת נפשה והם תכליתה העיקרית.

והתחום השלישי, אדוני היושב-ראש, הוא עניין מערכת יחסים הגומלין בין הממשלה לבין הכנסת, או ליתר דיוק בין מוסדות הממשלה לבין מוסדות הכנסת.

אנסה לפרט ולנתח תחילה את התחום השלישי, תחום מערכת היחסים בין הממשלה לבין הכנסת. ב-21 בינואר 1985 ערכה ועדה רשמית של הכנסת סיור מיוחד במפעל הנדון, וכבר למחרת הטילה הוועדה עלי להעביר לשר הביטחון מכתב, במבקש של התערבותו האישית בעניין הכוונה לפטר מאות עובדים. בזמן הסיור במפעל הדגישה בפניו ההנהלה, כי תוך זמן קצר, כעשרה חודשים, דהיינו — בתחילת 1986, יעמוד המפעל בפני הצורך לגייס מחדש את אותם מאות עובדים הנמצאים על כוונת הפיטורין, ולדעתנו אפשר היה למצוא דרך לתעסוקה מלאה גם בתקופה שהמפעל מכנה אותה "התקופה המתה". תשובתו השלילית של השר נתקבלה באמצעות המנכ"ל, דווקא לאחר שוועדת השרים קיבלה החלטה בעניין, ואני חושב שזה נעשה בלי שהמשתתפים שמעו דבר על אודות פניית חברי הכנסת בנושא חשוב זה.

הואיל ואני מכיר את שר הביטחון יצחק רבין ואני יודע להעריך את יחסו המיוחד לכנסת ולמוסדותיה, מצאתי צורך להדגיש עניין חריג זה, שאינו אופייני למערכת היחסים בין משרד הביטחון לבין ועדות הכנסת, במיוחד בתקופה שמו משמש בתפקיד השר, והדעות השונות, גם של חברי הכנסת, היו צריכות, לדעתי, לבוא לידיעת השרים אשר אישרו את התוכנית הזאת. אני בטוח שלו היה השר מודע לפרטים, היה מונע את אי-ההכנה בין ועדה מוועדות הכנסת לבין הממשלה. הואיל ואני רואה בעניין זה חריג, ואני משוכנע ומאמין שהוא לא יחזור על עצמו, אבקש את רשות היושב-ראש לעבור לעניין העיקרי.

העניין העיקרי הוא תוכנית הפיטורין חסרת התקדים במפעל הקשור בחוט הכלכלי למערכת הביטחון, ובחוט התברתי — לעתידה של עיר פיתוח בישראל, בית-שמש שמה. אינני יודע מי הם המועמדים לפיטורין, גם אינני יודע מה הם פרטי הסיכום אשר הושג היום בין ההנהלה לבין נציגות העובדים, אבל, בטבלת העובדים ראיתי מספרים בולטים של 451 תושבי בית-שמש, 100 תושבי לוד, 92 תושבי קריית-גת

שר הביטחון י' רבין:

— — —

דוד מגן (הליכוד):

אני מדבר על רשימת המפוטרים, אלא על מספר העובדים ממקומות שונים. אשמח מאוד אם השר בדבריו תשובתו יתייחס דווקא למספרים של העובדים הבאים מהערים הללו.

ברור שמחצית מהמפוטרים — ואינני יודע כרגע מהו המספר שמדובר עליו — הם תושבי המקום. המשמעות היא, שאנחנו הולכים להוריד את בית-שמש לרמת תעסוקה שלא היתה בה בעבר, ויותר מזה: לסיכונים חברתיים — ולא אבוש לומר זאת, כי זהו תהליך מצטבר — שהפגנות ה"פנתרים" ייראו לידם כמו תהלוכות של ילדים.

האירוני שבדבר הוא, שכשהוקם מפעל "מונעי בית-שמש" ייעדו אותו, בין השאר, לפתרון בעיות התעסוקה במקום. היום יש למפעל תפקיד הפוך — יצירת אבטלה במקום. כשזו מצטרפת לאבטלה הקיימת ולקיצוצים הצפויים בתקציב הרשות המקומית, משמעות הדבר היא שוב, לצערי, פצת זמן חברתית.

ביום העצמאות האחרון, אדוני היושב-ראש, קיבלו עיירות הפיתוח את פרס ישראל על המפעל האדיר של יישוב הארץ, על ההישגים כביכול ועל ההצלחות. אומנם, יש עיירות פיתוח שנחלצו ממעגל המצוקה, יש עיירות פיתוח שיכולות להצביע בגאווה על מערכת חינוכית וכלכלית שגם במרכז הארץ ניתן להתנאות בה, אך עיירות כאלה הן מיעוט. אני קובע בצער, שמה שקורה היום, וודאי שמה שצפוי בעתיד, מצביע על כישלון המפעל.

אין לי ספק, אדוני היושב-ראש, שמפעל "מונעי בית-שמש" יוקם ליעול רציני. הייעול משמעותו לא רק, אבל גם, צמצום במספר העובדים. גם ועד העובדים במפעל מבין זאת ומקבל זאת. זה גם המצב השורר היום בארץ. יש הבנה מצד רוב הציבור, ובעיקר מצד השכבות החלשות, לצורך הממשי בהורדת רמת החיים ולצורך הממשי בחיסכון ובהידוק החגורה. שימו לב: יש הבנה לדברים האלה אצל השכבות החלשות, אבל אין זה אומר שיש צורך לגבות את המחיר רק מהשכבות החלשות ורק מאלה שהליקחה מהם היא הקלה ביותר.

במפעל "מונעי בית-שמש" הוא דוגמה לרצון טוב. המפעל היה יעידנו גאיות תושבי המקום. ההתחלה הנכונה נמשכה בניהול לא נכון, והובילה אותנו למה שקורה היום. את המחיר — ואני צריך להוסיף: כרגיל — משלמים החלשים, אותם פועלים שלא הם גרמו להתדרדרות הנוכחית.

כבר ציינתי שוועד העובדים במפעל מודע לצורך בקיצוצים ובצמצומים — אומנם לא כפי שמוצע, אך יש הסכמה בסיסית: ואני מבין שהשר אולי עומד לבשר לנו היום משהו חדש. אני רוצה להציע לשר — אם עדיין אפשר — להקים ועדה משותפת לוועד העובדים ולהנהלה בנושא הפיטורים, וזו תגבש עמדה מוסכמת, כדי שהעובדים יוכלו לבלוע את רוע הגזירה הזה. אני מציע זאת כדי למנוע מצב שבו ייאלצו לשבת אתם רק אחרי שביתות והפגנות, כפי שקורה בדרך כלל. אני מציע זאת, כדי למנוע את התהליך שעבר על מפעל "אתא", ואולי דבר חמור הרבה יותר.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נכבדי חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, בהעלותי את ההצעה כי הכנסת תקיים דיון מיוחד בעניין החלטת ועדה ממשלתית בדבר שריס לאשר את התוכנית לפיטורין המוניים במפעל "מונעי בית-שמש", ביקשתי למעשה כי הכנסת תידרש לשלושה תחומים.

בתעשייה האווירית מדוע לוקחים ומעבירים מהם עבודה לבית-שמש, משום שצטרכו לפטר שם.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני שר הביטחון, לא אסתר מפניך, שכאשר הגשתי את ההצעה לסדר-היום ידעתי, שהתחרות הסמויה והעקיפה בין התעשייה האווירית, היושבת במרכז, לבין המפעל "מנועי בית-שמש", היושב בעיר פיתוח, עדיין נמשכת.

אדוני השר, כשאנו עוסקים בכמות מול כמות עלינו להדגיש, כי בצד אחד של מדד הכמות מדובר באנשים חיים, כראשי משפחות שהם מפרנסים עיקריים וכל אחד מהם הוא עולם ומלואו.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת דוד מגן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתחיה פלד.

מתחיה פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, את הצעתי לדרן באורח דחוף כמצב המפעל "מנועי בית-שמש" הגשתי בפעם הראשונה ב־21 בינואר. כבר אז נראה המצב חמור מאוד. מאז, כפי שאני למד מהעיתונות, המצב התדרדר עוד יותר, ובשלב זה לא ברור אם יש מנהל למפעל ואם יש יושב-ראש למועצת המנהלים, וכנראה גם לא ברור אם יש כסף בקרן הפיצויים לפצות את המפוטרים. אבל, אף שהמצב כרגע אולי חמור ביותר, צריך לזכור שהמפעל "מנועי בית-שמש" לא ידע בעצם שעת אושר מאז הוקם, רק סקר של המנהלים שהוחלט מאז שהוקם יכול להצביע על כך, שמעולם לא עמד המפעל במצב של מפעל מצליח ומשגשג, שיכול היה להניח את דעת הבעלים, כלומר משרד הביטחון או ממשלת ישראל, ובכל פעם שהמצב נעשה חמור ביותר הפתרון הסטנדרטי היה להחליף מנהל. וכך מנהל למנהל התדרדר המפעל והלך.

בשלב מאוחר למדי של הסתככות המפעל נעשה ניסיון לשקם אותו, או לתת לו סיכוי חדש, על-ידי כך שהוא נקבע לצידן של המנוע 1120.TW של מטוס ה"לכיא". בדצמבר 1981 נחתך המתקן לבדיקת מנועים, שהקמתו באה להכניע את הכף לטובת ההחלטה ליצור את המנוע בבית-שמש. הדבר היה קשור בהשקעה גדולה מאוד, וכפי שמתברר היום — בלתי מחושבת, כי הגירעונות של המפעל רק גדלו מאז ושושם דבר לא השתפר. המעניין הוא, שהשותף היהודי הצרפתי, שתים במירה רבה להקמת המפעל ונטל חלק בפעולתו, החליט לעזוב דווקא אז, בסוף שנת 1981. כאשר הגיע למסקנה שזה עסק שלא יוכל לצלוח ומוטב לעזוב במצב שהיה אז, בלי להסתכן בהפסדים נוספים.

כשסוקרים היום את מצב "מנועי בית-שמש" מוכרחים לזכור מה היה בעצם העיון המקורי. מדוע בכלל הוחלט להקים אותו. הרעיון היה פשוט ביותר: היות שלחיל האוויר יש מסוקים והיות שיש בצרפת יצרן מנועי מסוקים שהוא גם יהודי טוב, מדוע לא לחבר את שני הדברים, להקים מפעל לייצור מנועי מסוקים בארץ ואחר כך, כמובן, להרחיב ולעבור לסוגים אחרים של מנועים מתוחכמים ביותר. הפשטנות שבגישה הזאת מתבררת אם נציג את השאלה מדוע, כהגיון דומה, לא הביאו להקמת מפעל למנועים פשוטים הרבה יותר, מנועי רכב למשל. הלוואי בארץ נוסעים מאות אלפי כלי רכב, האם לא היה הגיוני להקים מפעל לייצור מנועי כלי רכב בארץ? ובכן, מסתבר שלא, מכיוון ששיקולים מסחריים נורמליים לא מעוררים רעיון כזה. אבל כאשר ההחלטה היתה שבכל מקרה ההשקעה העיקרית היא לא המדינה ואם יחולו הפסדים

שבה וייס (המערך):

מקריית-גת באים לבית-שמש?

דוד מגן (הליכוד):

כן, 92 איש מניעים מקריית-גת לבית-שמש.

שר הביטחון י' רבין:

בקושי מחצית העובדים מבית-שמש עצמה.

דוד מגן (הליכוד):

451, אמרת.

אדוני שר הביטחון, אחד הדברים המסקרנים אותי ביותר — ואשמח לשמוע תשובה לגבי — הוא מספר העובדים הבאים מערי הפיתוח והמועמדים לפיתורים, על-פי אותו הסכם שהבינוני ממך שהושג היום.

אמשיך למסור את הנתונים רק להשכלה כללית, בלי להלאות את חברי הכנסת: מאשקלון ומקריית-מלאכי בחד — עוד 78 עובדים, ואפילו מקריית-ארבע, שגם היא עיר פיתוח — 13 עובדים.

אני מבקש להזכיר, כי בשנת 1981 קיבלה הממשלה כראשות מר מנחם בגין, אשר שימש באותה עת גם כחפקר שר הביטחון, את ההחלטה כי המפעל "מנועי בית-שמש" יהיה קבלן ראשי למנוע מטוס ה"לכיא", וכל מי שיהיה או בממשלה ויושב כאן היום באולם יכול להעיד, כי אחד השיקולים המרכזיים בהחלטתו זאת — כפי שהזכיר גם ידידי חבר הכנסת דנינו — היה הרצון לטפח ולעודד את תושבי ערי הפיתוח באמצעות מפעל אשר כ־40% מעובדיו יהיו מהגורים והנדסאים בני ערי הפיתוח, היום אפשר לסכם ולומר, כי לפחות מגמה זו עלתה יפה, ואל לנו לעבור לסדר-היום נוכח הכוונה לשנות מגמה זו או להצמצם את רמת ההישגים בתחום החברתי וגם הכלכלי, כפי שהוא מובא לידי ביטוי בניכוש צוות כן 1,299 עובדים, המפרנסים את משפחותיהם בכבוד ותורמים תרומה גדולה בעצם מגוריהם בבית-שמש, בקריית-ארבע, בקריית-מלאכי או בקריית-גת.

אדוני שר הביטחון, אני מרשה לעצמי לפנות אליך להמליץ לקבל שיטת יסודית את נציגות העובדים — גם אחרי שנחתם עמם הסכם, אם נחתם היום — או את נציגי מנהל המחלקות, יש דרכים אלטרנטיביות ליעול ולמעבר "התקופה המתה", אל לך להסכים לגדוע ענף, אשר שום השתלה או הרכבה לא תצמיח אותו מחדש.

וכאן אני חייב לתהות על הסתירה בין הדיווחים שנמסרו לנו באופן רשמי על-ידי הנהלת המפעל כאשר ביקרנו שם — והם בפירוש הודיעו לנו שכבר בינואר 1986 צפוי גידול במספר העובדים וצפויה קליטתם של 500 עובדים — לבין מה שנמסר על-ידי מנכ"ל משרד הביטחון, שכאשר ענה על מכתבי, שאותו שיגרתי אליך, אמר שתחזית זו אינה נכונה. הכנסת צריכה לקבל היום תשובה מהשר מהי, אם כן, התחזית הנכונה והאמיתית.

היועץ הכלכלי של מערכת הביטחון, אשר ליווה אותנו כסויר, הדגיש בפנינו, כי התוכנית כוללת שלושה מרכיבים, שהם מקשה אחת: החזר החובות, הגדלה הדרגתית של סל ההזמנות וכמות עובדים לפי כמות ריאלי של עבודה, אני מבטיח, שבמאמץ נוסף אפשר להגדיל את כמות העבודה למספר העובדים, וכשאנו עוסקים בכמות מול כמות —

שר הביטחון י' רבין:

כשאנחנו עושים נכשיו את ההגדלה, כבר יש זעקה

העצומות בהבראה, היינו — ההשקעות שצריכות לאפשר למפעל "מנועי בית-שמש" ליצור את מנוע ה"לביא".

לפי דעתי, כל העניין הזה מחייב בדיקה יסודית מאוד מראשיתו של דבר — יש לבדוק את נתוני היסוד ולהיות בטוחים שיש הצדקה לדבר כזה, לפני שתבוצע תוכנית ההבראה. כלומר לפני שיושקעו עוד עשרות מיליונים, וזה מעבר לאותם 50 או 60 מיליון תובות שהיום הממשלה צריכה, כנראה, לקבל על עצמה.

מובן שהבעיה החשובה ביותר והחמורה ביותר כרגע היא מה יקרה למפעל עצמו, עם פועליו, בין שהם תושבי בית-שמש ובין שהם תושבים של חלקים אחרים של הארץ. זה אינו משנה כלל, אנשים מתפרנסים ויש בהחלט מקום לדאוג לכך שהם יוכלו להמשיך להתפרנס מעבודתם במפעל.

אני יכול להאריך כאן, ומני הולך והסתחים, אבל הייתי רוצה לומר בקצרה: אני חושב שאם ייתנו למפעל הזה יעדים מציאותיים יותר, היינו — יהפכו אותו למפעל שיעסוק בשיקום מנועים, מפעל שיעסוק בייצור חלקים מסוימים של מנועים משובללים, מפעל שיעשה את מה שיש בכוחה של הטכנולוגיה בישראל לעשות ולא ינסה לקפוץ מעבר ליכולתו — זה יכול להיות בהחלט מפעל טוב ורווחי, שיתן תעסוקה סבירה ונורמלית לפועליו, אבל, מוכרחים לדרת מהעץ הגבוה, לעמוד על בסיס מציאותי ולהבין שבין ארבעת או חמשת יצרני מנועי הסילון המשובללים, ישראל עדיין איננה יכול לתפוס מקום: עליה להצטמצם בפתוח מזה, תנפק ישראל ואולי תייצר כמה מן המרכיבים למנוע ותשלח אותם לארצות-הברית, במקום שירכיבו אותו כאן, ואז יקום מפעל שיוכל לקיים את עצמו בכבוד.

כמובן, תנאי נוסף שכבר הוזכר ואינני רוצה להרחיב בו הוא, שחשוב להביא לידי כך שתפתר בעיית התחרות הפנימית בתוך מערכת הביטחון, בין התעשייה האווירית לבין מפעל "מנועי בית-שמש". לפי דעתי, אין כל ספק שהפתרון צריך להיות בכיוון זה שהמפעל בבית-שמש הוא-הוא שיעשה את אותה עבודה שניתן לעשותה בכל הנוגע למנועי המטוסים. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, באותו נושא. בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי, צריך היה לדבר חבר הכנסת צירלי ביטון, אבל היתה החפלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת צירלי ביטון אמר היה להשיב את ההצעה הזאת לסדר-היום לכנסת. מסיבה כלתי צפויה הוא נאלץ להיעדר. חיכיתי לו עד הרגע האחרון. הוא טרם הגיע, על כן אני בא במקומו ורוצה להציג בפני הכנסת את הנושא המוכתר, בצדק, בכותרת "דאגה לעתידם של העובדים במפעל 'מנועי בית-שמש'".

חברי הכנסת, אין זה סוד שעובדי מפעל "מנועי בית-שמש" ומשפחות רבות שקיומן תלוי בתעסוקה, ביניהם במפעלים אלה, מודאגים וחרדים לגורלם. דאגה זו הולכת וגוברת כשמטרכה הדיבור על פיטורי ייעול וצמצום העבודה במפעל "מנועי בית-שמש".

ועדה של הכנסת ביקרה היום בבית-שמש לשם מפגש הנקרא "מפגש בין בוחרים לנבחרים". בשאלות התלמידים שנשגשוש אחם בלשו החרדה והדאגה מסגירת מפעלים ומגירול

המדינה תישא בהם, אפשר היה להעז יותר משמעינים, כאשר מדובר במפעל עסקי נורמלי. וכשמדובר במנועי מטוסים, כדאי להביא בחשבון נתון נוסף: בעולם כולו מעטים מאוד המפעלים המייצרים מנועים למטוסים, ועוד מעטים יותר המפעלים המייצרים מנועי סילון. אל המספר הקטן הזה, אל הקבוצה הקטנה הזאת היתה ישראל צריכה משום-מה להצטרף, מתוך ההנחה, כנראה, שיש בכוחה לשאת בכל ההפסדים הכרוכים בהקמת המפעל ובהחזקתו לאורך זמן.

מה שקרה למפעל "מנועי בית-שמש" הוא בעצם סימפטומטי: זה קרה לכל המדינה. השקעות כלתי מחושבות, הוצאות כלתי מבוקרות גרמו לכך שכיום המפעל עומד במצב שהוא נתון בו.

כדאי להזכיר שבשלב מסוים, כנראה מתוך הבנה שמפעל כזה אינו יכול לפעול בלי שישתתף בו שותף קומפלטני, שותף בעל יכולת, נמצאה הדרך להכניס לשותפות את "Pratt and Whitney", זה המפעל המפתח, ובסופו של דבר גם זה שייצר את המנוע למטוס ה"לביא", והוא רכש 40% של המפעל בסכום פעוט של קצת למעלה מ-10 מיליון דולר. אני מניח שלשני הצדדים לעסקה היו כוונות שונות. יכול להיות שלמשרד הביטחון היתה כוונה להכניס את המידע, הידע והניסיון של מפעל אמריקני גדול לייצור מנועים. ייתכן מאוד שמצד "Pratt and Whitney" היה שיקול שכדאי להשקיע 10 מיליון דולר במפעל "מנועי בית-שמש" ולהבטיח בכך את קבלת ההזמנה בעתיד של כל כמות המנועים שתיוצר, ואילו ההשקעה בבית-שמש תועמס איכשהו על מחיר פיתוח המנוע וייצורו, ומבחינתם זה הבטיח בוודאי להיות עסקה לגמרי לא רעה.

עד כמה שאני מבין, ואני יודע את זה רק מתוך העיתונות, "Pratt and Whitney" גם הציגו תנאי, שאם המפעל לא יכריז עד מרס 1986, הם רשאים לעזוב, ואם אומנם זה יקרה, הם יעזבו ויהיו לא רק המפתחים אלא גם היצרנים הבלעדיים של המנוע. אני חושב שזה כשלעצמו אולי פתרון לא כל כך רע, כיוון שלפי כל החשבושים שאני הצלחתי לעקוב אחריהם, המנוע שייצור על-ידי "Pratt and Whitney" יהיה זול יותר מהמנוע שייצור בבית-שמש.

כל הסיפור הזה מראה איזה יחס, שחלומות בהקיץ אולי ממלאים בו תפקיד יותר מכריע משיקולים עסקיים מפורשים. אני גם רואה שעל-פי חישוביו של יושב-ראש מועצת המנהלים החדש, כדי להיות רווחי צריך יהיה להשקיע עוד במפעל 400 מיליון דולר ולהגיע לייצור של 1,000 מנועים. אני מניח ששני התנאים האלה לא יכולים להתקיים, והמשמעות היא שהמפעל הזה לא יוכל, כנראה, לעמוד במשימה שהוטלה עליו לאחרונה. כלומר בסוף שנת 1981, אני חושב שתהיה זאת תחזית די סבירה לומר, שאם לצורך מטוס ה"לביא" יהיה צורך לייצר 300 או 350 מנועים, שני שלישים ייוצרו ממילא על-ידי "Pratt and Whitney" ורק אם באמת כל התחזיות תתממשה והמפעל יעמוד על רגליו, אפשר יהיה, בשלב די מאוחר, להעביר אליו את ייצור שאר המנועים.

ברור שהעניין הזה קשור הדוק עם כל הרעיון של פיתוח ה"לביא", שעליו כבר דיברנו כאן לא אחת. אני מבין שכל עניין ה"לביא", עומד כיום לבדיקה מחודשת, כיוון שכצפוי ההשקעות בפיתוח הולכות ומתנפחות, מעבר לכל הצפוי, והשאלה היא האם בסופו של דבר, כאשר יוחלט להפסיק את ייצור ה"לביא" ולהשאיר את מרבית הפיתוח בארצות-הברית, עדיין יהיה כדאי להשקיע את ההשקעות

דוד מגן בעקבות הדיווח שנמסר למשרד הביטחון על ביקורה של ועדה מוועדות הכנסת. רצוני לציין שכל ההליך שאתאר אותו עבר את אישור ועדות הכנסת הנוגעות בדבר.

ההליך התדרדרות הכלכלית במפעל "מנועי בית-שמש" נמשך שנים לא מעטות. תוכנית ההבראה של המפעל, שהוכנה לפני כשנה, לא בוצעה. בתודשים האחרונים, בעת שאני מהלך כשר הביטחון, הוברר לי הפרטים האלה הנוגעים למפעל: המפעל "מנועי בית-שמש", שבו מועסקים 1,300 עובדים בערך, צבר חובות בסך כ-50 מיליון דולר ונאלץ לשלם מדי חודש כמיליון דולר על חשבון שירותי חוב. תפוקת המפעל היא כ-28 מיליון דולר לשנה. במצב כזה לא היה כל ספק שהחברה אינה יכולה להמשיך ולתפקד כחברה כלכלית יצרנית.

על מנת לעצור את צבירת ההפסדים, עמדו בפנינו — עמדו בפני — שתי אפשרויות בסיסיות: לסגור את המפעל, או לבצע תוכנית הבראה יסודית. מתוך החשבת קיום מפעל בעיר פתוח, וכיוון שגם החחיות כפי שנמסרו לי מרות שבתוך שנים אחדות — שנים, לא חודשים — יוכל המפעל להעלות את תפוקתו ל-50 מיליון דולר בקירוב בשנה, המלצתי כשר הביטחון, מטעם משרד הביטחון, בפני ועדת השרים לענייני כלכלה על תוכנית ההבראה. ועדת השרים דנה בנושא במשך שלוש ישיבות, ובהסכמה מלאה, לפי מיטב ידיעתי, אישרה את התוכנית.

חברי הכנסת, אחד מעיקר התוכנית אכן מדבר על אפשרות פטורים — ואני אומר מלה זו ככאב — של עד 450 עובדים, אולם הוטס, כי רובם המכריע לא יהיו עובדי ייצור ולא העובדים המקצועיים הישירים. צמצום מספר העובדים נדרש על מנת לעצור את הגירעון השוטף של המפעל. בדיכורים כאילו יהיו אלה פטורים שווה, כיוון שבעוד שנתיים-שלוש שנים יהיה צורך להגדיל את מספר העובדים — אין אמת. על מנת לייצר אפילו כ-50 מיליון דולר לשנה, לפי תחזיות אופטימיות, יידרשו למפעל לא יותר מ-800 — 900 עובדים ולא 1,300.

אדוני היושב-ראש, במקביל לפיטורי העובדים תוכל החברה לבצע את הבראתה ולהתמקד בהגדלה הדרגתית של היקף ההזמנות והפעילות במפעל, אולם מחסור חשתי מתאימה, לא יהיה אפשר לבצעה במשך שנה אחת. יידרשו לכך הצעדים הבאים: ייפרסו הלוואות הקונסולידציה של המפעל — 25.3 מיליון דולרים — מהשנים 1984 — 1987 לשנים 1978 — 1992. לפריסת החוב תינתן ערבות מדינה. המדינה תיתן ערבויות נוספות להלוואות בהיקף של 7 מיליון דולרים, שיגויסו לכיסוי הגירעון בתזרים המזומנים עד לאיתנו. הכיסוי להוצאות ריבית על הלוואות הקונסולידציה לשנים 1984 — 1986 בהיקף של 10 מיליון דולר יתחלק בין הממשלה — 6 מיליון דולרים, ובין השותף האמריקני — 4 מיליון דולרים. בכך תוקדם השקעה שהתחייבה מההסכם בין הממשלה לבין החברה האמריקנית. כמו כן יושלמו קרנות הפיצויים לצורך ביצוע הפיטורים בסך של 3 — 4 מיליון דולר.

חברי הכנסת, לנגד ועדת השרים עמדה האפשרות, כי אם לא תתבצע תוכנית הבראה, יופר ההסכם עם השותף האמריקני. במקרה כזה יהיה על הממשלה לא רק לשלם את ההפסדים שנצברו, אלא להוסיף עליהם 10 מיליון דולר לשותף האמריקני. במקרה כזה המשמעות היתה פשוטה: בפני המפעל היו נסגרים מקורות הידע שברשותו והיקף ההזמנות החזוי היה מצטמצם ביותר. מכל מקום, תוכנית ההבראה שעליה הוחלט

במספר העובדים שייפלטו ממקומות עבודתם, ובין היתר ממפעל "מנועי בית-שמש".

בהגשת הצעתנו לסדרהיום בענין עתידם של העובדים במפעל "מנועי בית-שמש" מביעים אנן, קודם כול ובראש ובראשונה, את דאגתנו לעתידם של מאות הפועלים המועמדים לפיטורים ממפעל זה ולעתיד אלפי בני משפחותיהם. שהם בסופו של דבר קורבן מדיניות הממשלה.

לא בייצור מטוס ה"לביא" ולא בייצור עוד כלי מלחמה תימצא הנחמה או יימצא הפתרון וינבטח עתידם של העובדים האלה וקיומם.

למראית עין, ייצור מטוס ה"לביא" מספק כביכול עבודה גם למאות עובדים במפעל "מנועי בית-שמש", אך לאמיתו של דבר ההחלטה לייצר את ה"לביא" וההוצאה הצפויה, של מיליארדי הדולרים הכרוכים בהחלטה זו, וכן הדולרים שכבר בוזבוזו — הם אחד הגורמים כבדי המשקל, יחד עם הוצאות המלחמה בלבנון והוצאות ההתנהלות והכיבוש האוכלות עשרות מיליארדי דולרים, שמצצו את לשד העם והביאו את הכלכלה הישראלית לשוקת שכורה; הביאו למשבר הכלכלי והחברתי; הביאו לצמצום ההשקעות בייצור אזרחי; הביאו לצמצום ההשקעות הפרודוקטיביות ולהפסקת הצמיחה הכלכלית; הביאו לצמצום הוצאות השירותים החברתיים, ליוקר המאמיר ולכל המחלות והסכנות החברתיות שאנו עומדים בפניהן.

לכן מטוס ה"לביא" אינו מקור פרנסה ועבודה, כפי שמנסים להשלות גם את פועלי בית-שמש, אלא מקור מצוקה חברתית כללית בבית-שמש וברחבי הארץ כולה. הפסקת ייצור מטוס ה"לביא", לפני שיהיה מאוחר — רק היא כשלעצמה יכולה להבטיח מימון לעשרות מפעלים תעשייתיים חדשים שיוקמו בבית-שמש ובמקומות אחרים, כדי לספק מקומות עבודה למאות העובדים העומדים בפני פיטורים במפעל "מנועי בית-שמש" וגם ל-800 המובטלים בבית-שמש עצמה ולמאות מובטלים במקומות אחרים.

חברי הכנסת, ביטודו של דבר, הסכנות האופפות את עתיד הפועלים במפעל "מנועי בית-שמש" אין מקורן בהעדר יעילות וכניהול כושל, גם אם כך הם פני הדברים. המקור הוא אותה מדיניות, המסכנת את כלל פועלי ישראל וגורמת לסגירת מפעלים, לאבטלה המונית, לשחיקת שכר העובדים ולהרחבת המצוקה החברתית.

לכן, השקעות רציניות בייצור אזרחי, גם במפעל "מנועי בית-שמש", גם בבית-שמש עצמה וגם במקומות אחרים בארץ ייתכנו בדרך האחת והיחידה: הפסקת פרויקטים הרפתקניים כמו ייצור ה"לביא", ההתנהלות, ההוצאות הבוזבזות, ההוצאות לריק על המלחמה בלבנון, וניהול מדיניות אחרת, שתבטיח עדיפויות אחרות בקביעת המדיניות בתקציב המדינה. זו הדרך וזה הפתרון האחד והיחיד לפועלי בית-שמש, לפועלי עירות הפיתוח ולכלל פועלי ישראל.

מתוך דאגה לעתיד הפועלים במפעל "מנועי בית-שמש", אנו מעלים את ההצעה הזאת לדיון בכנסת.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת טובי, רשות לרברי תשובה לשר הביטחון. אדוני השר, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה להתנצל אם היתה אי-הבנה ביחס לדברים שעלנה חבר הכנסת

דוד דנינו (חזית רחית לאומית):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

האם חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר מסכים להסתפק בתשובת השר?

בנימין בן-אליעזר (יחד):
מסכים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבקש הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:
חכה.

האם חבר הכנסת דוד מגן מסתפק בתשובת השר?

דוד מגן (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

האם חבר הכנסת מתתיהו פלד מסתפק בתשובת השר?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

האם חבר הכנסת תופיק טובי מסתפק בתשובת השר?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם ההצעה היא להעביר לוועדה — אני מוכן לקבל את ההצעה.

היו"ר א' נחמיאס:

השר הודיע בפירוש, שבמסגרת הדיווחים שלו לוועדת החוץ והביטחון — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא אינו יכול להציע דבר כזה.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, עמוד על הצעתך. אני שואל אותך אם אתה מסכים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבקש להעיר לסדר: אי-אפשר שהשר יגיד שהוא מציע להעביר לוועדה רק לשמיעת דיווח. קודם כול הוא מציע להעביר לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת תופיק טובי, ברגע שהמציעים הסכימו לעמדת השר — העניין מסודר. לכן הרשה לי לשאול אותך שוב: אתה מסכים לעמדתו של השר?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבקש דיון במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני שר הביטחון, מהי עמדתך לגבי הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי?

שר הביטחון י' רבין:
להוריד אותה מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות — — —

בוועדת השרים לכלכלה נכחנה ואושרה על-ידי ועדת הכספים של הכנסת, שגם בה התקיימה שורת דיונים ארוכה עד שתוכנית זו אושרה.

חברי הכנסת, לאחר שוועדת השרים וועדת הכספים קיבלו ואישרו את תוכנית ההבראה, התנהל משא-ומתן על ביצועה בפועל. למשא-ומתן היו שותפים ההסתדרות, מועצת פועלי בית-שמש, ועד העובדים ומועצת העובדים של המפעל, וכמובן ההנהלה ומועצת המנהלים.

אני מברך מקרב לב על מעורבות ההסתדרות, מעורבות מועצת פועלי בית-שמש, על שיתוף הפעולה בין הגורמים, ובעיקר על כך שמועצת העובדים אישרה, כפי שדווח לי הבוקר, את ההסכם החתום בין הוועד לבין הנהלת המפעל.

לפי ההסכם יפוטרו בשלב ראשון 300 עובדים, מהם 275 על-פי הסכם קולקטיבי, רובם עובדי שירותים, ו-25 עובדים בכירים שהועסקו על בסיס חוזים אישיים. במהלך ששת החודשים הקרובים תעשה הנהלת המפעל מאמץ להשיג עבודות נוספות. כחודשים ספטמבר-אוקטובר 1985 תיעשה כתינה מחודשת בהתאם לתפוקה ולמכירות. אם יידרש, ההנהלה תנהל משא-ומתן לפיטורי 150 עובדים נוספים. כהתאם לצורך, עם מוק"ל ההסתדרות ומועצת העובדים ומועצת הפועלים. כמובן, למועצת העובדים ולוועד העובדים תינתן זכות במשא-ומתן בשלב השני להקטין את המספר על-ידי צמצום כשכר, הורדת שעות עבודה ושינוי בתנאים הסוציאליים. כל הצדדים שהיו שותפים למשא-ומתן על ביצוע תוכנית ההבראה הסכימו על כך. אני יודע, זו היתה החלטה קשה במיוחד להסתדרות ולמועצת פועלי בית-שמש, למועצת העובדים ולוועד העובדים.

אודה ולא אכתוד, כישלון מפעל "מנועי בית-שמש" זה שנים רבות הוא קודם כול כישלון מנהלים ולא כישלון עובדים. לא נניח, אבל חייבים להודות בכך.

אני רוצה לומר, מתוך אחריות משותפת של כל הגורמים שהיו שותפים במשא-ומתן, שכולנו ידענו כי אלמלא נתקבלה ההחלטה, הרי האלטרנטיבה היתה חמורה פי כמה.

אני מודע לקושי, לכאב הכרוך בפיטורי עובדים ובמיוחד במפעל בעיר פיתוח, אבל אני בטוח שסגירת המפעל היתה כרוכה בקושי ובכאב גדולים יותר — פיטורי 1,300 עובדים וכסף רב שהיה הולך לשווא.

הסעיף האחרון בהחלטת ועדת השרים מטיל על משרדי הביטחון, האוצר והעבודה והרווחה לבדוק כל דרך אפשרית להסבת עובדים מפוטרים ולהשבתם לעבודה יצרנית. אני בטוח שקיבלנו את ההחלטה הנכונה, וודאי החלטה שנתקבלה בהסכמה ובכאב רב על-ידי כל הגורמים השותפים למפעל "מנועי בית-שמש".

כיוון שהנושא כבר נדון בוועדת הכספים, כיוון שתוכנית ההבראה כפי שנמסר לי הוסכמה — אתמול נחתם הסכם עם ועד העובדים, וההסכם אושר היום על-ידי מועצת העובדים — אני מוכן להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון לא לדיון אלא למסירת מידע רב ומשלים יותר, כי ועדת הכספים מודעת לכל פרטי תוכנית ההבראה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה, אדוני שר הביטחון. בשלב זה אני רוצה לשאול את חבר הכנסת דוד דנינו אם הוא מסכים להצעתו של שר הביטחון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רן כהן, אתה לא נרשמת להציע הצעה אחרת להצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי. אתה נרשמת להצעתו של חבר הכנסת דוד מגן. נכון? תודה רבה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי הצעה אחרת להצעת חבר הכנסת דוד מגן.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב־ראש, נרשמתי להצעה אחרת להצעת חבר הכנסת צירלי ביטון.

היו"ר א' נחמיאס:

אבקש את סליחתך, איראפשר בזמן ההצבעה לקום ולהירשם, אם חפצת בכך, יכולת להירשם לפני כן.

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — של חבר הכנסת תופיק טובי לקיים דיון במליאה; והאחרת — בקשת שר הביטחון להוריד את הנושא מסדר־היום של הכנסת. מי להצעת חבר הכנסת תופיק טובי — יציבי.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ת' טובי

בסדר־היום של הכנסת — מייעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר־היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ת' טובי בסדר־היום של הכנסת

נחקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני קובע שההצעות שהועלו על־ידי חברי הכנסת דוד דיני, בנימין בן אליעזר, דוד מגן ומתחיהו פלד יימסר עליהן דיווח בוועדת התוצ' והביטחון.

ההצעה שהועלתה על־ידי חבר הכנסת תופיק טובי הורדה מעל סדר־היום.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה בניגוד לתקנון.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רן כהן, אם אתה רוצה להתווכח אתי על התקנון, אמור על איזה סעיף אתה מסתמך. בבקשה, נעשה לך בחינה. אינך יכול להגיד לי שאתה מסתמך על התקנון בלי לומר על מה אתה מסתמך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
על הסעיף בתקנון.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, אמור על מה אתה מסתמך?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, המתני מעט עד שנגמור את העניין עם חבר הכנסת רן כהן. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן, על מה אתה מסתמך כאשר אתה אומר שזה בניגוד לתקנון?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מוכן להגיד, אבל תן לי.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עד היום הנוהל של העלאת הצעה לסדר־היום היה כזה: חבר כנסת מעלה הצעה, השר שלמשרדו הדבר נוגע, עונה. לחבר כנסת אחר יש זכות להצעה אחרת, שלישית, וזה בדיוק הנוהל שהיה עד היום הזה ועל־פי זה פעלנו. אחר כך אמצא את הסעיף.

היו"ר א' נחמיאס:

היות שלא מצאת את הסעיף ואין כוח, אני מפנה אותך לסעיף 96, המתיר את מה שעשיתי.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, רצית להעיר הערה, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, מה שכתוב בתקנון ומה שמקובל הוא, שהשר יכול להוריד מסדר־היום, יכול להעביר לוועדה, יכול להסכים לדיון במליאה. נכון, בזמן האחרון, כדי לייפות את התמונה, השר מציע שחבר הכנסת ישלים עם התשובה של השר. למעשה, זאת הורדה מסדר־היום. אבל, אם חבר הכנסת מסכים לכך, בסדר. לומר לחבר הכנסת שיהיה דיווח בוועדה, את זה לא מצאתי.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, גם את אינך מסתמכת על התקנון אלא על דבר שאת חושבת שהוא נוהל. אני מפנה אותך לסעיף 96(א) האומר: "חבר הכנסת רשאי לחזור בו מהצעתו בכל עת לפני ההצבעה לפי סעיף 92. ואם חוזר בו, תוסר ההצעה מסדר־היום של הכנסת". מאחר שחברי הכנסת הסכימו להודעתו של שר הביטחון שיימסר דיווח, הם אינם עומדים על כך שיתקיים דיון במליאה, וממילא אין מקום לא להסיר מעל סדר־היום ולא להעביר לוועדה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, לא שאלת אותו.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, הוא לא ביקש לפני כן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אבל לא שאלת אותו.

היו"ר א' נחמיאס:

לא אשאל אותו, כי הוא לא ביקש. למה לא שאלתי אותו? למה רק אותו צריך לשאול? חברת הכנסת חייקה גרוסמן, לא ממך אני צריך לשמוע את זה. את צריכה לדעת ולהכיר את התקנון לא פחות טוב ממני.

ז. הצעות לסדרהיום

שינוי ההחלטה לבטל את מחלקת החדשות ב"גלי צה"ל"

לגדל דור של שדרים ושל אנשי חדשות ואנשי המדיה, ולבנות קדר של אנשים שהעניין של מסירת אינפורמציה והעיסוק בדיוויו חשוב להם. אני חושב שהדבר הזה הוא חשוב לכולנו.

אדוני היושב־ראש, אני חושב שכולנו חייבים לבקש — וכאן אין לנו סמכויות גדולות — צריכים לבקש גם משר הביטחון וגם מהרמטכ"ל, ולא בטון של ביקורת ולא בטון של התנצחות כלשהי — כי אין לנו, לי לפחות, להתנצח עם שר הביטחון או עם הרמטכ"ל הזה, שאני סומך עליו במידה רבה בכירים אחרים חשובים מאוד שהוא עושה. אני מבקש להפנות את תשומת לבו לכך שמדובר בנושא שנוגע לציבור רחב מאוד ולהרכב מאוד חברי כנסת. זו לא הפעם הראשונה שהנושא עולה לדיון. הוא עולה עכשיו לדיון אולי בפעם השנייה, השלישית או הרביעית במליאת הכנסת או בוועדותיה. ומדוע? מפני שכאשר חברי הכנסת חשים כי עומדים לסגור את המיקרופון התשוב הזה, את הקול החזק והצלול, הם נחרדים. בייחוד בימים אלה, כאשר אנו חוששים שכל מעשה כזה יש בו כדי להשתיק השמעת דעות או קבלת מידע.

לכן אני חושב שעדיין אפשר לבקש משר הביטחון ומן הרמטכ"ל להתחשב בנימוקים החזקים והחשובים האלה למען המשך קיומה של תחנת רדיו נוספת. נשמע את קול התחנה, נתווכח ונקבל ממנה אינפורמציה ומידע.

בימים אלה אנו שומעים על המאבק סביב הערוץ השני בטלוויזיה. הוויכוחים אינם סביב השאלה האם דרוש ערוץ נוסף או לא, אלא איך בונים את הערוץ השני, האם זהו העיתון המתאים לכך, האם ניתן לשטוף את מוחנו בחשדירי שירות ופרסומות — — —

שר הביטחון י' רבין:

אתה מציע לצה"ל לפתוח ערוץ שני?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חלילה וחס. יש לנו תחנה שבה אין שידורי פרסומות ששוטפים את מוחנו. יש לנו תחנה שהיא קיימת ופועלת. אם הדיונים על הקמת ערוץ שני יתמשכו, הרי עד אשר תתקבל ההחלטה והערוץ אכן יוקם יחלפו כוודאי כמה שנים. ובנייתם אנו מאזינים לשני קולות שמעבירים לנו אינפורמציה וריכוזים.

אני צריך לציין, אדוני שר הביטחון — ואני יודע זאת מתוך ידיעה אישית, כי ביקרתי בהיבנה ארצות — שאין ארץ דמוקרטית, עם משטר דמוקרטי-פרלמנטרי כשלנו, שיש בה תחנת רדיו אחת בלבד. אפשר לטעון, כי התחנה השנייה שלנו היא, כסופו של דבר, תחנת רדיו תעאית, ויש בכך פגם. אבל, עד כדי כך גדול האמון בדמוקרטיה שלנו ובתחנה הזאת, כפי שהיא בנתה את עצמה והמוניטין שהיא רכשה לעצמה עם כוחות צעירים, שלא רק שאיננו חוששים ממנה, אלא אנחנו רוצים לתת לה תחלת חיים ארוכה ככל האפשר.

הנימוקים להמשך קיומה של התחנה הם חיזוק הדמוקרטיה והליכה לקראת השמעת קולות רבים ככל האפשר בצורה התרבותית ביותר, כפי שזה נעשה היום, תוך התחזרות עם האחות הגדולה "קול ישראל". סגירת "גלי צה"ל" תביא לרדידות בגלי האתר, אולי לתוכניות כרמה יותר נמוכה, ללא תוכן וללא חדשות, ונשמך רק מוסיקה, שחלק גדול ממנה אנו יכולים לשמוע ממילא בתחנות אחרות.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: שינוי ההחלטה לבטל את מחלקת החדשות ב"גלי צה"ל". רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אנחנו מעלים עכשיו לדיון נושא שאולי אפשר לראות בו דמיון לסגירת המפעל "מנועי בית־שמש", או מפעל דומה לזה קטן יותר. הנושא אינו פשוט. יותר נכון הוא מורכב מאוד, והוא די גורלי. במידה רבה הוא תורג מעבר לדברים היבשים הנתונים על הנייר.

אדוני היושב־ראש, סגירתה של מחלקת החדשות כתחנת רדיו, שקיימת שנים לא מבטלות וקנתה לה מסורת של האזנה ניכרת מאוד אצל הציבור הרחב בישראל, היא מעשה מרחיק לכת, מעשה שתורג מהחלטה אדמיניסטרטיבית. אולי פורמלית יכול מי שמוסמך להחליט על כך, אבל התוצאות הן הרבה יותר מרחיקות לכת.

אדוני היושב־ראש, אולי אפשר היה מתחילת הרברים לשאול האם תחנת "גלי צה"ל" היתה צריכה להתפתח כפי שהתפתחה, אבל עובדה היא שהיא התפתחה והגיעה למעמד חשוב בחברה הישראלית. זה הוא ציבור חשוב מאוד של קבלת מידע וגם אמצעי שבו משמיעים גורמים בציבור, פוליטיקאים, אורחים, את דעותיהם בכל הנוגע לחינוך. אני חושב שהדבר הוא לברכה לכל תושבי מדינת ישראל. אני חושב שמאז התחילה תחנת "גלי צה"ל" להיכנס לתחום הזה חל שיפור רציני מאוד גם כתוכניות של "קול ישראל". אינני רוצה לפגוע, חס וחלילה, ב"קול ישראל". אני חושב שיש תחנה מצוינת, גם במלל וגם במוסיקה. אבל, כשאין תחרות, כשאין התמודדות מתמדת, המתח יורד, וכאשר יש תחרות בין "גלי צה"ל" ל"קול ישראל", ההתחרות הזאת יוצרת תוכניות טובות בשתי התחנות, לטובתה של הציבור הרחב. אנחנו התרגלנו לחיות עם שתי תחנות שנותנות לנו גם מידע וגם הנאה, ואני חושב שהדברים האלה הם דברים חשובים ביותר.

בכלל, אדוני היושב־ראש, ואני פונה גם אל שר הביטחון — אדוני השר, אנחנו במדינת ישראל מדברים כל כך הרבה, ובצדק, על הצורך לחנך לדמוקרטיה, על הצורך בהשמעת מגוון גדול של דעות, בהשמעת דעות של אנשים רבים, כדי שהחיים הציבוריים שלנו יהיו רבגוניים ככל האפשר, שיהיה ויכוח; שתהיה הסכמה לאחר הוויכוח, אבל שהוויכוח יהיה קיים. ואם אנחנו סוגרים ערוץ אחד, ערוץ של חדשות, ערוץ של קבלת אינפורמציה וערוץ של שמעת דעות של אנשים מחוגי היישוב השונים, אנחנו נעשים עניים יותר ואנחנו פוגעים גם בזכות האזרחים לדעת ובאפשרויות האזרחים לדעת. במקום לאפשר יותר ויותר ערוצים שאפשר לקבל בהם אינפורמציה ולשמוע דעות שונות, אנחנו הולכים בדרך ההפוכה.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת הנכבדים, עם כל זה שאנחנו מצוין לחסון כימים אלה, אנחנו, ראשית, חוסכים כאן סכום קטן מאוד, ושנית, אנחנו לא חוסכים את הסכום במקום הנכון, והמחיר שאנחנו משלמים בעד החיסכון הזה הוא גדול מדי. ואני שואל את עצמי, האם אי־אפשר להעביר את רזע הגויה, האם אי־אפשר להשאיר את הקול הזה, שהוא כסופו של דבר קול צעיר למדי, דינמי למדי, רענן למדי בחיים שלנו, ולאפשר לו להמשיך ולהשמיע את קולו, לאפשר לחתנה

וכך כתוב בחוק — יש אפשרות לספק חדשות מגוונות ולבחון אותן. הסיקור הוא רחב, אין מנופול במידע, אין אפשרות לשטוף מוחות. יש יותר ביטוי הן לשלטון והן לאופוזיציה, ליצרן ולצרכן, למעסיק ולעובד. השלטון איננו כוללי. יש יותר ביטוי למכאובי האזרח. אלה הם שידורי האקטואליה. החיים במדינה משתקפים השתקפות רחבה יותר מנקודות ראות רבות יותר ומעמדות מוצא ותצפית מגוונות יותר.

קיצורו של דבר, מנופולין מויק, הוא הרסני בשידורים ממלכתיים. העדר מנופול תורם תרומה מכרעת לקיום חיים דמוקרטיים. יש יותר ביקורת על השלטון, יהיה אשר יהיה, מלכתי או מוניציפלי, ועל ההסתדרות בכנסת ומחוצה לה.

אדוני היושב-ראש, החדשות ב"גלי צה"ל" הן הערוץ השני ברדיו. משאלתו של הציבור, רצונו של הציבור — ואנו עדים לכך במכתבים למערכת, ובשיחות הלילה, בדיונים בממשלה ובכנסת — באים לכלל ביטוי בשידורי החדשות והאקטואליה ב"גלי צה"ל". ו"גלי צה"ל", כמו "קול ישראל", ממלאים את ייעודם. אינני יודע אם ללא התחנה השנייה — ואינני אומר מי היא כיום התחנה השנייה, "גלי צה"ל" או "קול ישראל" — הייתה התחנה הראשונה כפי שהיא. ואם יש לנו טענות לטלוויזיה יותר מיש לנו לרדיו — ואני מדבר אולי בשמי כרגע — אני זוקף זאת, בין השאר, לקיום התחרות הכונה בין שתי תחנות הרדיו.

אין מקום לצמצום או לביטול שידורי האקטואליה ב"גלי צה"ל", ולכן נזעקנו.

בהודמנות זו אני מבקש לתת ציון לעצם השידורים. אני חושב שהם מניחים את הדעת. אני חושב שעצם ההודעות הזאת לעניין התחנה היא הישג. זה הישג שבמדינה דמוקרטית תחנה צבאית נותנת ביטוי למשאלות, כשאני מדבר על משאלות במובן הרחב של המלה.

יש גם צד אחר. המחוקק קבע, הכנסת קבעה, אדוני היושב-ראש ואדוני השר, שלשידורים האזרחיים ב"גלי צה"ל" אחראית רשות אוזרחית. זה רצונו של המחוקק, ולכן הועד המנהל של רשות השידור נותן דעתו על השידורים האזרחיים — חדשות הן שידורים אזרחיים. הועד המנהל — ויש ביקורת על פעולותיו, אבל לא כאן המקום לה — הביע דעתו כעד המשך קיום המחלקה.

שר הביטחון י' רבין:

לא. אחרי פגישה אתמול.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אינני יודע מה נאמר בפגישות, אני יודע מה קורה בישיבות רשמיות עם סדריום מראש. עד כה הועד המנהל של רשות השידור, בישיבה רשמית שנערכה לאחר שהנושא הועלה, הביע את דעתו, ועד היום אין שינוי. מדוע להוציא החלטה הנוגעת לרשות אוזרחית עליידי רשות צבאית?

אינני נוגע בזכויות של הרמטכ"ל ושל הצבא, גם אני הייתי איש צבא זמן רב. אינני נוגע בזכויותי ובפעולותי במקום אחר. בנקודה הזאת, אני חושב שיש להחזיר את הסוגיה הזאת למי שהמחוקק חשב ורצה והחליט שהיא יחליט. הרשות האזרחית, ובמקרה זה הועד המנהל של רשות השידור הוא המחליט.

אם יש רצון לצמצם, יכול מי שרוצה בכך, ואינני שולל את זכותו ואת חובתו לצמצם, לבוא לרשות האזרחית האחראית לתוכניות ולמערכת הזאת ולומר: רבותי, יש פחות X שלקים, תקבעו. ואז הרשות קובעת איך לצמצם. אבל לבוא ולהצביע על מערכת אחת —

לכן אני חושב, אדוני שר הביטחון, ובאמצעותך אני פונה אל הרמטכ"ל: אל תיתנו שהגרזן יונף על המיקרופונים של מחלקת החדשות ב"גלי צה"ל", ואל תיתנו שמחלקה שנבנתה במשך שנים והפכה מיחידה של חובכנים למחלקה מקצועית ממדרגה ראשונה תרד לטמיון. כי לבנות אותה מחדש יהיה קשה ואולי בלתי אפשרי.

היו"ר א' נתמייאס:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. אני מזמין את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין להעלות את הצעתו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדוע נזעקו חברי כנסת מסיעות שונות — — —

עבד-אללה דראושה (המערך):

סיעת הליכוד נעלמה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

סיעת הליכוד מדברת.

עבד-אללה דראושה (המערך):

איש מסיעת הליכוד איננו שומע את הרברים.

היו"ר א' נתמייאס:

חבר הכנסת דראושה, הערת את הערתך, היא נרשמה בפרוטוקול, תסתפק בכך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מדוע כימים שכולנו תובעים קיצוצים וצמצומים ועומדים בפני בעיות קשות מאוד של פיטורי מאות עובדים במפעלי ייצור, מדוע נזעקו חברי כנסת מסיעות שונות וביקשו להעלות בדחיפות את הסוגיה הזאת של סגירת מחלקת החדשות ושידורי האקטואליה, בעיקר החדשות, ב"גלי צה"ל"? לכאורה, אין שום פרופורציה בין מה שקורה במשק, בין המצב הכלכלי במדינה לבין אותה החלטה ואותה ההודעות של חברי הכנסת.

הכנסת הזאת והממשלה מוכנות לשלם מחיר גדול מאוד בעד קיום הדמוקרטיה. כיום רוב הקבית מאוחד בעמדה שיש לכוון ערוץ שני בטלוויזיה, כשהכול יודעים שערך שני בטלוויזיה איננו רוחני מבחינת המשק. גם הממשלה מאוחדת בדעתה שיש להקים ערוץ שני, ואם יש בה חילוקי דעות, הרי הם בשאלות מי ישלוט בערוץ השני, מי יחלוש עליו וכיצד לכוון אותו. אבל, כולם מאוחדים בעמדתם שיש לכוון ערוץ שני בטלוויזיה, אף שמבחינה משקית הדבר לא כדאי והייתי אומר אף בבחינת בזבוז.

שבח וייס (המערך):

אינני בטוח.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מביע את דעתי שלי.

הציבור מוכן לשלם את המחיר הזה, מפני שהוא איננו רוצה מנופול בשידורים הממלכתיים. ערוץ שני בכלי תקשורת ממלכתיים הוא אבן-יסוד במדינה דמוקרטית, במיוחד בישראל המתחבכת בבעיות של מיוזג גלוי, של יצירת תחרה, של בניית מדינה — ולא ברור אחד מקימים מדינה. אנחנו יודעים מה הם הקשים שקיימים במנופול. יש עזירות על כך. לא אחזור על ביקורת שיש לחברים ולבית בתקופות שונות על מנופולין בשידורי השידור הממלכתיים, אבל, כאשר אין מנופול, כאשר יש כמה עיתונים, כשיש כמה ערוצים — אלקטרוניים, יש אפשרות לתת ביטוי למגוון הדעות בציבור —

אפילו מאלה שנתבעו על-ידי הרמטכ"ל, אבל לא דווקא בקטע הזה אלא בקטעים שהם מוצאים לנכון ולנחוץ על-פי שיקוליהם המקצועיים. אם קיצוץ כספי הוא המטרה — יש לנו קיצוץ.

2. הוועדה קוראת לרמטכ"ל להמשיך ולקיים את מחלקת החדשות במתכונת ובהיקף שיקבעו האילוצים התקציביים. כנ"ל. כשאני אומר כנ"ל, הם מוכנים והם מעוניינים לעשות בהתאם לצורך. הרי איש לא כופר בצורך לערוך קיצוצים, אבל על-פי שיקוליהם המקצועיים. הם הציעו הצעות רבות ומפורטות.

3. הוועדה מדגישה את החשיבות החינוכית והציבורית של התוכניות הנלוות שמפעילה "גלי צה"ל" בהקשר לחדשות ולאירועים השוטפים. על זה פשוט אינני רוצה לדבר עוד. די שמענו מדוע וכמה חשוב הדבר ומועיל ומחנך ומכין את הצעירים לקראת צה"ל, ומרבה פרשנויות ומיטיב עם הדמוקרטיה, ומונע מנופול — כל הנימוקים שמתוך שינה אפשר לשוב ולאומנם בעל-פה ובאופן שוטף. אין בזה יותר טעם.

4. הוועדה פונה לשר הביטחון לעשות ככל האפשר למען המשך פעילותה של מחלקת החדשות ב"גלי צה"ל".

בימים האחרונים היתה איזו ידיעה שהעניין בכלל מתבטל, אחר-כך שזה לא מתבטל אבל תובעים מהם לשנות, כשעות מסוימות לא לשרד ובשעות אחרות כן לשרד, ועוד איזו חוכנית שקשורה לזה לשנות את מועד שידורה. למען האמת, אני אינני יודע. מהם השינויים כרגע. בודאי שר הביטחון ישיב על זה ונדע בדיוק איפה הדברים עומדים, מכל מקום יש שינוי במתכונת בכיוון של המעטת הפעילות של חטיבת החדשות. היינו מגוינים, פרשנויות, יומנים ודברים שהם היפים, החשובים והמעניינים בתחנה הזאת.

אמנון לין (המעריך):
למה צריך מגזין באותה שעה שיש מגזין ברשת אחרת?

נחמן רז (המעריך):
התעוררו ברגע זה? גילו את זה עכשיו? לא ידעו שזה קיים כבר כמה שנים? האם על זה הוויכוח, האם להזיז?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לפנות ערב היתה תוכנית של "גלי צה"ל", ואחר כך נכנס "קול ישראל".

נחמן רז (המעריך):
אני רוצה להיכנס בין הרים גבוהים אלה. דברים של תיאום אפשר לעשות.

בכל העניין הזה מדאגים אותי שני דברים. האחד: מה הוא משקלה וברכה של החלטה של ועדה של הכנסת?

אמנון לין (המעריך):
זאת שאלה כללית.

נחמן רז (המעריך):
ודאי שהיא שאלה כללית, אלא מה — שאלה פרטית של מישהו? זאת שאלה כללית, האם יש לוועדת כנסת איזה מעמד יציבורי ולהמלצותיה יש ערך מוסרי, ערך של "דעת קהל"? בדמוקרטיה דברים כאלה עובדים, הם חשובים ביותר, לכן צריך להתחשב בזה, לא לקבל את כל הפרטים אבל להתחשב באופן בסיסי בהמלצות אלה. כי אם לא כן, אין טעם להמלצות.

עניין שני — אני אומר בכל גילוי הלב, שמחלחל בי הספק, מהו המניע שמרמץ את שלטונת צה"ל להידיבק אל

שר הביטחון "רבין:
שייקחו את הכול ויממנו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
בבקשה, יכול שר הביטחון לבוא למערכת שאחראית לשידורים ולבקש שיצמצמו, אבל להורות על נקודה, שאם יש מקום לצמצום, היא המקום האחרון שיש לצמצם בו, האקטואליה והחדשות, מהנימוקים שהצבעתי עליהם — ואני מבקש לסתור אותי מבחינה לוגית ולומר לי איפה היה דיון תוכניתיי בשאלה הזאת, איפה היה הדיון?

שר הביטחון "רבין:
בוועדת החינוך והתרבות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
ועדת החינוך יכולה להביע את דעתה כשם שאני יכול להביע דעתי, אבל מי שצריך להחליט הוא מי שהמחוקק קבע, זה הוועד המנהל.

שר הביטחון "רבין:
איפה קבע המחוקק?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
בחוץ רשת השידור. אני יושבתי בוועד המנהל ואנחנו דנו ואישרנו את התוכניות האזרחיות של "גלי צה"ל".

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל המפקד הצבאי יכול לסגור את כל "גלי צה"ל".

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
המפקד הצבאי מביא לאישור שינויים בתוכניות אזרחיות, הוועד המנהל מאשר את השינויים הללו.

אם יש בעיות תקציביות — ואני מבין זאת, אני יושב מטעם הכנסת במקום שעוסקים רק בקיצוצים ובצמצומים — אפשר לדון, אפשר להעלות את הנושא ולראות היכן לצמצם. במקרה זה אציע אולי הצעות מימון על-ידי פרסומת או העברה לרשות האזרחית.

מאותם נימוקים שהעליתי הייתי מבקש משר הביטחון לשקול היטב ומחדש את הסוגיה. על כל פנים, הנושא הזה מצדיק ומחייב דיון בכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אני מזמין את חבר הכנסת נחמן רז להעלות הצעה באותו נושא.

נחמן רז (המעריך):

איוני היושבראש, חברי הכנסת, באירצון עמוק אני עומד פה שוב לדבר על הנושא, ומשני טעמים. הטעם האחד הוא שבי" 28 בינואר 1985, דהיינו לפני כתורש וחצי, הניחה ועדת החינוך והתרבות על שולחן הכנסת מסקנות בנושא הקיצוצים החדשים ב"גלי צה"ל", והמליצה פה-אחד שלא לפגוע בחטיבת החדשות ב"גלי צה"ל", להשאיר את הקטע הזה. המלצנו: הניחו לילד הזה.

כדי שהדבר יהיה ברור, אקרא לכם מתוך מסקנות הוועדה —

"להלן מסקנות הוועדה: 1. תחנת "גלי צה"ל" נקראת לעשות כל מאמץ להביא לקיצוץ ולחיסכון בדרך המרבית האפשרית". הוועדה הכירה בנחיצותם ובחיוניותם של הקיצוצים, כמו בכל המגזרים והתחומים. ואכן שמענו מפיקוד "גלי צה"ל", שהם מוכנים וערוכים לקיצוצים גדולים יותר

נקודת חן שם — ועם הדרך שבה רודים במפיקים ועושים חשבוניות איווניים ומשעים עורך על כך שהביא דברים של חדשות: מה שקרה עם אלי ניסן הוא, שהמנהל החדש שכה כנראה שזאת אינה תוכנית בערבית הנעשית בשביל ציבור שיש אליו יחס של פטרונויות, יש פנינה אחת שיכולה, בתחום הזה, ליצור תמריץ, והיא יוצרת אותו. זה לא שיקול צבאי, וזה לא יכול להיות שיקול צבאי במדינת ישראל, שבה הצבא מתיימר להיות צבא העם כולו וגורם מחנך. חשוב מאוד שיהיו לחדשות עורכים שונים, מפני שהיום איננו בטוחה כיצד מסתגלים דברים, ואולי בשל העניין הזה, שיש כמה מערכות, גם מסתגלים דברים שלא הצליחו לסגן אותם. וזאת נקודה חשובה מאוד. זאת אינה כביה של חקציב.

טומי לפיד, שאיננו נמנה עם השמאלנים והיה מנכ"ל רשות השידור, כתב אתמול רשימה נכונה מאוד. הייתי מבקשת שמישהו יביא אותה לפני שר הביטחון. אני אצטט את טומי לפיד לפי הזיכרון: כאשר מקצצים בחיל זה או זה, אחת הולך אל מפקד החיל ואומר לו מה לקצץ, אבל אינך אומר לו איזו מרגמה ואיזו יחידה לסלק. מה פתאום הופעל דווקא כאן הלחץ? על מה? בסך הכול יש קצת פחות משעתיים וחצי שידור. אותן שעתיים וחצי נותנות לאזרחי מדינת ישראל תחושה שהם מקבלים אינפורמציה לא רק מתוכנות ומכונות מגבוה — כי כל מה שקורה ב"קול ישראל" בתחום החדשות היום הוא על-פי הוראה מגבוה. רשות השידור איננה מקובלת עלי היום.

שבת וייס (המערך):

את יכולה לדבר על "גלי צה"ל", אבל איננו חושב שטוב להטיל דופי במערכת החדשות של "קול ישראל".

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

איננו מטילה דופי במערכת החדשות של "קול ישראל". אני אומרת, שכל עוד זה פתוח — זה פתוח. אני מטילה דופי בשיקולים של הוועד המנהל של רשות השידור, ולא בשיקולים של העובדים ברשות השידור, שידעהם נכבדות, שאצבעותיהם מקוצצות ולשונם נחסמת פה ושם. אני מדברת על אלה שמנהלים היום את העסק, מה הכוח והשררה שיש בידיהם וכיצד אותה שררה תגדל כפל כפליים — — —

שר הביטחון י. רבין:

איננו מנהל את רשות השידור.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, אבל, אדוני השר, הדברים שמדאיגים אותי צריכים להדאיג גם אותך, מפני שאנחנו יודעים איך בנוי הוועד המנהל. אנחנו רואים מה קורה במקום שאין בו ערוץ שני ואין בו תחרות — בטלוויזיה. אנחנו רואים איך סותמים פיות, איך מענישים ואיך מסתובבים אנשים בחוסר מעש מפני ששקלו במאונים את הכיוונים האידיאולוגיים שלהם, ולא את הכישורים שלהם העומדים כל יום למבחן. מה עומד למבחן יותר מן הדברים של העיתונאי כפי שהוא כותב אותם, אומר אותם או מראה אותם. לא מסתפקים בביקורת החזרת ונשנית. יום יום, על-ידי הציבור — והם חשופים ליציבור — אלא יש שם ועד מנהל, שהוא שלוחה של הסכמים קואליציוניים, וההסכמים הקואליציוניים אינם מייצגים היום את העם, כל אחד בבית הזה יודע זאת. לא המצע שלהם ולא המצע של הצד הזה הוא המכוון את העם, גם לא קווי היסוד של הממשלה. על כן, הדבר הזה חשוב.

איש לא ביקש שלא לקצץ בתקציב המערכת. לא היתה שום כוונה כזאת. אך לא מוכרחים לנתח דווקא דבר שהוא

החטיבה הזאת ולהחליש אותה. אני מבין את הסיבה. לא הקיצוץ קובע פה, אני אומר בפירוש, לא השיקול הכספי, לפי מיטב אמונתי ושכנועי הפנימי, יש אילו שהם שיקולים אחרים, ואינני יודע אותם. רוצים לא רק לקצץ קיצוץ כספי, אלא פשוט לקצץ את העניין. אני חושב שהמהלך הזה, ההחלטה הזאת, הם שגיאה. פגיעה. הפתרון המוצע הוא פתרון מדומה ומעוות לצורך אמיתי של קיצוץ.

אני פונה אליך, אדוני שר הביטחון, מעל הבמה הזאת, בתקווה שתמצא דרך לתקן את המעוות הזה, ולדעתי לא בקושי גדול הוא יכול לתקן. תודה רבה.

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת נחמן רוזאני מזמין את חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מוכן שאני מסכימה לדברים שאמר קודם, יושב-ראש ועדת החינוך והתורבות. אני חברת ועדת החינוך והתורבות והייתי שותפה להחלטות הוועדה ולהצעותיה.

אני מצטרפת לדבריו, ואולי אתן להם חיזוק בכך שאומר, כי יותר ויותר אנחנו מרגישים כאן בכנסת, שהבניין הזה וחבריו הופכים להיות מעין כסות, עלה תאנה ומס שפתיים לדימוקרטיות, ושהשלטון נורג ככל שהוא רוצה, לפי שרירות לבו, ואף איננו טורח להבהיר, להסביר או להשיב על הקשיות שמקשים לפניו.

אדוני היושב-ראש, אילו הציעו היום להקים תחנת שידור צבאית, אני חושבת שהייתי בין אלה שהיו מתנגדים לכך, משום שכל מה שמקמים היום הוא גרוע מבחינת חופש הביטוי והדימוקרטיות. נתמול מזל של מדינת ישראל, ש"גלי צה"ל" גדלה באופן אורגני, התפתחה והפכה להיות לא רק פנינה דייקאנית אלא תמריץ רציני מאוד לאיכות, בגלל התחרות עם "קול ישראל". התמריץ הזה הוא ששומר את "קול ישראל" ברמתו, באותה מידה שהוא מאפשר רענונות ופתיחות של "גלי צה"ל".

הבה נראה מה קורה בטלוויזיה ומה קורה ברשות השידור, כאשר הוקמה רשות השידור ישבו שם בדחילו ורחימו סופרים, פרופסורים ואנשים בלתי חלויים, אפילו היתה להם זיקה למפלגות, איש לא העלה על דעתו שאפשר להעמיד תנחיתים ואפשר לקיים התייעצות מפלגתית צרה עם אנשים כמו חנוך ברטוב, ירמיהו יובל או ז'קלין כהנוב, ויכרונה לברכה. היום יושבים שם נציגים ישירים של ממסד שלטוני, לפי מפתח מפלגתי צר, ליגה ד' של שמשי מפלגות בשכר. זו נעשתה פרופסיה של עסקנים מפלגתיים מליגה ד', לפי אותו מפתח, ויודעים בדיוק איך להכתוב להם, וכך נראית הטלוויזיה, והעסק הזה הולך ומתפורר. נכון שמשלמים מס שפתיים, שרוצים ערוץ שני, ודאי שרוצים ערוץ שני, מי שרוצה אותו רוצה אותו מטעמים כלכליים ופרסומיים.

שבת וייס (המערך):

אני, למשל, אינני רוצה אותו. זה סתם שטויות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמרתי "מי שרוצה אותו", סתם שטויות — אינני יודעת. אולי נחזור לתקופה שלא היה בה כלל הכלי הנורא הזה, מפני שכפי שהוא מנוהל היום, עם פרסומת שלא היתה החלטה ביחס אליה, עם משדרים שהיחידים הטובים בהם הם השקופיות של מזג האוויר, ואולי גם "נקודת חן" — וזהו

אליה, ל"גלי צה"ל" כתחנת רדיו שהצליחה באמת לגלות יוזמות, לפתח תוכניות ולעניין את ציבור החיילים ואת ציבור האזרחים במדינה. ואף אני בדברי הבעתי הערכה עמוקה למפקדי "גלי צה"ל" ולעובדים על הישגם זה, ועל כך אין חולקים.

הדבר השני שברצוני לומר הוא, שמערכת הביטחון עובדת קיצוץ שאין לו תקדים. קיצוץ הפוגע בכשר החי של הביטחון. קיצוץ שפיטורי אלפי עובדים נובעים ממנו. החלטנו שכל גוף בצבא, כל גוף במערכת הביטחון, יישא בעול ובתחושת הקיצוץ שנטלנו על עצמנו במידה רבה של רצון, מתוך הכרה במצוקה הכלכלית שהמדינה נתונה בה. יש לי הרגשה של אובדן פרופורציה לגבי הזמן שמקדישה הכנסת לנושא "גלי צה"ל" בהשוואה להשפעות חמורות הרבה יותר, ביטחוניות וחברתיות, שיהיו לקיצוץ בתקציב הביטחון על המדינה והחברה בישראל.

דנו היום בנושא המפעל "מנועי בית-שמש". הפיטורים, שעליהם סוכם והוחלט, אינם נובעים מהקיצוץ בתקציב. הם נובעים, כפי שאמרתי קודם, מכישלון ניהולי במשך השנים. אבל, יש מפעלים יעילים, מפעלים ביטחוניים, מפעלים אזרחיים, שקיומם בסכנה בגלל הקיצוץ בתקציב הביטחון, וקולם אינו נשמע פה. ולכן הרשו לי להזכיר את הדברים לפרופורציה.

קראנו בעיון את ההמלצות של ועדת החינוך והתרבות, אבל עמדנו בפני בעיה. חברת הכנסת שולמית אלון, עם כל הרצון לתת לגורם זה חזקה במל"ל להמליץ — בלי להיכנס לפירוט — לא הכול מושאר לכל-מפקד ורוע או ראש אגף, כי ידענו שבקיצוצים כאלה, כדי שאכן יהיו קיצוצים, צריך לחתוך נושאים. למדנו מן הקיצוצים בעבר, שכאשר רק "מגדירים", מה שגורר חור.

במה מדובר? מדובר בתחנה צבאית שאין לקיומה הצדקה אם היא משמשת רק יסוד של תחרות ודריבון ל"קול ישראל". בשביל זה הקימו את "גלי צה"ל". בשביל זה צריך לקיים את התחנה?

שולמית אלון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא בשביל זה הקימו אותה, אבל בשביל זה צריך לקיים אותה.

שר הביטחון י' רבין:
בשביל זה צריך לקיים אותה? לא, לא בגלל זה. יש לה ייעוד, לתחנת "גלי צה"ל" — ואנכי, חבר הכנסת כ"א-און, הקפידו עליו מאוד, אולי יותר מדי. בזמן קצוץ חינוך ראשי, ואני שמח שזה השתכלל מזמן שאני הייתי רמטכ"ל ומזמן שאתה היית קצין חינוך ראשי — והוא מקיף יותר נושאים המעניינים את החברה הישראלית, והחיילים בצה"ל הם צבא העם והם חלק מהחברה.

במה מדובר? מדובר בשעתים וחצי של שידור, כפי שאמרתי. חברת הכנסת אלון, שבגינו מוחזקים למעלה מ-20% מהתקן של אנשי הקבע והאזרחים עובדי צה"ל בתחנה. מדובר בשני יומי חדשות, יומן בוקר ויומן צהריים, ועוד בכמה נושאים שלשמם מקיימת מחלקת חדשות.

שולמית אלון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה עם יומן הערב?

שר הביטחון י' רבין:
יומן הערב לא בוטל ולא יכול. לא מדובר בשום פנים באי-הכנסת אקטואליה. נהפוך הוא. אני בעד אקטואליה בכל

עדיין הסמל החשוב ביותר של הדמוקרטיה הישראלית. אין הרבה דברים שמסמלים אותה, פרט לחופש הביטוי ולתחושה שלא מאכילים אותנו "לוקשן" בחדשות. וברדיו אנו לא שומעים כדיוק אותם דברים שמשמעים לציבור הערבי בטלוויזיה הערבית. אבל, בטלוויזיה כבר התחילו כך להכתוב את הדברים.

לכן אני פונה אליך, אדוני השר, מעל במה זו: א. התייחס גא להמלצות ולהחלטות של ועדת החינוך והתרבות: ב. הייתי מציעה שביאו לך את מאמרו הנחמד והחשוב, לדעתי, של טומי לפיד, שהיה מנכ"ל רשות השידור ומכיר את המטריה גם של "קול ישראל" וגם של "גלי צה"ל"; ג. תקבעו מהו סכום התקציב שאתם רוצים לקצץ ויקצצו אותו; ד. אין לי כל ספק שבתקציב משרד החינוך והתרבות יש מניין לקחת עוד 7 מיליוני שקלים ולהעביר אותם ל"גלי צה"ל". במדינה שבה לחינוך מבוגרים נתנו שליש ממה שנתנו לחינוך תורני במשרד החינוך — וזה נוסף על המיליארדים שהם מקבלים ממשרד הדתות ומהסוכנות היהודית — אני מציעה, ואני אביא זאת להצבעה בוועדת הכספים ובכסתייגות למליאה, להעביר סכום זה ממשרד החינוך והתרבות להרחבת "גלי צה"ל".

אבל, כל עוד לא קיבלת את הסכום הזה, תן למי שמנית אותו למפקד "גלי צה"ל" את שיקול הדעת והיכולת להגיש לכם תקציב מקוצץ. כהתאם לשיקולים של היחידה, תמיד צבא ישראל היה גאה בכך שהוא מפחת את היוזמה, את כושר הניתוח, את כושר האחריות של מפקדיו. אם מפקד "גלי צה"ל" הוא אדם בעל דרגה, אינני זוכרת אם סגן-אלוף או אלוף-משנה

קריאה:

אלוף-משנה.

שולמית אלון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אלוף-משנה — קל וחומר. בעיני גם לסגן-אלוף אפשר לתת שיקול דעת בעניין כזה. אם מפקד גלי-צה"ל הוא בדרגת אלוף-משנה, הרי יש להעניק לו את שיקול הדעת כיצד לקצץ. עליו לפתוח להביא לכם הצעה.

יש לנו, לחברי הכנסת — ובעניין זה גם לציבור רחב הרבה יותר — התחושה, שהשיקולים שלכם חדלו להיות ענייניים ויש פה מעין "דווקא". אין זה מכובד בחברה דמוקרטית להתייחס — בניגוד להמלצות של ועדת החינוך והתרבות של הכנסת ובניגוד להמלצות של חברי כנסת רבים ובניגוד לדעת הציבור — אל הנושא בגישה "אל תגדנדו לי", או אתם יכולים לעשות לי מה שנקרא "טובה יהודית", ואני הולך בדרכי וכך אני קובע. זה אינו מוכיח לא אופי גדול ולא נחרצות עליונה, אלא משהו פגום, ואני אינני רוצה שאנחנו נלך עם התחושה שבשל איזו עקשנות, מתוך הגישה "אני מצפץ על אחרים", כך קבעתי — וזה אינו מצביע על גדלות — אתם דבקים בנושא הזה.

אני חושבת שאותן שעה ו-20 דקות של חדשות ב"גלי צה"ל", אולי בקיצוץ קטן, הן חובה, ואפשר וצריך להשאירן.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אלון, ישיב על ההצעה שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית — בדברים שהושמעו בדיון היום ובדיון שקדם לדיון זה לפני כחודשיים-שלושה חודשים הובעה הערכה, שכל-כולי מצטרף

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הממשלה אינה מאשרת לנו את הנושאים האחרים.

שר הביטחון י' רבין:
אני רוצה להבטיח לחברי הכנסת: "גלי צה"ל" ימשיכו לראיין אתכם; יש מקום בתוכניות השונות לנושאים אקטואליים שבהם חינתן לחברי הכנסת האפשרות להופיע, להתראיין, להביע את דעותיהם. אבל, אני הגעתי למסקנה שאם צריך לעשות קיצוץ, צריך להוריד נושא.

אני חוזר ואומר: תבטל חטיבת החדשות; שני יומני חדשות לא יתקיימו; יתקיים "יומן צה"ל", שיעסוק בבעיות המעסיקות את צה"ל ובבעיות המעסיקות את הציבור שצה"ל הוא חלק ממנו; תוכניות אקטואליה קיימות תימשכנה, תורחבנה; יומן הספורט יימשך; אני מקווה שגם מבזק החדשות יימשכו — עדיין איני בטוח.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה צריך שני יומני ספורט? הרי זה אותו ספורט.

שר הביטחון י' רבין:
מאחר שהדבר נתון, כפי שהיה נתון עד כה, להחלטת מערכת הביטחון, אלה החלטותינו, והן תיכנסנה לתוקפן ב-1 באפריל, עם תחילת שנת התקציב.

רב בן-מאיר (המערך):
כמה כסף יחסוך הקיצוץ הזה?

שר הביטחון י' רבין:
15 או 16 תקני קבע.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
100,000 דולר.

אדרן הראל (המערך):
האוצר העביר היום 1.5 מיליארד שקלים ל"גלי צה"ל".

שר הביטחון י' רבין:
אני עוסק בתקציב הביטחון ובמסגרתו אני מקצץ קיצוצים כואבים פי כמה — ולא אדבר עליהם כאן.

אני מודה שמכחינה פרלמנטרית אני במצב מוזר. הנושא עלה לדיון, הוא הועבר לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, היו המלצות שנבחנו ולא נתקבלו. ואני מודה שאינני יודע מה להציע.

שבח ריס (המערך):
אולי נעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

שר הביטחון י' רבין:
אני מוכן להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון —

אמנון לינ (המערך):
אולי נראה שיש לעניין אספקטים ביטחוניים?

שר הביטחון י' רבין:
— אבל, אני רוצה לומר שההחלטה נפלה. אני מוכן להעביר אותו לכל ועדה. זה כבר עבר את התהליך של הצעה לסדר-היום. דובר פה על הנושא והוא הועבר לוועדה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אולי נעביר את הנושא לוועדת הכספים, במסגרת הדיון על תקציב משרד הביטחון.

תוכנית: בתוכנית על כלכלה שאליה יוזמו מומחים וחברי כנסת, ככל נושא שמעסיק את הציבור. אפשר וצריך לקיים תוכניות אקטואליה.

בפעול מדובר על ביטול יומן בוקר. בשום פנים לא מדובר על ביטול התוכנית של אלכס אנסקי, רק על יומן הבוקר. הרי תחנת "גלי צה"ל" איננה משרד חדשות, החדשות משודרות מ"קול ישראל". מדובר על ביטול יומן צהריים. היום כן השעות חמש לשש יתקיים בכל יום, הוא יקרא "יומן צה"ל". יעסקו בו כעיקר בנושאים הקשורים בפעולות צה"ל, הנוגעים לצה"ל, וגם בנושאים אקטואליים המעסיקים את הציבור בישראל.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
זה בזבוז, כי לזה לא יאזינו. אם לא יהיה מגוון רחב, לא יאזינו.

שר הביטחון י' רבין:
יכול להיות. נבדוק.
אריאל ויינשטיין (הליכוד):
לכן אני אומר שההחלטות אינן מקצועיות.

שר הביטחון י' רבין:
אינני מוכן להחזיק מחלקת חדשות בשביל יומן בוקר, יומן צהריים ועוד יומן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
השאלה היא איפה צריך להתקיים הדיון.

שר הביטחון י' רבין:
הדיון יהיה בידי מי שאחראי לנושא. הדיון הוא בידי מי שאחראי לנושא. אני מעוניין שתחנת "גלי צה"ל" תעסוק באקטואליה. אני גם מעוניין שהיא תיוחד לדברים שקשורים בחיילי צה"ל ובפעילותם. הייתי רוצה מאוד שכתבי "גלי צה"ל" יהיו בלבונן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
חיילי צה"ל לא יאזינו למתכנת כזאת.

שר הביטחון י' רבין:
ניווכח כזה. ואם המקצוענים באמת נמצאים ב"קול ישראל", למה אתה צריך תחרות? או אם הם נמצאים בוועד המנהל של רשות השידור, למה אתה צריך תחרות?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כי זה טעם החיים.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת אלוני, אי-אפשר לנהל דיון בצורה כזאת. שפעם אחת חבר הכנסת ויינשטיין קורא קריאת ביניים ופעם אחת את קוראת קריאת ביניים, כאשר הדברים של שר הביטחון מכונים לדבריו.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כל כך אינטימי פה, שאפשר לנהל דרשה.

היו"ר א' נחמיאס:
בסדר, אבל כמידה קטנה.

שר הביטחון י' רבין:
אני יודע שיש מחלוקת, אבל אני חוזר ואומר, שאני חש באיזו דיספרופורציה — כמה זמן מקדישה הכנסת לנושא הזה לעומת נושאים אחרים שהמשמעות שלהם חמורה פי מאה ופי אלף.

שר הביטחון י' רבין:

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
לפי מה שכתוב בספר התקציב, זה היה, ורק הפעם זה איננו.

שר הביטחון י' רבין:
לא היה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מצטער, יש לי רק מה שענינו רואות, לא אני כתבתי את ספר התקציב, זה כתוב במפורש.

יכול מאוד להיות שיש קיצוצים שאינם מובאים לידעת הכנסת או הציבור. אני אינני רואה אותם, אני מוכן להאמין שהם נעשים. אני רק חושב, שאם עדיין מופיעים רבע מיליארד דולרים בשביל ה"לביא", יש עוד מה לקצץ: אני חושב, שאם עדיין ממשיכים בשירות של שלוש שנים וחצי, יש עוד מה לקצץ — וזה לפי הקריטריון שניסח הרמטכ"ל, היינו: לקצץ מה שאיננו חיוני לכושר הלחימה של צה"ל.

לכן, כאשר עומדת בפנינו השאלה — מצומצמת בהיקפה התקציבי ובחשיבותה, בלי כל ספק, אבל ממחישה יישום של עיקרון חשוב, של קריטריון חשוב — אני חושב שצריך לקבל, ולוא רק כסימן מבטיח לבאות, שהעיקרון הזה ייושם בהיקפים גדולים יותר ויאפשר באמת לצמצם את תקציב הביטחון עד כדי כך, שנהיה בטוחים שמה שנשאר בו הוא אך ורק מה שתורם במישרין לכושר הלחימה של צה"ל ותו לא.

אני מציע שהנושא יורד מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת שבח וייס, אתה רשום.

שבח וייס (המערך):

אני מוותר. רציתי להעביר לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

מה רצונך, חבר הכנסת הראל?

אהרן הראל (המערך):

אני מבקש שהנושא יעבור לוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת החינוך והתרבות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ועדת הכנסת תחליט.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני צריך לשאול את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, האם הוא מסכים שהנושא יועבר לוועדה. יש לי פתק ממנו שהוא מסכים שהנושא יועבר לוועדה.

אני שואל את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, האם הוא מסכים שהנושא יועבר לוועדה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

יש בתקנון הסכמה תוך מחאה?

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני, אתה יכול שלא להסכים. אני שואל אותך: אתה ביקשת דיון במליאה, השר ביקש להעביר את הנושא לאחת הוועדות, לוועדת החוץ והביטחון. אתה מסכים שזה יועבר לוועדה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת נחמן רז, אתה מסכים שזה יועבר לוועדה?

בכל זאת, לא הייתי רוצה להוריד נושא כזה מסדר-היום. אני מוכן להעביר אותו לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הביטחון. חבר הכנסת פלד ביקש רשות להצעה אחרת להצעתו של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. בבקשה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לפתוח ולומר, שאני בוודאי אחד מרכבות הנהנים מהשידורים של "גלי צה"ל" ואני מעריך מאוד את התחנה הזאת. בכל זאת, אני חושב שצריך לקבל את ההחלטה שנפלה ביחס להיקף הפעילות של התחנה הזאת, וזאת כיוון שההחלטה מעלה —

—

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הנה עוד עדות לחיוניות של הנושא.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

תיאירתי לי שהתמיכה שלי תעורר בוודאי את התגובה הזאת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

איוו תשובה הכנת?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

חיכך תשמע. אני חושב שההחלטה שנפלה מעלה נקודה חשובה הרבה יותר ועקרונית הרבה יותר. אחרי הכול, לא מדובר כסגירת התחנה אלא בצמצום היקף הפעולה שלה. כאשר הרמטכ"ל בא לוועדת החינוך והתרבות להסביר את החלטתו, הוא ניסח קריטריון, שלפי דעתי הוא שצריך לקבוע ובו צריך לחמוך. והקריטריון היה: אם יש צורך לקצץ בתקציב הביטחון, צריך לקצץ כמה שאיננו חיוני למשימתו העיקרית של צה"ל, היינו — לכושרו להילחם ולהגן על שלום המדינה. אני חושב שלעניין היישום של העיקרון הזה הרמטכ"ל הוא בר-סמך. אם הרמטכ"ל קובע שסוג מסוים של פעילות איננו חיוני לצורך משימתו העיקרית של צה"ל, אינני רואה איך אפשר להתנגד לדבר הזה. הייתי רוצה בהחלט לראות את העיקרון הזה מיושם בהיקפים גדולים הרבה יותר —

דב בן-מאיר (המערך):

תמיד קיבלת את ההחלטות של כל הרמטכ"לים של צה"ל ולא ערערת עליהן?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

לא אמרתי את זה. אני מדבר על עיקרון. אני מדבר על קריטריון ועל יישום הקריטריון. התחלתי לומר שהייתי רוצה לראות את היישום של הקריטריון הזה בהיקף גדול הרבה יותר, וכאן אני אולי חולק על דעתי של הרמטכ"ל ובוודאי גם על דעתי של שר הביטחון. כי אני חושב שיישום הקריטריון הזה היה צריך להביא לקיצוצים בהיקף גדול הרבה יותר מזה של פעילות מסוימת של תחנת "גלי צה"ל". אני יודע ששר הביטחון מדבר לאחרונה על קיצוצים קשים בתקציב הביטחון. אני חייב לומר, שלפני אין אלא מה שענינו רואות, ואני רואה את ספר התקציב, ובספר התקציב אני רואה, שבתקציב מטבע-החורין אין ירידה בשנת 1985 לעומת השנה הקודמת ויש ירידה בתקציב מטבע מקומי. אבל, כפי שנאמר במפורש בספר עיקרי התקציב, זאת תוצאה מכך שהפעם לא מראים את ההוצאות בלבד בתוך תקציב המטבע המקומי.

שר הביטחון י' רבין:

גם בפעם הקודמת זה לא היה.

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

להצעתו של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין יש רק הצעה אחת: להעבירה לוועדה. מי בעד ההצעה? היש מתנגדים?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — רוב

נגד — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

מאחר שהיה ערעור לאיזו ועדה הנושא יועבר, עלי-פי החקיקה ועדת הכנסת תחליט איזו ועדה תקיים דיון בנושא: שינוי ההחלטה לבטל את מחלקת החדשות ב"גלי צה"ל" — של חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי ואריאל ויינשטיין.

ח. הצעות לסדר-היום

מושב הגליל העליון והגליל התחתון

וכאשר יש נדנדה של סוכסידיות, ברגע שנדמה שיש שפע, כולם רצים לאותו ענף. אבל, כיוון שלא היתה הקפדה על תכנון, לא היתה הקפדה על מכסות, לכן כל אחד עשה כטוב בעיניו.

הנפגעים הראשונים מהתהפכות בענף הביצים היו, כמובן, אותם מושבים שהתכססו בעיקר על ענף זה ואלה הם בעיקר אותם המושבים שייצאו להפגין והשמידו את התוצרת החקלאית שלהם. הם שקועים בחוכות עמוקים, הם לא קיבלו חשלוש מלא בעד הביצים שייצרו, יש עודף, הם ייצרו יותר מדי והם תקועים גם עם עודף ייצור וגם עם חוכות.

חברי הכנסת, החקלאות היתה הענף המתוכנן ביותר. הרשו לי להזכיר לטובה את משה דיין ז"ל, כשהוא היה שר החקלאות. הוא הקפיד על המכסות. הוא הקפיד על התכנון. זה היה ענף למופת. אבל עכשיו יש מצב חדש והוא לא נוצר מעצמו. אינני חושבת שיש פה רק צד אחד. אולי גם המושבים חטאו. אבל, אדוני שר החקלאות, אתה יודע בדיוק כמוני — אני כחברת קיבוץ ואתה כחבר מושב — שהחקלאי, כמו כל אדם, רוצה להרוויח. ברגע שנדמה לו שענף אחד נמצא בשפל — הוא עוקר אותו. הוא מתפטר ממנו והוא מחפש באותו מקום שנראה ששם אפשר לגרוף קצת יותר כדי להגיע קצת לרווחה.

מה קרה עם הפרדסים? שנה או שנתיים היה הענף בצרות, מייד התחילה עקירה המונית ולא ניסו לכלוס את התהליך. שנה אחר כך — כך נמסר לי — חלק נכבד מפרדסי ארצנו היתה להם שנה מבורכת.

בכלל, העניין של תכנון כלכלי נראה מזמן אצלנו כאילו דבר פסול. איך אמר משהו? — זה משק סטליניסטי, כל משק מתוכנן הוא משק סטליניסטי. כך הרסו את החקלאות. מתחילה פניקה. כך חיסלו גם את הרפתות. היתה פניקה לחיסול רפתות, ובאותו זמן היתה ריצת אמוק אחר חממות לפרחים, עד שראינו איך החממות עומדות שוממות והכל נהרס.

נחמן רח (המעוק):

אני רוצה להסתפק במה שהיה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת שולמית אלוני:

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גם אני מסתפקת. אני חושבת שאין טעם שוועדת החוק והביטחון תחזור ותדון.

היו"ר א' נחמיאס:

להצעתו של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי יש לנו שתי הצעות: האחת — להעבירה לוועדה; השנייה — להסירה מעל סדר-היום. מי בעד העברת ההצעה של חבר הכנסת וירשובסקי לוועדה? מי בעד הסרת הנושא מעל סדר-היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: מושבי הגליל העליון והגליל התחתון. רשות הדיבור. לראשונה בנואמים, חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבוע היתה בצומת-נכבד, עלייד האנדרטה לזכר שיירת יחיעם, הפגנה כאוכה מאור של חקלאים. שבה עלתה זעקתם של המושבים כמצוקה, והפעם בגבול הצפון. בהצעה לסדר-היום לא כתבתי "הגליל העליון והגליל התחתון" אלא "מושבי הצפון". זה היה מחזה עגום מאוד, כי אינני יכולה להניח, אינני יכולה להאמין שחקלאים משמידים את תוצרתם בחדווה. ודאי שזה נעשה בכאב לב. אחד השלטים בהפגנה אמר: שר הביטחון מפנה את לבנון, ושר החקלאות — את מושבי הצפון. זה אומנם מתחרז, אבל כמה שנוגע ללבנון הייתי רוצה כמובן שיפנו מהר יותר, וכמה שנוגע למושבים — הגיע הזמן לעצור את הפגיעה בחקלאות, במושבים בכלל ובפרט במושבי הצפון.

הבעיה איננה חדשה. זה שנים מבקשים המושבים לגוון את מקורות הפרנסה, הם מבקשים תוספת ענפי ייצור על אלה שהוקצו להם על-ידי משרד החקלאות וכן הגדלת מכסת הייצור באותם ענפים שעומדים לרשותם. צריך להדגיש, כי משרד החקלאות הוא שתבע — כך הם טוענים — כי מושבים אלה יתרכזו דווקא בגידול עופות להטלה ובמטעים. פניות אנשי המושבים נענו על-ידי הקמת ועדות לטיפול בדיון, אבל אנחנו יודעים שכשמקמים ועדה דוחים את הנושא לזמן בלתי מוגבל. לפעמים עושה רושם שזאת מין אגדה הלקוחה מחלם: ממשלת הליכוד לא רק שלא הגדילה את מכסת הייצור למושבים אלא אלא החירה ל-17 מושבים נוספים להיכנס לענף הביצים ולהקים לולים לגידול מטילות. אין ספק, שיש עודף ייצור בענף הביצים — מושבי הצפון טוענים שיש להם עודף של 130 מיליון ביצים, אבל אנחנו יודעים שגם בענף זה כמו בענפים אחרים היתה מין נדנדה של סוכסידיות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני חושבת שיש מי שאחראי למצב הזה של המושבים ואינני רוצה לזכות לחלוטין את חברי המושבים עצמם. אבל מה יש לי לבוא בטענות אל אנשי המושבים? הם בצורת וצריך להציל אותם, וצריך להציל את המשקים, ואנחנו צריכים לשאול מה למדו ומה אנחנו למדנו ומה הממשלה הזאת לומדת מהמצב בענף ההודים, מהמחול כפרדים, מהחממות.

אדוני השר, ראשית, אתה צריך לקחת את אנשיך. להחזיר למשק את התכנון ואת הביקורת על הנעשה בחקלאות, לקבוע חלוקה נכונה של ענפים לאזורי הארץ, לקבוע מכסות ייצור ולהפסיק את היבוא החקלאי המיותר. שנית — לתת פתרון מיידי למושבים במצוקה, כדי שיוכלו להמשיך ולייצר ולהציל את המשק שלהם וכדי שיוכלו לפרוע את החוב לממשלה. צריך להגיש עזרה בעיקר לאלה שפיתחו ענפים מסוימים לפי הנחיות של הממשלה עצמה, פשוט להגיש עזרה ראשונה מיידית.

זה עצוב מאוד כשרואים משקים במושבים שננטשים וחממות קרועות והרוח מיללת כוון. במקביל יש לעבוד, כמובן, על תוכנית לטווח ארוך, על תכנון נכון ככל ענפי החקלאות ועל יצירת מקורות מימון להשקעה בחקלאות. שיאפשרו לזורעים כדמעה גם לקצור — אינני יודעת אם בשמחה, אבל לפחות בקצת נחת, בלי שהריבית הגבוהה חאכל אותם.

היו"ר א' נחמיאס:

כתוב "כרינה יקצורו".

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כתוב, אבל על רינה כבר לא מדובר. לפחות תהיה קצת נחת.

אמנון לין (המערך):

— — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אתה יודע מה? מראה הכנסת הנטושה הוא אולי פגיעה מורלית, אבל למושבים האלה הדבר אינו מוריד ואינו מעלה. לא צריך להפריז בערכם של חברי הכנסת בנושא זה. לפחות לי אין אשליה.

אדוני השר, אני מקווה שדברי אינם נופלים על אוזן ערלה. אתה איש אדמה, אתה איש תנועת העבודה, אתה שייך לאלה שבנו את החקלאות יחד עם היישוב, ואם משהו יכול ויאמר: עבר זמנו, בטל קורבנו וצריך לעסוק פחות ופחות בחקלאות — אני מקווה שלא תשמע לאנשים האלה.

מכל מקום, צריך לחזור לשפיות בכל מיני דברים, ואני מקווה שבנושא הזה, שהוא כל כך מכאיב, כל כך כלכלי, כל כך אנושי, כל כך מוסרי וכל כך ציוני, נהיה לפחות בחזית אחת. אשמח בהחלט אם יהיה דיון בנושא זה, וגם החקלאים שם בצפון ידעו שיש משהו שדואג, כואב ומוכן להתמודד אתם יחד בבעיות הכאובות הללו.

היו"ר א' נחמיאס:

תורה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, הצעה רחופה זו לסדר-היום אושרה גם מפני שחבר הכנסת כהנא הגיש אותה, אבל הוא איננו באולם. גם חבר הכנסת רן כהן הגיש אותה, אבל הוא ביקש שלא להשתתף בדיון. על כן נשמע עכשיו את תשובת השר. אדוני שר החקלאות, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ייתכן שזה בגלל השעה המאוחרת וייתכן שזה בגלל הנושא, ודאי שאילו היו מדברים

הממשלה צריכה לפקח על התכנון. היא צריכה להקפיד על המכסות. היא צריכה לראות קצת גם לטווח ארוך.

אדוני השר, עם התמנותך לשר החקלאות התעוררו תקוות רבות שהיה מפנה ביחסה של הממשלה לחקלאות וכמדיניות של משרד החקלאות בכל הקשור לתכנון מפוקח והצבת סדר עדיפויות נכון בחקלאות.

החקלאים, רק עכשיו מתחילה להתבהר להם התמונה למה הם הלכו. לא הייתי רוצה שיימשך הכוב של ימי השפע של אירדור או "ימי גרופר העליזים", שבהם המודר האובייקטיבי להקצאת מכסות ומשאבים היתה הקרבה לאגודת הכורמים ויש מי שאומר, אינני רוצה לחטוא בלזות שפתיים. שזה היה קשור גם במשהו לעתיד ולמקומות נוספים.

נמשכת התחושה שיש המשך לאותה תקופה. אני מבינה שעדיין לא הספקת, אדוני שר החקלאות, לשנות את הדברים כאופן מהותי. אני מקווה שאתה רוצה לשנות, אבל עדיין אין סימנים לתוכנית כוללת לשיקום מושבים אלה וליצירת מקורות מימון נוחים שייצרו עורף כלכלי ליצרנים. עדיין אין חיקוני עיוותים שנגרמו בשנים האחרונות, כגון חלוקה נכונה של המכסות תוך קביעת מערכת קדימויות ברורה, כדוגמת אזורי הטלה לאזורי הגליל שחסרים אדמות.

צריך לזכור שאין מדובר בבקשות סעד או בשכבה של אנשים הזקוקים לטיפול. אנו מדברים באנשים יצרניים, שעיקר זמנם מוקדש לעבודת כפיים וחלק מהם הם גם יישובי ספר. צריך גם לזכור שחלק נכבד מהם הגיע לאותו אזור ולאותם מקומות, משום שהקצו להם את המקומות האלה.

תכנון ממשלתי אומלל פגע במשך שנים, כאילו על-פי סדר מכוון, בענפי הייצור של החקלאים ודווקא באותם ענפים שהיו גאוותנו — גם בחממות, גם בכפרדים, ועכשיו גם בענף הלול וגם ענף ההודים נתון בצרות.

אדוני השר, מה חסר לנו יותר מאשר הלקח של ממשלת הליכוד בנושא זה? לא צריך עוד אוניברסיטאות. זו היתה האוניברסיטה העצובה ביותר שיכולה היתה להיות.

אני משערת שמשרד החקלאות לא יכול לשנות את הכול כיום אחד. אני גם משערת, שהקשיים הם לא רק קשיים אובייקטיביים ויש גם הרבה קשיים שקשורים באנשים שפעלו בעבר. יש גם אינטרסנטיות. יש גם סכסוכים אישיים, גם כתנועת המושבים. אבל, בכל זאת הממשלה היא השולטת וזה תפקידה.

בכל אופן, לא היינו רוצים שגם במערכת הבחירות הבאה יהיה תשדיר בחירות שמראה חממות נטושות ולולים ריקים ומתפוררים. זה מה שראינו במערכת הבחירות האחרונה כשרצינו להיכיה למה גרם הליכוד בכל הכלכלה וגם בחקלאות. אנחנו מצפים — — —

יצחק ארצי (המערך):

אין אפילו מי שישמע את הדברים.

אמנון לין (המערך):

אבל זה מכון אליך ולא אליהם.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

איש אינו מפריע לי, אתה יודע. קל מאוד לדבר. זה עצוב.

היו"ר א' נחמיאס:

מאוד.

אנחנו משלמים 300 מיליון דולר בשנה בעד גרעינים. אנחנו מייבאים מספוא לבעלי חיים, אנחנו מייבאים הרבה מאד חיטה מארצות-הברית. תרנגולות אינן מסתפקות ברעייה כשדה. הן צריכות לאכול מספוא קנוי. אינני יכול להשלים עם זה שבגלל כמה שנים של חוסר סדר נקלוט ביצים שאינן בחכנון, שאינן במכסה וצריך לזרוק אותן, או מצב הטוב לספק אותן בעד סנט או שניים, כאשר צריך לשלם שמונה סנט לחקלאי כדי שלא יפסיד.

כשננסתי למשרד החקלאות מצאתי שכרוב הענפים — למעט חלב, פטימים וכיצים באופן חלקי — לא היה שום חכנון, מתוך תפיסת עולם. תהתחרות החופשית היא הטובה, המתאימה והיעילה ביותר. אני סבור שחוסר חכנון בחקלאות מכאי למצב, שהחוק מתחזק והחלש נחלש. יש בזה ניגוד מוחלט לצורך בפיוור אוכלוסייה, יש בזה ניגוד מוחלט לאפשרות לחלק נכון את המשאבים העומדים לרשותנו.

זה גם מונע הקטנת פער התיווך. פער התיווך במוצרים המתוכננים והמוסכמים הוא הנמוך ביותר. לעתים אנחנו מגיעים בתוצרת חקלאית ל-200% פער תיווך לעומת 30% פער תיווך במוצרים המתוכננים.

אני הצהרתי חזר ונחזר שאעשה כל שאפשר כדי להכניס חזרה למסגרת החכנון את כל הייצור החקלאי. אך זאת קל לעשות כאשר עושים זאת באופן רצוף, עקבי ומתמיד, כשהייצור תואם את הצריכה. אך אנחנו ארץ לא קומוניסטית, ואינני יכול היום לקחת אמצעי ייצור מאנשים ששנים מחזיקים במכסות ייצור, אף שכלי תכנון. בכוח אינני יכול לקחת מהם. כדי לחזור חזרה למערכת תכנונית אני צריך לצלם מצב קיים. מי שייצר בשנה האחרונה — יש לו זכות גם לייצר בשנים הבאות. אני יכול להוריד לכולם באחוזים שווים, אינני יכול להוריד בשרירות, כי בית-המשפט יפסוק כנגד הנוהגים בשרירות.

בשנים האחרונות יצרנו מצב שלא מי שצריך את הייצור הוא אכן מקבל אותו, אלא מי שהיתה לו אפשרות להגדיל את הלול, מי שהיתה לו אפשרות להגדיל את שטח הירקות, מי שהיתה לו אפשרות להגדיל את שטח המטע. עלי זה לא מקובל, אך זהו המצב שמצאתי.

זה מעבר לבעיית השוק האירופי עם שחיקת המטבעות האירופיים לעומת הדולר. אנחנו כולנו, כמעט כל אזרחי מדינת ישראל, צמודים אל הדולר. החקלאי צמוד אל מה ששנשאר לו מהמטבע האירופי כשהוא מייצא את תוצרתו ואין מי שיחממן בו.

אמנון לין (המערך):

אדוני השר, אנחנו היינו במשלחת של הכנסת בנוברגיה. יושב פה סגן יושב-ראש הכנסת אשר יעיד על כך. עמדנו נדהמים על יד חנויות מכולת לראות איזה פרי גרוע מישראל מגיע לארצות הסקנדינביות. אשכוליות שלא היינו מביטים עליהן. לעומת זאת הפרי של הספרדים — נהדר.

שר החקלאות א' נחמקין:

בסוף הסעיף הזה אוסיף כמה משפטים לגבי הנושא שהעלית כבדרך אגב. הוא נושא חשוב מאוד וצריך להתייחס אליו.

אם חברת הכנסת גרוסמן קוראת את העיתון המקובל עליה ונקרא גם עלי-די — אז "על המשמר" — לשמחת כוונותי לחזור להכנון באו לידי ביטוי בריאיון שנתי פעם, פעמיים ושלוש לחלק מהעיתונים, אך ב"על המשמר" מצאתי זאת

על מה שמעבר לקו בצפון. האולם היה מלא יותר. מהעבר הזה, שכולנו חרדים לו כל כך, אין עניין, וראו זה פלא — מתי מספר כאן, אבל, הנושא הוא נושא אמיתי. הוא איננו פוליטי, הוא איננו נושא להתנגחות, ולכן נעשה כל מאמץ — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני השר, חכנון כלכלי הוא עניין פוליטי, אני מצטערת.

שר החקלאות א' נחמקין:

אמרת: הנושא, לא החכנון, נושא ההפגנות של יישובי הצפון.

היות שאני מקבל בהחלט את דברי חברת הכנסת גרוסמן, אנסה להעמיד את מעט חברי הכנסת השומעים את דברי על עובדות מספר, ולאחר מכן אומר בכמה משפטים את ה"אני מאמין" שלי, שבאמצעותו אולי נוכל לחקן את המעוות.

ראשית, אנחנו חייבים לדעת, שהמושבים בצפון חסרי קרקע ומים מיום הקמתם. כזה הוא האזור. אם אנו רוצים להעמיד לרשותם אמצעי ייצור שיש אתם קרקע ומים, צריך לתת קרקע רחוקה. אני מודה שאני מסופק אם קרקע רחוקה תיתן קיום לאותם החקלאים.

אמנון לין (המערך):

היא קיימת.

שר החקלאות א' נחמקין:

קיימת קרקע זמנית ביישובים בגליל המערבי מאזור שממנו באה חברת הכנסת גרוסמן. לפני כמה שנים הייתי שותף לתגרה מאוד לא סימפתית בין יישובים במושבי הצפון לבין יישובים באזור אחר, הייתי מהמפרדים ביניהם, עם המשתרה. הוקמה ועדה והוועדה טיפלה בכך. העניין נגמר בזה ששטח מסוים מחברת "הזרע", שצריכה לספק לישראל את מיטב הזרעים, ניתן ליישובים בצפון. למושבים בצפון, מעבר לזה — לא כלום. אך לצערי, אני גם מסופק אם זה ייתן להם קיום, היות שיש לנו היום בלביש ובנגב אזורים חקלאיים מצוינים, שבהם יש די קרקע ודי מים ופרנסה אין.

עובדה שנייה: מושבי הגליל קיבלו מכסות ייצור לענף הלול על שלוש שלותחיות: ביצים, פטימים והורים. הם לחצו מאוד, ובמידה מסוימת של צדק, בגלל האזור ומגו האוויר, שימירו להם את מכסות הפטימים וההורים וישאירו אותם רק עם מכסות תרנגולות להטלה. קרי ביצים. זו הסיבה, חברת הכנסת גרוסמן, שעוד שבעה מושבים — אלה היו שבעה, לא שבעה-עשר — נכנסו למערכת ייצור הביצים בין מושבי הצפון. לא נתנו את זה ליישובים אחרים, אלא ליישובים שגידלו פטימים באותו אזור. להם אפשרו לעבור לענף או לשלוחת ההטלה. לצערי, כמשך הזמן, בגלל חוסר הקפדה על חכנון, הגענו למצב שאין המכסות והייצור דומים לצריכה.

אני מודה ומתוודה שעל אף אי-הנוחיות אינני יכול לאשר חשלום סובסידיה לביצים שאין צורכים אותן. אנחנו מגדלים תרנגולות, בונים לולים, מביאים מספוא מארצות-הברית ואת הביצים זורקים. אין זה משנה אם זורקים אותן בצומת כברי או שולחים אותן לחל-אביב ומכניסים אותן לבית-הקירור ולאחר מכן זורקים אותן.

אמנון לין (המערך):

מספוא אתה מביא מארצות-הברית?

שר החקלאות א' נחמקין:

בוודאי. ומניין מביאים מספוא?

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני חבר הכנסת, אני מצטער שאני שותף לדעתך ואיני יכול לשנות את פני הדברים במליאה, לכן אני מעיר זאת, ובצער רב, ראה זה פלא, וכי היית מוכן לקיים ישיבת ועדה עם מיעוט משתתפים כזה?

אמנון לין (המערך):
לא.

שר החקלאות א' נחמקין:

אשר להערות של חבר הכנסת לין: ראשית, כתוצאה מהמשבך הפוקד את ענף הפרדסים זה שלוש שנים, נעקרו כ-60,000 דונם, אך יש עוד כ-100,000 דונם מתוך 300,000 שנסחרו, שנמכעט אין מטפלים בהם. היות שכאשר הפרדסן איננו מקבל פרוטה בעד תוצרתו אלא צריך להוסיף בסוף השנה מכיסו, הוא חדל לזבל, להשקות ולגזום, והפרי גרוע. היתה נטייה השנה לפרדסנים שלא לקטוף את הפרי, כדי שלא לשלם שוב בסוף השנה בעד הפרי שנקטף. זה היה המצב בשנה שעברה. מי שהיה לו הרבה, הפסיד הרבה. מי שהיה לו פחות, הפסיד פחות. על כל טון פרי שנשלח, כולנו חיינו — בית-הארזה, המוביל, היס, הסוכנים, אפילו אנחנו חברי הכנסת, שנמכעטו לראות אין זה נמכר. היחיד שלא נשאר לו דבר, הוא בעל הפרדס. זה בלתי אפשרי, אך זאת עובדה, מפני שכולנו צמודים למעט החקלאי. והרי אני שותף פה לנאומים, אני שותף להם בהתלהבות רבה. צריך לשמור שלא תהיה אבטלה, צריך לשמור שיהיה מחיר מינימום, צריך לשמור שיתפרנסו בכבוד. 90,000 עובדים חיים מהענף הזה בעונה. עוד שנה כמו השנה שעברה ול-90,000 אלה לא תהיה עבודה.

אמנון לין (המערך):

האשכוליות שאתה מוכר בשוק הישראלי כדאיות יותר מבחינת הכנסה?

שר החקלאות א' נחמקין:

יכולתי להשיב בשני משפטים, אבל היות שהעניין כבר מאוד ואנחנו נשארו פה, לשמחתי, מספר חברי כנסת שמחייחים בודאי כרצונות — ייקח לי עוד שלוש דקות ואענה על השאלה במלואה, אלא אם כן היזשבראש איננו מסכים.

הי"ר א' נחמיאס:

לא. יש לך זמן ומרחב, זה באמת נושא כאוב. היו אשכוליות כחזושות.

שר החקלאות א' נחמקין:

התוצרת, חבר הכנסת לין, טיבה ירד, כי לא רצו לשלוח אותה לאירופה. נכנסתי למשרד ועשיתי מאמץ גדול ויצאתי תנאים עדיפים ליצוא. כדי להחזיר את התמריץ ליצוא, כדי שלא נאבד את השוק. בגלל הכפור בשנה שעברה בפלורידה, התאפשר לחקלאים לתלוש את הפרי, להעביר אותו לתעשייה שם — איכות הפרי פחות חשובה — ולקבל מחיר טוב יותר ממה שהיה כתוצרת המחיר מהשוק באירופה. ניהלתי קרב ממושך עם החקלאים, כי הם צדקו בתפיסתם, ואמרתם להם: אתם חייבים לשלוח לאירופה אחרת נאבד את השוק. מה שלא עשינו בידי אדם, נעשה בידי שמים. היה כפור נורא בספרד ומה שאתם היום רואים באירופה הוא 30% פחות ממה שצריך היה להיות מבחינת הכמות. השנה כעזרת שמים נקבל מחיר הגבוה כ-20% עד 30% מהשנה שעברה. המחיר הזה הוא נטו לחקלאי, כי יתר ההוצאות הן קבועות, ואם מקבלים על חיבת פרי עוד 2 דולרים, הם נשארים לחקלאי. זה יצר תמריץ לקטוף, אך את טיב הפרי אין לשנות, ושווק טוב, טוב מפרי טוב. וכך אנחנו שולחים את מה שיש, כי מה שאין, לא ניתן לשלוח.

מודפס קבוע ובנאמנות רבה. לכן אין אחי שום ויכוח. לא מתקבל על הדעת שחקלאות בישראל תהיה חקלאות בלא חכנון ופיקוח. אנחנו נהרסו גם את התשתית, גם את היישובים ולאחר מכן את מטה לחמם. אך זה לא נעשה מהיום למחר. הדבר קשה ביותר, מפני שהשנים האחרונות יצרו מצב שכדי לחזור בנו מתהליך אנחנו צריכים כמעט שנת הכנה. אני מקווה שיעלה בידנו.

אני רוצה לומר כאן לגבי יישובי הצפון — באשר לשלוחת הביצים, שהיא טובה מאוד ומתאימה מאוד לאזור, אעשה כל שביכולתי שהתהליך שהיה קיים בשנים האחרונות, שבו מוכרים מכסות לול להטלה ממתייבב למתייבב, תהליך זה ייפסק. כל הביצים שהתפנו מאותם הולים שבהם הפסיקו לגדל בשרון, הארץ, כתוצאה מהאורבניזציה או הסתכנות המגדלים, כולם יעברו ליישובי הצפון, קודש ליישובי הצפון.

אך, איני יכול לאפשר להם היום לשלוח ביצים שהם לא במכסה ולא בתכנון ואין מה לעשות בהן, קרי — את כל צריכת הארץ להם. לא נייבא ביצים. אבל, נייצר במסגרת של סדר ותוק. הם התרגלו במשך כמה שנים שקודם עושים ולאחר מכן מנהלים משא ומתן מה יהיה עם הביצים העודפות. כיוון שאני מוכרח להכניס את החקלאות כולה לסדר, הם יוצאים נפגעים במסגרת הסדר. אני מצטער, אך זה המצב. אני יודע שכאשר עושים סדר אין לצפות למחמאות מהאזרח שיוצא נפגע. אבל לאחר מכן, אני מקווה שיבוא יום והם יורו לי על כך שהכנסתי את המערכת הזאת שוב לסדר ולתכנון. אני מקווה שזה גם יצדיק את המאמצים שאנחנו עושים.

לכן, לשלם בעד ביצים לא מתוכננות אי-אפשר. אבל, קיימו שלושם בערב פגישה של יישובי הצפון במשרד ראש הממשלה. אני עושה מאמץ עליון להקל את מצוקתם. שכל השותפים לנשיאה בעול ייתנו כחף — המחלקה להתיישבות, משרד האוצר ומשרד החקלאות. אני תקווה שבשנים הבאות הייצור יהיה תואם את המכסות ויימצא במסגרת של פיקוח.

איני מאמין שהפתרון למצוקת היישובים קרוב. היות שבנוסף על הלול כמעט שאין להם מקור פרנסה נוסף. המטעים, למעט אזור מוגדר מאוד, אינם מניבים. התחרות קשה מאוד. ענפים אחרים — אין. ניסו להכניס את ענף החממות. חשבתו אז ואני חושב גם היום שזה אזור לא מתאים. הם ייצאו מפסידים ולא מרוויחים.

לכן, יש לנו בעיה שהמשק כבר איננו משק המפרנס כמלואו את תכריו. על כך אני יושבים ודנים. ייתכן שנכניס לשם גידולים מתוחכמים שמצריכים יותר עבודת מעבדה מאשר קרקע ומים. אבל, אנחנו רק בתחילת הדרך.

אין לי שום התנגדות שהנושא יידון. אני ממליץ מאוד שלא נקיים את הדיון במליאה, משום שיתכן שהמליאה פנים כאלה יהיו לה — שישה חברי כנסת נאמנים והיתר יבלו את זמנם במקום אחר. אני ממליץ שנסיים להעביר את הנושא לדיון בוועדה שיש לה מחויבות לדיון מעמיק ולא נקיים כאן דיון ללא משתתפים.

אך, לפני שהעניין יובא להצבעה, כמה משפטים לגבי הערתו של חבר הכנסת אמנון לין.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, הגענו למצב שמבקשים להעביר נושאים לוועדה בנימוק שיש שם יותר משתתפים ממליאה.

— הצעות לסדר-היום: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (שמירת ערכן של הגמלאות) —

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו רק הצעה אחת: העברת ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת חייקה גרוסמן: מושבי הגליל העליון והגלילון התחתון, לוועדת הכלכלה של הכנסת. אני ממעיד אותה להצבעה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני מבקשת לשנות את שם ההצעה ל"מושבי הצפון".

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

ה צ כ ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה
נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר החקלאות. אני שואל את חברת הכנסת חייקה גרוסמן האם מסכימה שהצעתה תועבר לוועדה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מסכימה.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות הדרכים והיערכות רשויות המדינה לטיפול בנושא זה.

היו"ר א' נחמיאס:

לפני שנעבור להצעת החוק הבאה, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

י. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (שמירת ערכן של הגמלאות), התשמ"ה — 1985*

(הצעת חברי הכנסת ח' גרוסמן ו' צבן)

היו"ר א' נחמיאס:

המורל, ולעמים קרובות גם את יכולתה להתפרנס בכבוד. אנחנו יודעים שהגמלאים צועקים חסם אבל אין מקשיב. פשוט נעשינו אטומים, כי הרי הם אינם קבוצת לחץ, הם לא יוכלו לשבות, הם לא יסגרו בדרים, הם לא יכבו את האורות, ואנחנו ממשיכים לצטט פסוקים יפים.

חברי הכנסת, אני עובדים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (שמירת ערכן של הגמלאות), התשמ"ה — 1985. יש שני מצעים. מאחר שראיתי שחבר הכנסת יאיר צבן יצא במקל ובתורמילו מחוץ לאלולם, תעלה את ההצעה. חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

אנחנו הולכים לצטט פסוקים יפים אבל כאותו זמן נקבעות חוספות שכר בשמות שונים והן הופכות להיות חלק מן השכר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני סגן שר האוצר, אני יודעת מה אתה מתכוון לעשות עם הצעת החוק שלי, אבל לפחות תעמיד פנים שאתה מקשיב לדברי. אתה ממשיך לשוחח ונראה שאפילו את הפנייה הזו לא שמעת.

אדוני היושב-ראש, אני מעלה הצעת חוק שכבר עלתה בכנסת לא פעם אחת ולא פעמיים. אבל, בפעם הקודמת היא הורדה מסדר-היום על-ידי הליכוד ועל-ידי שר האוצר דאז. אהיה מאוד לא מאושרת אם הפעם היא תורד על-ידי נציג מפלגת העבודה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גרוסמן, את זוכה בכבוד רב, מאזינים לך שר, סגן שר, יושב-ראש ועדה ועכשיו נכנס לאולם עוד חבר הכנסת, רב בישראל. אני יכולים לרשום לעצמנו שנשכר השיא של אי-הנוכחות במליאה.

אני רוצה לנמק את הנושא בקצרה. עניין הגמלאים כואב מאוד במדינה וכל אחד יודע להיאנח עם הגמלאים. אבל, לעשות משהו כדי לתקן את המצב — כל ממשלה נרתעת מכך לאחרונה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, התוספות האלה נקראות בשמות שונים. אבל הן הופכות לחלק מן השכר. ואילו אצל הגמלאים הזמן עמד מלכת. הם מקבלים את הגמלה שלהם לפי המשכורת שקיבלו כעת פרישתם מעבודתם.

אדוני היושב-ראש, נאמר "אל תשליכני לעת זקנה וככלות כוחי אל תעובני". עובדים יוצאים לגמלאות אחרי עשרות שנות עבודה. כימים אלה, עם גבור האבטלה, נוהגים להוציא לפנסיה מוקדמת רבים יותר וטובים יותר בעודם צעירים. העובדים בשירות הציבורי, אם הממלכתי ואם ברשויות המקומיות, נהנים מפנסיה תקציבית. כל שנה מצטרפים עובדים נוספים למעגל הפורשים מן העבודה, ואנו שמחים וגאים שתוחלת החיים הולכת ועולה, ונעשית לדבר של מופת לכל חברה. אבל, לא אחת אנחנו נתקלים במקרים, שאדם מקלל את אריכות ימיו. אוכלוסייה זאת שתרמה בשנות חייה היפות לשירות המדינה ולמוסדות הציבור, מאכזרת בכך אחת את מעמדה האישי, את

לכ: כך מורידים את הגמלה בעשרות אחוזים. מי שזכאי לגמלה של 70% מהשכר שקיבל בעת עבודתו, למה הוא מגיע? הוא מגיע ל-44%—50% מהשכר הממוצע במשק. והחשובים האלה אינם שלי. הם של ההסתדרות.

יש ממשלה, יש הסתדרות ויש כנסת, תודה לאל ריקה, אבל הגמלאים נשארים ברחוב. מחר הם יבואו להפגין. הייתי מבקשת מאוד לרעת אם אתה, אדוני סגן השר, סגנו של השר מודיע — ואני יודעת למה זה מחייב — תצא מחר אל הגמלאים לקבל את פניהם ותסביר להם מדוע מצבם כל כך ירוד. האם תצא?

אורה נמיר (המערך):
מדוע לא?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מדוע לא? כי אז הוא צריך לקבל את הצעת החוק שלי.

אורה נמיר (המערך):
זה קצת יותר מדי.

דוד ליכאי (המערך):
את יודעת מה תהיה העלות אם תתקבל ההצעה שלך? האם קופות הגמל יוכל לשאת בזה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני יודעת שהם שילמו במשך כל שנות עבודתם והם זכאים לקבל 70% משכרם. זוהי הפנסיה שלהם. ואם הם מגיעים אחרי 15 שנות ותק ל-16% מהשכר הממוצע במשק, ואחרי 35 שנות ותק — ל-50%, יש כאן משהו שחייבים לבדוק אותו.

חברי הכנסת, טרחתו ועיינותי בדברי הכנסת מהכנסת הקודמת ומצאתי את הצעתו של חבר הכנסת יעקב גיל, נרמה לי שעד היום הוא חבר מפלגת העבודה, הוא עדיין לא התייאש. הוא הציע את הצעת החוק, וכל המערך הצביע בעד.

אורה נמיר (המערך):
אז היינו באופוזיציה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
זה, אינני חושבת שצריך לנהל את הפנסיות הכפולה דווקא על גבם של הגמלאים. בואו נחפש גב יותר חזק.

שר החקלאות א' נחמקין:
רק האמריקנים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
גדלה והולכת השחיקה של הגמלה, המוצמדת למדר יוקר המחיה. כי היא מעוקלת. כמו תוספת היותך לשכר, וזאת לאחר הצטברות של שלושה חודשים לפי ההסכם הקודם. ולפי ההסכם החדש יש תוספת והצטברות אחרי התייקרות בשיעור של 12%. אינני טועה, אדוני סגן השר? אינני טועה.

מה אני מציעה? אני מציעה להצמיד את המשכורת הקובעת לשכר הממוצע במשק. אם אפשר להצמיד את קצבת הזקנה, אפשר להצמיד גם את זה. השכר הממוצע הוא נתון המשתנה בהתאם לשינויים בשכר שמשתנים במשק, ועל-ידי ההצמדה אפשר לשמור על היחס הקבוע, שהיה בין משכורתו של הפורש ערב פרישתו לבין השכר הממוצע במשק שהיה באותו זמן.

נוהל הצמדה כזה מקובל היום במשק והוא כנראה המציאות בתנאים הכלכליים הקיימים היום במדינת ישראל. נוהל הצמדה

הגמלה. אבל, הממשלה איננה מפעילה את הסעיף ואיננה משתמשת בסמכות שניתנה לה. היא ממשיכה שלא להכיר בתוספות האלה כתוספות קבועות, כדי שלא לכלול אותן בשכר לצורך חישוב הגמלה. כך נשחקת הגמלה בלי הרף.

יש גם שיטת קידום אוטומטית בשכר, שהונהגה בדירגות השונים כחלק מהטבות השונות שניתנו בהסכמי השכר בדרך של מתן דרגות אישיות. אך הגמלאים נשארים בדרגת הפרישה שלהם. לרוב דרגה שאינה קיימת עוד במציאות, אף אל בהסכמי העבודה.

אני מבקשת ממך, אדוני סגן השר, להקשיב לכמה נתונים. אני משערת שיש בידך נתונים, אבל כאשר יש החלטה מוקדמת שלא לעסוק בנושא. כי עכשיו אנחנו מצמצמים, יש לכך חשיבות. אני רוצה לציין שכאשר מצמצמים לכולם, לגמלאים מצמצמים עוד יותר. שכן צמצום עבורי איננו אותו צמצום שחל על הגמלאי. מצמצמים בשירותים שונים, מצמצמים בסוכסידיות, ועבור הגמלאי יש לכך משמעות שונה מאשר בשבילי וגם בשבילך, אדוני סגן השר. הבה נבחן כמה נתונים. הנתונים שבידי הם מדצמבר 1984. אני חושבת שמאז המצב לא השתפר, אלא להיפך.

בסוף דצמבר 1984 השכר הממוצע במשק היה 331,900 שקל. שימו לב, מדובר ב-30 עד 40 אלף גמלאים. שאחלק אותם לפי הדירוג לשלוש קבוצות. אלה שהם בדרגה י"ג עד י"ז, קבוצה א', מהווים 45% מכלל הגמלאים. אחרי 15 שנות ותק ועד 35 שנות ותק הם מגיעים ל-67,000 שקל עד 150,000 שקל. זה אומר שאחרי 35 שנות ותק הם מגיעים בקושי ל-44% מהשכר הממוצע במשק; אחרי 15 שנות ותק הם מגיעים ל-16% מהשכר הממוצע במשק, כמו קצבת הדיקה, אם משלמים אותה במלואה, ואנו הרי יודעים מה קורה.

קבוצה ב' מקיפה 43% מהגמלאים בדרגות י"א—י"ז. גמלאים אלה הם פחות או יותר באותו מצב כמו הגמלאים בקבוצה א'. אחרי 35 שנות עבודה הם מגיעים להכנסה של 44% עד 60% מהשכר הממוצע במשק, וזה אומר סכום שנע בין 67,000 ל-170,000 שקל לחודש.

רק 11% מהגמלאים בדרגות הגבוהות מגיעים אחרי 15 עד 35 שנות ותק להכנסה יותר מכובדת, ולא אפרט.

אדוני היושב-ראש, כשנים האחרונות הפך הדירוג למערכת של הגדלת שכר וקידום העובדים. הדירוג איננו חל על הגמלאים. הצמדתי של הגמלאי לדרגה שהייתה לו בעת הפרישה שוחקת את רמת ההכנסה שלו ביחס לרמת ההכנסה בעת הפרישה. גם הרכיבים של השכר הם שכר לכל דבר ומהם מנכים מס הכנסה, ביטוח לאומי וכדומה.

אדוני סגן השר, אני מצטערת, אבל זה לא נימוסי לנהל שיחות באמצע דברי, גם אם אין לי אשליה כי אשכנע את סגן שר האוצר.

אורה נמיר (המערך):
אבל את שר החקלאות — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
דווקא את שר החקלאות שכנעתי קודם יפה מאוד. אף שהוא לא היה זקוק לשכנוע שלי, היתה ממש אידיליה. אך לא דיברנו על פוליטיקה אלא על חקלאות.

למשל, נורמות ופרמיות, משמרות, רכב וטלפון ותוספות ייחודיות — כל אלה לא הוכרו לצורכי חישוב הגמלה. שימו

ואחיות נקבעת הדרגה לפי ההשכלה, וקיימים מנגנונים לפיצוי על קידום בדרגה בדיוויזיות אחרים, אשר חלים גם על גמלאים.

אשר להצמדת הגמלאות לשכר הממוצע במשק, הצעה זו הינה מרחיקת-לכת ותגרום להוצאה אדירה. אינני רוצה לנקוב בסכומים, כי אינני רוצה לומר מה יהיה הנטל על הקופות. אף ההסתדרות הגיעה למסקנה זאת וקבעה הצמדה ל-80% מהשינוי מהשכר הממוצע במשק, אשר תופעל בהדרגה. כיום מוצמדות הגמלאות בקרנות המצטברות למדד המחירים.

כאפשרויות מסוימות של שכר ממוצע במשק שנדונו בעבר, קיימים גם סיכונים נוספים. המציעים גם לא קבעו תחולה, וזה רק מעיד שגם הם מבינים שלא איכשר דרא, השעה פשוט לא כשרה במשק. אם היינו מחילים את זה במקום שיש חשבון, על הקופות — —

יאידי צבן (מפ"ם):

לפני חצי שנה — — —

סגן שר האוצר ע' אמורי: הקופות היו — אינני רוצה להשתמש במלים קשות, אבל הן לא היו עומדות בזה בשום פנים.

אני מסכם. חבל שלא עברה הצעת החוק, שקבעה שכל מי שמגיש הצעת חוק צריך לעשות שני דברים: לומר כמה החוק יעלה וכיצד מממנים אותו.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אני מסכם את דברי ואומר, שנוסף על כך שזה לא הזמן, במצב הכללי בו שרויה המדינה ובמאבק שבו אנחנו מצויים, ונוסף על כך שלכולם ברור שזה לא ייגמר בעובדי המדינה ויתחיל לחץ, ובצדק, על גמלאי צבא הקבע וקרנות הפנסיה המצטברת — —

יאידי צבן (מפ"ם):

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אני רוצה לומר לחבר הכנסת צבן, שהמשלה נמצאת בקשר שוטף עם ההסתדרות בנושא הגמלאות, ובתחתית את כל ההיבטים וההשלכות של הנושא. לדעתנו רצוי וגם ראוי ששינויים בנושא — — —

יאידי צבן (מפ"ם):

ההסתדרות דורשת את זה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

לא. עכשיו אני עונה לך, תקשיב למה שאני אומר ואחר כך תקפוף. לא גמרתי את המשפט, ואתה קיפף.

לדעתנו, רצוי וגם ראוי ששינויים בנושא זה ייעשו כתוצאה ממשאומתן בין המעסיקים להסתדרות — וגם הממשלה היא מעסיק — כפי שנעשה לגבי המגזר הפרטי, ולא חברי הכנסת מטרימים יפקיעו את זה מהמשאומתן.

יאידי צבן (מפ"ם):

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבר יש ועדה משותפת לממשלה ולהסתדרות, ואשר יסתכם במשאומתן בין ההסתדרות לבין הממשלה הוא שיהיה, אני מציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

כזה קיים, בין היתר, בקצבאות המושלמות על-ידי המוסד לכיסות לאומי, בחשולמי גמלאות לעובדים על-ידי המוסד לכיסות לאומי.

אני מציעה, אדוני סגן שר האוצר, גם אם זה לא יעבור בקלות, גם אם זה ייקח זמן, לא להוריד את ההצעה מסדר-היום. אולי תבקש מיושבת-ראש הוועדה להחזיק קצת את החוק במגירה. אני פשוט רואה, אדוני סגן שר, גם לשמן הטוב, ואני מקווה שהשותפות שעשית עם השר מודיע איננה שותפותי לנצח.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. ישיב סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, גם אילו חשבתי שניתן לבצע את הצעתכם מבחינה תקציבית, הייתי מהסס מאוד להצביע כעדה, שכן היינו יוצרים תקדים שאנחנו מסדרים עניינים בתחום השכר באמצעות חוק ולא באמצעות משאומתן ומשאירים את רוב העובדים במדינת ישראל מחוץ לעניין.

במאמר מוסגר לפני שאשיב על העניין עצמו, אני רוצה לומר לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, שיש לנו בעיה כבדה בעניין הפנסיה והקופות של העובדים. את אמרת שיש זכויות בכל שנה צוברים 2% ומגיעים ל-70%. זה לא מסתדר אקטוארית, כלומר, זכות מוקנית. אם מביאים את החשבון האקטוארי של חברי הקופה עצמה ולא מוסיפים עליהם חברים צעירים חדשים, והקופה לא מתרחבת, אזי 2% לא מסתדרים עם החיסכון והקופה — לא עלינו... למולנו יש גם גידול טבעי וגם עלייה, ובמשך השנים כשמתרחב מספר העובדים, הגידול הטבעי נמשך כל הזמן, העניינים מסתדרים אבל בקושי — בזכויות הקיימות. תעלה מעבר להן — אינני רוצה להמשיך.

לכן, בנוגע לסעיפי החוק, לסעיף 1 — הגדרת תוספת קבועה, לתשומת לבך, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, כמעט כל תוספות השכר המוכרות כיום, ואני מדבר על עובדי המדינה, מוכרות לצורכי גמלאות, יוצאים מכלל זה תשלומים בעד עבודה נוספת, כלומר גם שעות נוספות, וגם תשלומים המהווים החזר הוצאה.

הצעת החוק מוציאה מידי הממשלה את האפשרות להפעיל את שיקול דעתה לגבי הכרה בתוספת כתוספת קבועה. כתוצאה מכך, עלולים תשלומים המוגדרים כחוזרי הוצאה להיחשב תוספת קבועה, דבר שגם הצעת החוק אינה מכוננת אליו.

לפי דעתי, אין הצדקה או הגיון בהכללת רכיבי עבודה נוספת לצורכי גמלאות, בכלל, זה דבר משתנה, יתירה מזו, הכללת תשלומים אלה לצורכי גמלאות תגרום לסיכון טכני קשה מאוד.

עכשיו, לסעיף העיקרי — הצמדת הגמלה. לפי המצב הקיים היום צמודות הגמלאות לתוספת התיקור ולתוספות השכר הכלליות לפי הסכמי המסגרת. מה ששייך לעובדי המדינה במהלך השנים ניתנו לגמלאים מרי פעם פיצויים מיוחדים בצורות שונות. אביא כאן שתי דוגמאות: האחת — ביטול הדרגות ד' עד י', אשר חל גם על הגמלאים; והשנייה — קידום בדרגה של מרכית הגמלאים, אשר נעשה רק כשנה שעברה.

מלבד האמור, הטענה של פער כתוצאה מקידום בדרגה אינה נכונה לגבי כל הדירוגים. לגבי מורים, עובדים סוציאליים

חוברת כ"ו. ישיבה ע"א. כ"ה באדר התשמ"ה (18 במרס 1985)
— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (שמירת ערכן של הגמלאות) —

2 —	נמנים	היו"ר א' נחמיאס: חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.
ההצעה להסיר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (שמירת ערכן של הגמלאות), התשמ"ה — 1985, מסדר-היום של הכנסת נחקבלה.	4 —	ה צ ב ע ה
היו"ר א' נחמיאס: חברי הכנסת, ישיבה זו נעולה. הישיבה הבאה מחר במועדה, תודה.	6 —	בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם במועדה בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום של הכנסת
הישיבה ננעלה בשעה 20:21.		